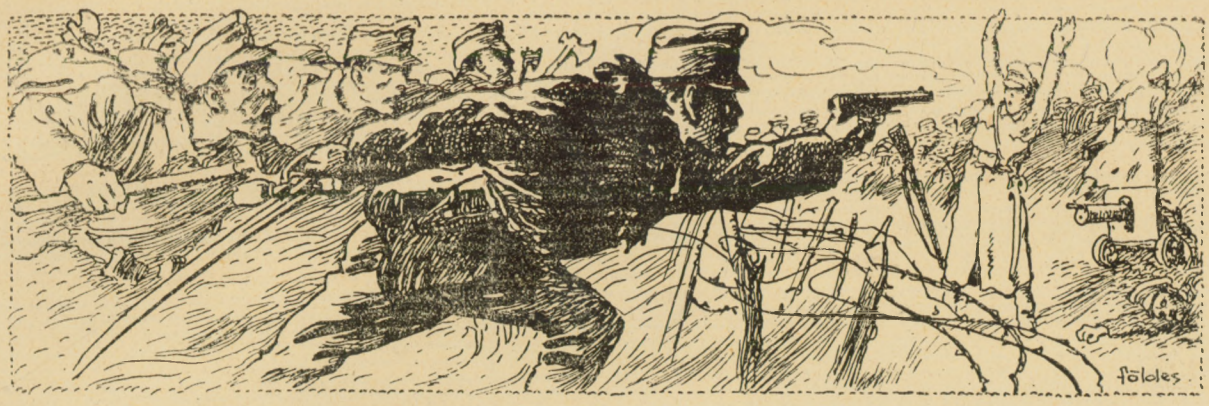

A MI HŐSEINK.

— MASODIK SOROZAT. —

A csonka hős.

A szegedi 46-os gyalogezredben közember létére a három legnagyobb legénységi kitüntetést kapta meg Nagy József oroszlánosi születésü legény. Rohatinnál esett át a tüzkeresztségen és a kisezüst érmet még 1914 szeptember 8-ikán a Komarno melletti ütközetben szerezte, ahol járőrben ötödmagával nagyobb orosz tábori örsöt: 16 embert egy géppuskával fogott el. 1915 februárban Ladomér-vágásnál mint gépfegyver-irányzó szerezte meg a nagyezüstöt. Nyolcszoros rajvonalban támadtak az oroszok, a mi géppuskáink dolgoztak, ahogy csak birtak, de elfogyott a hűtőburok vize. Pótolni nem lehetett, mert egy orosz gépfegyverosztag iszonyu tüzelése folytán a miénk meg sem moccanhatott.

— Elbánok én velük! — dörmögte Nagy József és egyedül óvatosan megkerülte oldalról az orosz gépfegyver-osztagot. Négy géppuska volt, mindeniknél két-két ember. Nagy egymagában — fölhasználva a gépfegyverek fülsiketitő zaját — egyenként leütött négy embert és ezt észrevéve, a másik négy megadta magát. Majd öt embert kapott segitségül, akikkel a zsákmányolt négy gépfegyvert s a négy muszkát beszállitotta.

Az olasz harctérre került Nagy ezután, még pedig a doberdói fensikra. Az olaszok julius 18-ikán legnehezebb tüzérségükkel lőtték a mi rajvonalunkat s eközben az olasz gyalogság rohamra készült. Egy dolinában olasz zászlóalj készülődött a fölfejlődésre.

— Egy kicsit majd ellátom a bajukat — mondta Nagy a szomszédjának s aztán senkinek nem szólva, parancs nélkül nyakábavett hat teljes hevedert (hatszor 250 töltényt) s géppuskájával a mi rajvonalunk elé ment vagy háromszáz lépésre. A dolinában levő olaszoktól körülbelül 130 lépésre egy nagy kő mögé kuporodott s kezdte őket lövöldözni. Estig maradt ott, s az olasz zászlóaljból tüzérségi megfigyelőink állitása szerint csak nehányan maradtak meg.

Nagy József megkapta az arany vitézségi érmet. Többször elő is akarták léptetni, ő azonban sohasem fogadta el:

— Nem igen birom én az irást, nem akartam vóna szégyenbe kerülni, hogy altiszt legyek és ne tudjak irni.

Augusztus 2-ikán még egy sikerült csinyt követett el. Olasz ruhába öltözve átment az ellenséghez, s bekapcsolta egyik vezetékünket a telefonjukba. Ilyen módon körülbelül egy hónapig fogtuk föl az ő beszélgetéseiket. Augusztus 12-ikén este egy gránát vágott Nagy József elé: megsebesitette mind a két kezén és combján oly sulyosan, hogy jobb kezét csuklón felül amputálták és balkezén is csak a hüvelyk és mutató-ujja maradt meg.

József főherceg vette pártfogásába Nagy Józsefet és megigérte, hogy tiz hold földet ajándékoz neki hősiességéért.

43 baka és 4000 orosz.

Hiressé vált a hadseregben Katz Mandel szakaszvezető, aki a polgári életben késmárki kereskedő. 1915 tavaszán történt, hogy parancsot kapott: foglaljon el egy erős orosz különitmény által megszállt magaslatot 43 bakával, a máramarosszigeti 85-ös gyalogezred legényeivel. Katz Mandel tudta, hogy a feladat szinte emberfölötti módon nehéz, hogy mindegyikük ellen száz ellenség is áll, de tudott még valamit: hogy hol tanyázik az ellenséges vezérkar.

Sürü köd volt, a kis csapat bujdokolva, ziháló tüdővel mászott fel a hegyre, az ellenség előőrsei között. Átjutottak az oroszok első vonalán, nem vették őket észre. Kusztak, másztak előre, mignem egy parázsló tüzrakás fénye csillant meg alattuk. Katz Mandel szeme felragyogott; a tüz körül orosz tisztek hevertek a havas földön. Villámgyorsan sorakozott a kis

csapat, a legények hosszu vonalban helyezkedtek el. A szakaszvezető elkiáltotta a harsogó kommandót, s halálos biztonsággal, szapora ropogással szólalt meg a 43 fegyver.

A meglepett oroszok ijedten ugráltak fel, sebesültek tántorogtak hangosan jajgatva, elbukva a földön heverő halottakban. Mindenki futott, menekült, biztos fedezéket keresett és közben folyton, szabályosan ropogtak a láthatatlan kis csapat fegyverei. A sok rémült, tehetetlen ember össze-vissza keveredve futott le a hegy tulsó oldalára. 4000 ember megfutamodott 43 elől.

A tüz körül egy alezredes, egy százados, két főhadnagy, egy hadnagy, egy adjutáns, több altiszt és tizenkét közlegény maradt fekve, véresen, holtan. Negyven ember fölemelt karokkal, félve rohant Katzék felé: megadták magukat. A szakaszvezetőt az arany vitézségi éremmel tüntették ki.

Harc a kukoricásban.

A háboru elején, amikor csapataink kierőszakolták a Száván való átkelést, Jarak mellett a szétkergetett szerbek közül sokan egy kukoricásban huzódtak meg. Elüzésükre a 23. tábori vadászszázad számos őrjáratot küldött előre.

Az egyiknek parancsnoka Jackó István őrvezető volt, aki a rendkivül sürü és magas kukoricásban csak a két mellette álló vadászt láthatta. Óvatosan haladtak előre, gondosan átkutatva a kukoricást. Jackó hirtelen fájdalmas kiáltást hallott:

— Segitség!

Gyorsan előretört és látta, hogy négy komitácsi körülfogott egy sebesült vadászt. Jackó nem lőhetett a komitácsikra, mert golyója a sebesült vadászt is találhatta volna. Habozás nélkül a bajonetjével támadt rájuk. Két rablót leszurt, a harmadikat lelőtte és mire a negyedik ellen fordult, az elszaladt a kukoricásban. Igy a sebesült vadász is megmenekült, Jackót pedig a nagy ezüstéremmel tüntették ki.

Hárman — harminc ellen.

Egy sziklafalon volt hosszu kemény harcban az a század, amelyhez Hock András, az 52-es pécsi ezred őrmestere tartozott. Parancsokat és lőszert vitt a legnagyobb tüzön át, a kimerült katonákat szóval és személyes példájával bátoritotta, önfeláldozással gondoskodott a sebesülteknek a sziklafalról való leszállitásáról is. De különb dolgot is művelt egy másik ütközet alkalmával.

A század körülbelül 100—120 lépésre feküdt az ellenségtől a leghevesebb tüzben. Lehetetlennek látszott, hogy szembe támadják meg a szerbeket.

— Vállalkozom én arra — jelentkezett az őrmester, — hogy az oldalt levő magaslatra vezetek egy kisebb csapatot és onnan hirtelen megtámadjuk az ellenséget.

Meg is valósitotta a merész tervet. Mindössze 2—3 közlegénnyel rávetette magát a meglepett szerbekre és felszólitotta őket, hogy adják meg magukat. Annyira megdöbbentek, hogy harmincan letették a fegyvert az őrmester és három bajtársa előtt. Hock András arany vitézségi éremmel tüntették ki.

Közlegényből főhadnagy.

Palkovich Ferenc, aki aradvidéki iparoscsaládból való, csak az elemi iskola hat osztályát és az alsó ipariskola három évfolyamát végezte el. Iparospályára lépett és az asztalosságot tanulta, a katonaságnál pedig mint hidász szolgált. A háboru kitörése után rövid idő mulva annyira kitüntette magát egy árkász-osztagban, hogy nemsokára őrmester, tisztjelölt, majd népfelkelő hadnagy és századparancsnok lett.

Egy alkalommal két napon és két éjszaka harcolt századával a szemközt levő magaslatért. Golyó érte, de ottmaradt katonáinál, amig csak el nem foglalta a magaslatot. Közben az ellenség bekeritette századát, de ő kivágta magát. Sebével nem ment a front mögé, hanem ottmaradt s még lázas volt, amikor önként vállalkozott egy veszélyes feladatra, amely nagyfontosságunak is bizonyult.

Később ujra megsebesült, vállcsuklóját, kezét és tüdejét lőtték át az oroszok. A hadseregfőparancsnokság azzal jutalmazta meg, hogy főhadnaggyá nevezte ki. Több kitüntetést is kapott, közte a vaskeresztet.

Nyolcszáz fogoly.

Egyszerre három kitüntetés érmét tüzték fel 1916 január végén Hermann Gyula népfelkelő őrmester mellére: a nagy arany és a nagy ezüst vitézségi érmet, továbbá a koronás ezüst érdemkeresztet.

Hermann néhány napi megfigyelés után elfogott négy parasztruhába öltözött kémet, köztük egy orosz vezérkari alezredest és egy kapitányt. Más alkalommal őrszemvizsgálat közben kozákjárőrrel került szemben és hirtelen egy fatörzs mögé ugorva, az öttagu járőrből kettőt lelőtt, egyet sulyosan megsebesitett, egyet pedig elfogott. Harmadik hőstette, amiért a nagy aranyérmet kapta, az volt, hogy roham közben, amidőn századjának összes tisztjei elestek, vagy megsebesültek, fölkiáltott:

— Átveszem a parancsnokságot! — És a három erős zászlóaljból álló ellenséges tulerővel szemben három napig tartotta állását; majd gépfegyver-segitséget nyervén, további három napi nehéz küzdelem után megverte az ellenséget, s a sok halotton és sebesültön kivül 760 embert, köztük 11 tisztet, a parancsnokló alezredessel együtt elfogott.

Furfangosan . . .

A 33-ik gyalogezred távbeszélő osztályánál teljesitettek szolgálatot Dragics István, Engel János tizedesek és Grossmann Ármin közlegény. Stary-Sambortól délre harcolt az ezred. Tizenhat napig tartott az ütközet és az egyik napon ellenséges járőr megrongálta a telefon-vezetéket.

A távbeszélő osztály parancsnoka kiküldte a három telefonost, hogy járják végig a vezetéket és javitsák ki a hibát.

El is indult a három aradi fiu a telefonvezeték mentén, de mielőtt még helyrehozhatták volna a hibát, rajtuk ütött egy orosz járőr.

Tizenhatan voltak az oroszok, ők pedig csak hárman. A tulerővel szemben céltalan lett volna egymagukban megküzdeniök és ezért Dragics tizedes szinleg megadta magát társaival együtt a muszkáknak.

— Merre van a hadállásotok? — kérdezték Dragics tizedestől.

A tizedes habozás nélkül válaszolta:

— Arra ni, az erdő felé — és ép az ellenkező irányba mutatott, mint amerre a 33-as bakák tanyáztak.

Mondani sem kell, hogy az oroszok nem arra tartottak és igy önmaguk szaladtak a kelepcébe.

Amikor Dragics tizedes megpillantotta a mi lövészárkainkat, intett bajtársainak és az oroszokra rontott.

— Ma már nálunk kávéztok!

Egy szempillantás alatt tiz-husz aradi baka sietett Dragicsék segitségére és hamarosan lefülelték a muszkákat, akik közül Dragicsék néhány ellenkezőt már akkor levágtak.

Dragics a II. osztályu ezüst vitézségi érmet kapta, két társát pedig dicséretével tüntette ki a hadsereg főparancsnoksága.

Életmentés golyózáporban.

1915 május 3-án elkeseredetten támadta az orosz az osztrei magaslatokat. A mieink sorra visszaverték a rohamtámadásokat, de egy gránát szétszaggatta annak a telefonnak a vezetékdrótját, amely a védőárokból a messze elől fekvő megfigyelő-helyig vezetett.

Jósika Miklós, a budapesti mozsárosztag szakaszvezetője habozás nélkül kilépett a védősáncból s a drót mentében csuszva haladt előre addig a pontig, ahol a vezeték megszakadt és kijavitotta azt.

Ezt az utat még kétszer kellett megtennie aznap, mert az orosz pergőtüz ujra meg ujra megrongálta a telefonvezetéket.

Amikor harmadszor is óvatosan kimászott, hogy a hátrább fekvő lövészárkot próbálja elérni, hirtelen egy mozdulatlan testbe ütközött és mivel egyenruhája után itélve a saját tisztünknek kellett lennie, Jósika szakaszvezető ügyet sem vetve a veszedelemre, élesztgetni kezdte.

Az eszméletét vesztett tiszt csakugyan magához is tért. Dobrzansky Ceslaus hadapród volt, akit egy nehéz gránát robbanása a levegőbe dobott és a magasból ugy vágott a földre, hogy ájultan terült el.

— Ne féljen hadapród ur, nem lesz semmi baj, — vigasztalta a szakaszvezető és a sürü golyózáporban vállára vette a tisztet.

Természetes, hogy mivel nehéz terhet volt kénytelen cipelni, most már nem födözhette magát, hanem fölegyenesedve kellett átvágnia a mezőn és igy kitünő célpontot nyujtott a muszka fegyvereknek.

De szerencséje nem hagyta el, mert sikerült átvinnie a sebesült hadapródot a veszedelmes tüzzónán.

Jósika Miklós a Vöröskereszt tiszteletjelvényét kapta jutalmul. Még két sebesültet mentett meg hasonló módon.

Vértelen hőstett.

A tiroli front egy szakaszán táboroztak a nagyváradi bakák, közvetlenül az olasz határon. A kedélyes váradi fiuk valóságos kis falut épitettek a Dolomitok sziklái között és elnevezték ideiglenes tanyájukat — Kis-Nagyváradnak. Pósta-házikót is épitettek, sőt iskolát is, amelynek a falára nagy betükkel kiirták, hogy

MAGY. KIR. ELEMI NÉPISKOLA.

Bizony egyszerü, igénytelen kis helyiség volt az, nem is annyira iskola, mint inkább fából tákolt legénységi barakk, de még sem lehet meghatottság nélkül rágondolni. Itt, a Dolomitok sziklái között, egy kőhajitásra az olasz földtől, a messzirehordó olasz ágyuk tüzében, a legexponáltabb helyen magyarul tanitotta a bihari román legényeket egy népfelkelő tanitó. Forvid József a derék tanitó neve, az ő érdeme, hogy a nagyváradi bakák között ma már nem találni analfabétát. Forvid káplár minden szabad idejét a tanitványainak szentelte és a szeme sem rebbent meg, ha tanitás közben az iskola felett robbantak szét az olasz gránátok.

Merész huszárbravurok, fényes haditettek hőseivel egy sorban kell emlegetni ennek az egyszerü néptanitónak a nevét.

Küzdelem a sziklák közt.

Két magyar járőr (három-három ember) 1915 junius 11-ikén a következő egyszerünek látszó parancsot kapta az olasz harctéren:

— Támadjon meg és kergessen le déli irányban egy erős alpini járőrt, amely a Monte Paralban fészkelte be magát.

A két járőrt Fellner Rezső káplár és Lipóth Lajos tizedes vezette, akiknek nem lehetett pontosan meghagyni, hogy miképen verjék ki az olaszokat, mert a siker egyedül az ő bátorságuktól függött.

Fellner és Lipóth megbeszélte a dolgot,

magához vett önként jelentkező legényeket, köteleket, kézigránátokat és utnak indultak.

A terv szerint Lipóth szembeindult az ellenséggel és magára vonta annak intenziv pontos tüzelését. Bár mind a három emberét eltalálták, még sem engedett, hanem még hevesebben kezdett tüzelni.

Fellner ezalatt járőrével kötélen felkapaszkodott egy igen exponált, meredek, kiugró sziklatömbre. Itt kénytelen volt konstatálni, hogy e keskeny sziklapadról nem lehet lőni a mélyebben fekvő ellenséges járőrre. Gyorsan határozott. Kötélen leereszkedett a mélységbe és ebből az állásból, kötélbe kapaszkodva, a levegőben függve, kézibombákat dobott a meglepett és kétségbeesetten harcoló ellenségre. Három embere ezalatt puskáját lövésre készen tartotta és lelőtt minden olaszt, aki menekülni akart.

Sikerült az egész alpini járőrt, bár makacsul védte magát, az utolsó emberig elpusztitani, mielőtt még jelentést tehetett volna a támadásról.

Éppen az a körülmény, hogy az olaszok a támadásról nem kaptak jelentést, igen nagyfontosságu volt, mert az ellenség nem tudta, hogy a Monte Paralbán keresztül inditott ellentámadásunk a mélységbe vetette az olaszokat, akik menekülésszerüen vonultak vissza és igen nagy veszteséget szenvedtek. Bizonyára nem támadott volna a Bladner-hágó ellen, ha tudta volna, hogy balszárnya a Monte Paralba elvesztésével nincs többé biztositva. A sikert tehát a két derék járőr okos számitásának és kötelességtudásának köszönhetjük.

A két járőrvezetőt arany vitézségi éremmel tüntették ki.

Feszülettel a csapat élén.

A vallás vigasztaló szavaival járt a katonák között, kötözte a sebesülteket, éjszakákat virrasztott át nehéz sebesültek, haldoklók ágya mellett, rohamok furiájában gyakran járt elől a kereszttel, mint egy uj Kapisztrán János, nem volt más fegyvere, mint az evangélium igéi, de ezzel a fegyverrel határtalan bizalmat, keresztényi türést és magyar lelkesedést tudott önteni bajtársaiban. A 4-ik gyalogezredhez volt beosztva az első háborus ősz óta Hujer P. József tábori lelkész. A bakák valamennyien szerették a szelidlelkü papot, aki nyugodt arccal, fegyvertelenül járta a csaták mezejét, vigasztalt, kötözött és ápolt, s ha a mieink már-már ingadozni kezdtek az ellenséges tulerővel szemben, a megfeszitett Krisztussal a kezében az ezred élére állt, mint egykor a branyiskói pap és uj lelket öntött a katonákba.

— Az Isten veletek van! — kiáltotta és a katonák erre a kiáltásra hatalmas lendülettel vetették rá magukat a tulerőben lévő ellenségre. És csak ha katonáink győzelmesen visszaverték a támadást, vagy ha megostromolták az ellenséges magaslatot, csak akkor tért pihenőre páter József.

A tábori lelkész azóta megkapta a Vöröskereszt hadiékitményes II. osztályu tiszteletjelvényét.

Éjjeli rajtaütés.

1916 januárjában véres harcok szinhelye volt a 10. gyalogezred frontja. Bukovinában állott az ezred, Csernovicot védte, amelyet minden áron el akartak foglalni az oroszok.

Az ellenséges tüzérség nap-nap után borzalmas tüzesővel árasztotta el az ezred árkait és a 10-es bakáknak néha a pergőtüz borzalmait is át kellett szenvedniök. A muszkák gyakran tizenhatos mélységü sorokban zudultak a mieinkre s bár gépfegyvereink egész sorokat kaszáltak le közülük, nem riadtak vissza a legtékozlóbb emberpazarlástól sem.

De mindhiába! A 10-ik gyalogezred vasfalán minden áttörési kisérlet megtört. Az oroszok soraiban gazdag aratása volt a halálnak, egész halmok emelkedtek az ellenséges holttestekből akadályaink előtt, ahol pedig sikerült a muszkáknak benyomulni árkainkba, onnan is csakhamar kiverték őket.

A 10-es bakák a január 21-ről 22-re virradó éjszaka érkeztek a frontra. Az oroszok, hogy tervüket valami módon keresztülvigyék, most uj, ravasz módszerhez folyamodtak. Árkokat kezdtek ásni, hogy a föld alatt jussanak közelebb hadállásainkhoz.

Öt nap alatt előre is dolgozták magukat mintegy négyszáz lépésre. És január 27-én az a parancs érkezett az ezredhez, hogy semmisitse meg az ellenség fáradságos munkával kiépitett állásait.

Ahodynski Román főhadnagy, Hetey Zoltán, Heidner Miciszláv, Tustanovicz Miron és Fábri Vilmos hadapródok önként jelentkeztek szakaszaikkal az ellenség visszaverésére.

Sötét éjszakában, esőben indult el a négy szakasz a merész vállalkozásra. A gyülekező a drótakadályok előtt volt. A szivós és bátor bakák parancsszó nélkül, a földön kuszva közeledtek az orosz állások felé.

A lövészárkokban várakozó bajtársak aggódó szivvel lesték a fejleményeket. Végre néhány, örökkévalóságnak tetsző perc után zugó hurrá harsant fel az éjszakában.

A mieink megtámadták az oroszokat.

Először a kis csapat balszárnya érte el az ellenséges hadállást és szuronnyal rohant az oroszokra. A másik két szakasz pedig oldalba kapta az ellenséget és olyan lendülettel támadt rá, hogy az oroszoknak nem maradt egyéb választásuk, mint megadni magukat, vagy futva menekülni. Hiába volt a védekezés, csak kevés muszka tudott elvergődni a hátulsó orosz állásokig.

ROHAM UTÁN . . .

Barta Ernő harctéri rajza.

A vállalkozás sikerült, de meg is kellett tartani a hadállást. Ez pedig nehéz feladat volt. Az oroszok ugyanis főállásaikból hatalmas golyózáport zuditottak a mieinkre, kattogtak a gépfegyverek és dolgoztak az aknavetők.

A 10-es bakák két teljes óráig állták a rettenetes tüzet, s csak akkor fordultak vissza, amikor az oroszok összelövöldözték árkaikat.

De igy is szép zsákmánnyal tértek haza és sok foglyot szállitottak be. Egyik vezetőjük, Tustanovicz Miron hadapród hősi halált halt. Vitéz magatartásáért utólag a nagy ezüstéremmel tüntették ki, amely azóta ott diszeleg a többi vezető mellén is.

Öten és ötvenen.

Moór László honvédzászlós azt a parancsot kapta, hogy huszonöt honvédjével fogja el, vagy semmisitse meg a szomszédos lövészárokba behatolt muszka századot.

A zászlós habozás nélkül elindult huszonöt vitézével a kijelölt pont felé. De legnagyobb meglepetésükre, nyomát sem lelték ott az oroszoknak. Nyilván elrejtőztek a mieink elől. Nem lehetett mást tenni, ki kellett kémlelni, hova bujtak a muszkák.

Moór László csak Hódy János és Sztraka István tizedeseket, Kovács őrvezetőt és négy honvédet vett maga mellé és óvatosan megindult az üres orosz lövészárkok utvesztőjében.

Egy darabig semmi gyanusat sem vettek észre, teljes csend volt köröskörül, de mikor egy lövészárok mellett surrantak el, hirtelen fegyverdörrenés csattant el.

Rábukkantak az oroszokra.

Három honvéd megsebesülve rogyott össze, mire Moór társaival együtt födözéket keresett magának és lövöldözni kezdett a muszkákra, akik mintegy ötvenen lehettek. Olyan alapos munkát végeztek, hogy kis idő multán harmincháromorosz katona adta meg magát az öt honvédnak . . .

A vitéz zászlós az I. osztályu ezüstérmet kapta, két társa pedig a II. osztályut.

A föltámasztott halott.

A kraszniki véres napokban, 1914 augusztusában, Veglinec mellett, Zdiehovice és Olbiecin mellett, Dankl Viktor tábornok hegyi tüzérsége diadalmasan rontott neki az orosz tulerőnek. Már Vikolaz határában dörögtek az ágyuk. Itt állott rendkivül veszedelmes helyzetben, az orosz ágyuk tüzkörében Jaeger Alajos főhadnagy ütege, s szinte a csudával volt határos, hogy ebben a tüz- és golyó-tengerben milyen hidegvérrel és biztosan dolgozott a főhadnagy ágyui mellett. Egyik golyót a másik után röpitette az oroszok ellen.

Persze az oroszok sem maradtak adósak a felelettel, az üteg mellett folyton csattogott a shrapnell s az egyik golyó gyujtója ugy találta fején a főhadnagyot, hogy a földre vágódott.

— Meghalt! — mondták szomoruan körülötte . . .

Az éj leszállt s résztvevően takart el barátot s ellenséget egyaránt. A halott hősöket Krasznikra szállitották, hogy ott zavartalanul megadhassák nekik az utolsó katonai tisztességet. Jaeger főhadnagyot szintén elszállitották.

Csak egy ember volt a tömegben, aki nem akart hinni ura halálában: hű magyar tisztiszolgája. Mikor urát a város felé vitték, a szomoru menetbe állott s éjjel aztán, a kraszniki kórház halottas kamrájában sikerült is a gazdájához jutni. Fölemelte s kivitte, puha ágyat csinált neki, megmosta halvány, véres arcát. A főhadnagyba visszatért a tünedező élet s fölébredt a tetszhalálból. Önfeláldozó szeretet, az orvosi művészet és az odaadó ápolás megmentették a tisztet, s lassan a gyógyulás utjára vezették.

Később a Vikolaz mellett tanusitott hős magatartásáért a főhadnagy megkapta a legfelső elismerést.

Az ikrek.

A 12-ik gyalogezredben szolgált a két Török testvér, Török Gyula és Török Henrik. Ikertestvérek voltak, s mindketten zászlósi rangban szolgálták a királyt. Ezredük egy helység ellen nyomult előre, amelyet megszálltak az oroszok. A testvérek az elővédet vezették, amely óvatosan haladt előre.

Egy domb felé tartottak, amely jó hadállásnak igérkezett. De még a domb lábáig sem értek, megdördültek az orosz ágyuk. Gránátok és srapnellek vágtak a század sorai közé, amely veszedelmes helyzetbe került.

Már csak néhány percnyire voltak a dombtól, de most háromnegyed órai rettenes küzdelembe került az odajutás. Ujabb és ujabb födözékeket ástak a bakák, mig odáig jutottak. Százharmincból maradtak negyvenöten. Velük szemben hatalmas orosz tulerő. De noha az ezred — tekintettel a helyzetre, — nem követte őket, Török Gyula és Henrik maroknyi csapatával nekirohant az oroszoknak.

— Előre, komáromi fiuk!

Az orosz harcvonal meginog.

Most már az ezred is megindul és messzire visszaveti az oroszokat. Öt kilométerre szoritották vissza az ellenséget az nap a komáromi fiuk. A rettenetes öldöklésben Török Gyula több sebet kapott, Török Henrik azonban meg sem sebesült. Pedig a küzdelem végén már csak hatodmagával harcolt. Az I. osztályu ezüstérem lett a jutalmuk.

Aranyérem — egy szónoklatért.

A katonaságnál a tettek embere érvényesül elsősorban. Vida Ferenc zászlós mégis egy szónoklatért kapta meg első nagy kitüntetését. Ugy történt az eset, hogy a zászlós százada a zalarski magaslatot védelmezte. A 69-eseket tulerőben levő orosz csapat akarta bekeriteni és a veszedelem már-már kikerülhetetlennek látszott.

Ekkor, a golyók fütyülése közben a lövészárok mellvédjére ugrott Vida Ferenc és harsány hangon beszélni kezdett:

— Utánam fiuk, nem hozunk szégyent a magyar névre! — Tüzzétek fel a szuronyt; aztán előre!

Csak ennyit mondott, de a fiuknak nem kellett több. Mint a fergeteg, ugy támadtak rá az oroszra. Elbántak a többszörös tulerővel.

A hős zászlóst, aki egy másik ütközetben sulyos sebet kapott, az arany vitézségi éremmel tüntették ki.

A zászló.

Szent szimbólum a zászló a magyar katonánál. Szive vérét ontja ki a három szinü lobogóért, utolsó leheletéig küzd azért a zászlóért, amelyre harcok tüzében megedzett ezredének neve van irva.

Velki Gradak mellett kelepcébe jutott visszavonuló csapatunk két százada. A véletlen ugy hozta magával, hogy a zászlótartó is ott rekedt ennél a két századnál. A kelepcébe jutott két század a nagyváradi 37-ik gyalogezredhez tartozott. A nagyváradi fiuk vitézül verekedtek, de nem sikerült csatlakozniok az ezredhez.

A rettenetes zürzavarban, a visszavonulás fejvesztettsége közt észre sem vették, hogy veszedelembe jutott a zászló is. Csak Krisán István hadnagy szeme akadt meg a lobogón.

— Ne hagyjuk a zászlót! — Mentsük meg a zászlót! — kiáltotta folytonosan és nem nyugodott, amig egy kis csapatot nem toborozott.

Maroknyi csapatával azután, mint a vihar, lecsapott a szerbekre, akik már-már elfogták a zászlótartót. Egyetlen rohammal kivágta a zászlótartót a szerbek közül, és diadallal vitte vissza a megmentett zászlót.

A Cigánysziget kéme.

Szerbia ellen inditott második támadásunk kezdetén történt, hogy Pedretti őrnagy különitménye parancsot kapott: keljen át Zimony alól ladikokon a Cigány-szigetre, amelyet hir szerint megszállva tart az ellenség s a sziget déli partjára előnyomulva, pusztitsa el a Száva szerb partján lévő tutajokat.

Az őrnagy még azon az éjszakán végre szerette volna hajtani a parancsot, de nem lehetett, mert az ellenség fényszórói a ladikok előkészitését felfedezték.

Éjfél után egy órakor adta tudtára Pedretti a tisztjeinek, hogy a terv kivitelét más éjszakára kell halasztani. Most elő lépett Vági Imre, a 68-ik Jászkun-gyalogezred hadnagya.

— Ha már nagyobb dolgot nem művelhetünk, engedelmet kérek a Száva átuszására, legalább igy szeretném odaát kipuhatolni a viszonyokat, a későbbi vállalkozás érdekében.

— Egyedül? — kérdezte az őrnagy csodálkozva. — Legalább egy közembert vigyen magával, ha akad önként jelentkező.

Akadt rögtön. Neki vágtak a folyónak, de a közlegény a sötétben szem elől tévesztette a hadnagyot és visszauszott. Vági maga uszott tovább és kideritette, hogy ellenség nincs a szigeten, mert azt egészen elboritotta a viz. Épp ezért bajos volna ott előnyomulni. Meggyőződött arról is, hogy a szerb parton már egyetlen tutaj sincs.

Koromsötét éjjel, ismeretlen, ellenséges területen hajtotta végre ezt a tettét, részben uszva, részben a szigeten mély vizben gázolva, majd egy fára mászva, hogy minél többet láthasson. Merész bravur volt, katonai nézőpontból is. Nagy eredménnyel járt s megérdemelte a hadi diszitményes harmadik osztályu katonai érdemkeresztet.

Életmentés — véres fejjel.

A 26-ik gyalogezredben szolgált Bán Károly hadnagy. Egy szakasz fölött parancsnokolt a piotrkóvi csatában. A hadnagy az elkeseredett küzdelemben szuronysebet kapott a fején, de tapodtat sem tágitott. Vérző fejjel is tovább verekedett, sőt a zászlóaljparancsnokát is megmentette a haláltól.

Az eset ugy történt, hogy egy orosz puskatussal leütötte az őrnagyát. Bán Károly kardot rántott és egy csapással leteritette az oroszt.

Az őrnagy ájultan feküdt a lábánál, Bán hadnagy letérdelt az őrnagyhoz, bekötözte sebét és biztos helyre szállittatta. Csak aztán kötözte be a maga fejsebét is.

De másnap ujra harcba szállt, mintha mi sem történt volna.

Mocsaras területen járt a szakasza. Hullott a golyó, mint a jégeső, sok legénye megsebesült, neki magának is átlőtték a karját. Bekötné a sebet, de nem ér rá, mert látja, hogy egyik katonáját már-már elnyeli a mocsár. Bán Károly egy pillanatot sem vesztve, odarohant és ritka önfeláldozással kimentette a katonáját.

A moszkovi roham.

Egy hideg, őszi napon, 1915 november 24-ikén rohamot rendeltek el a moszkovi erdő északi szélén, a szemközt fekvő majorság ellen, mely orosz ágyukkal, géppuskákkal volt megrakva s amely előtt kettős gyalogsági sánc huzódott el.

Hajnali három óra volt, mikor a parancs

megérkezett. Dr. Molnár Emánuel, hadnagy, a 11. honvédgyalogezred első századának parancsnoka, nem várta be a derengést, hanem katonáival előretört a sötétben.

Mikor az orosz árok közvetlen közelébe ért, rohamot vezényelt s maga legelől rohant az ellenségre. Honvédei nagy erővel törtek rá az oroszokra, akiket lekaszaboltak, vagy futásra kényszeritettek.

Az oroszok azonban második védőállásukban ujból rendezkedtek s egymásután kétszer mentek rohamra a honvédek ellen, de ezek mind a két támadást visszaverték, ugy, hogy az oroszok rendetlen sorokban menekültek hátrafelé. Molnár hadnagy a válságos helyzetben maga is fegyvert ragadott s katonáit buzditva, harcolt.

Időközben az ellenség megint csak támadott és pedig oly szerencsével, hogy már elérték a 34-ik gyalogezred gépfegyvereit s azokat magukkal akarták hurcolni. A kis honvédcsapat, amely már eddig is sok foglyot ejtett, megint támadásba ment át a nagyszámu oroszok ellen s a géppuskákat megmentette. De ezalatt a majorban elrejtett orosz ágyuk is dörögni kezdtek s egy srapnell, mely Molnár mellett robbant szét, a földhöz vágta a hadnagyot. Izgalmas harcban megsebesült és harcképtelenné vált, katonái elszállitották a csatatérről, de nemsokára felgyógyult. Hősi tetteiért a III. osztályu katonai érdemkeresztet kapta.

Hősök a sárban.

A személyes bátorság különösen az előörsi csatározásoknál érvényesül, ha az ember magára van utalva nehány hű bajtársával, s nem lehet rá hatással a magávalragadó tömeglelkesedés. Az ilyen előörsi csatározásokban mindig vakmerő harcos volt Richter Ferenc hadnagy. Sztare-Mieszto mellett hat katonájával földeritő járőrbe indult a sötét éjszakán. Ilyenkor az ember nem tudja, hova lép, országuton megy-e, vagy szabad mezőn, árok van-e a lába előtt, vagy mocsár. Gyufát gyujtani nem lehet, mert nyomban észrevenné az ellenség. S mindezekhez járult, hogy akkor éjjel rettentően lövöldöztek az oroszok s amellett nagy zivatar is volt.

A hadnagyot mindez nem akadályozta az előnyomulásban. Mikor azonban már fölötte sürün zizegtek körülöttük a golyók s biztosnak látszott a céltalan halál, a hadnagy parancsára hasravágódótt a járőr s attól kezdve a mély sárban és esőben négykézláb csusztak az ellenség felé. Az egyik katona fölsóhajtott:

— Nem birok tovább csuszni!

Talpra állott, de abban a pillanatban fején találta egy golyó s a szerencsétlen nyomban meghalt. A hadnagy megmaradt öt emberével az ellenség közvetlen közelében megfordult, kimondhatatlan fáradalmak után mégis csak hazatért fontos jelentésével. A signum laudist kapta.

Egy „nekifutás".

A 41-ik gyalogezred a rarancsei ütközetben a később halálosan megsebesült Mayerhoffer ezredes vezényletével oly ellenállhatatlanul nyomult előre, hogy az orosznak valóságos rémévé lett. Legelől a 10-ik század rohant Rudolf főhadnaggyal és Rottenberg hadnaggyal az élén. Ezt a rohamot a század egyetlen lövéssel sem készitette elő. A tulerős ellenség puska- és gépfegyvertüzében sikerült a vitéz századnak egyetlen meglepő nekifutással az ellenség arcvonaláig jutnia. Rövid, gyilkos szuronyharc után az ellenség egy része futásnak eredt, a többi pedig — száznál több — foglyul esett, négy gépfegyverrel együtt.

A főhadnagy és a hadnagy a hadidiszitményes III. osztályu érdemkeresztet kapták meg annak külön kiemelésével, hogy az ő vitéz előretörésük döntötte el az ütközet kedvező kialakulását.

Kassai vadászok.

Válságos helyzetben volt 1914 augusztus 25-én a kassai 32-ik vadászzászlóalj. Podhajcze mellett verekedtek a kassai fiuk, s kereszttüzbe kerültek. Az oroszok tulerőben voltak, de a kassaiakat nem tudták megingatni.

Amikor a legválságosabb volt a helyzet, Aradi István százados összegyűjtötte a hátrálókat és századával rohamra indult.

— Előre, ha ott veszünk is! — ezzel a jelszóval támadt a muszkákra.

Az oroszokat annyira meglepte ez a váratlan roham, hogy kiugráltak fedezékeikből és megfutottak. Az igy támadt résen azután keresztülvághatta magát a zászlóalj.

Aradi százados merész rohamát ikervári Révy Ferenc főhadnagy géppuskás osztaga támogatta példás önfeláldozással. Amikor az osztag fele elveszett, Révy főhadnagy katonái még mindig rendületlenül megállták a helyüket. A muszka azonban a zászlóalj hátát is veszélyeztette. Itt Kálmán Imre hadnagy őrködött egy századdal. És a kassaiak itt is csodálatos hőstettet vittek véghez: megállták a helyüket a tizenhatszoros tulerővel szemben is. Aradi István, Révy Ferenc és Kálmán Imre pompás együttmüködése megmentette a kassai vadászokat.

Lovaskaland.

— Őrjáratra kilovagolni!

Milyen egyszerüen hangzik ez és mennyi veszélyt, mennyi véres kalandot jelent. Őrjáratra kilovagolni: idegen sereg utjára, elhagyott falvak vészes csendjében, rejtekhelyekkel tele, végtelen erdőben, szomoru sikságon lovagolni: minden kanyarodásnál, minden halom és bozót mögött halálos kaland leshet a lovasra. Az ilyen őrjárat egy csapat hallgató, elszánt, karabélyt szorongató lovas.

VARJAK.

Barta Ernő harctéri rajza.

Tichy Vilmost a 7-es ulánusok 6-ik svadronjának tartalékos hadnagyát 1914 december 3-ikán három lovassal összekötő patrullnak küldték ki a 32-ik gyalogosztályhoz.

Izgalmas volt az ut. Ujra meg ujra medvebőrös kozákfövegek bukkantak fel. Néha csak egyetlen lovas, amint nyakas paripáján mereven ült. Lövés dördült el, a lovas lebukott, a paripa meg vadulva futott tova. Máskor csapatosan jöttek, szinte eszeveszetten lövöldöztek majd hirtelen eltüntek. Olykor küzdelem és vad hajsza is keletkezett.

Mind a négy lovas sértetlenül érkezett a hadosztályhoz. Azután visszanyargaltak.

Valamely faluban haladtak az uton. Előttük — velük egy irányba — katonák masiroztak. Tichy messzilátót kapott elő: magyar-osztrák gyalog járőr volt. Ahogy tekintete a házakon végigsiklott, az egyik ház emeletén oroszokat pillantott meg. Az oroszok el is tüntek az ablakból.

Tichy rögtön parancsot ad a lóról való leszállásra. Óvatosan, folyton falhoz lapulva közeledtek az alattomos helyhez. Az oroszok már ki is léptek a házból. Egy percig tart a lázas izgalom, azután a hadnagy felemelte a kardját, az oroszok megfordultak és elképedve álltak ott. Négy puskacső meredt rájuk: eldobták fegyverüket, feltartották a kezüket. Egy oroszgyalogezred kilenc embere volt.

Tichy elszedte a fegyverüket, őket pedig a mi gyalog őrjáratunknak adta át, s aztán tovább ment a svadronjához. A III. osztályu érdemkeresztet kapta.

Roham ötven fogollyal.

A 44-ik gyalogezrednek 1914 december 7-ikén parancsba adták, hogy a sötétség beálltával általános támadásra kell indulnia az orosz hadállások ellen.

Nesztelenül keltek utra késő este az egyes századok. Az volt a cél, hogy lehetőleg észrevétlenül érjenek az orosz hadállásokig, amelyekbe váratlan rohammal, meglepetésszerüen kell betörniök. Az orosz árkok mögött néhány ház égett és ez messzire megvilágitotta a vakitóan fehér hómezőt.

A rajvonalba fejlődött bakák mind óvatosabban haladtak előre: mihelyt megpillantják őket, nem lehet elkerülni a nagyobb veszteséget.

Ekkor Grosz Frigyes hadnagy századparancsnok észrevett néhány alakot, akiket a füz fénye erősen megvilágitott s akik, nagyokat ugorva, a házak mögül árkaikba siettek. Oroszok voltak, akik előnyomulásunkat kikémlelték s most a lövészárkok legénységét fel akarták riasztani. A következő pillanatokban már gyorstüz volt várható.

Gyors és elszánt tettre volt szükség. Már eldördültek az első lövések, majd hevesebbé vált a tüzelés. Itt-ott elesett egy-egy ember, a rajok megakadtak. Vissza nem lehetett menni. Grosz hadnagy csapata élére sietett és bár még háromszáz lépésre voltak az ellenségtől, hatalmas hurrával tovaragadta embereit. Százszorosan visszhangzott ez a kiáltás.

A szomszédos csapatrészek velök tartottak s mind erősebben zugott a rohamozók hurrája. Grosz hadnagy valamennyiök előtt tört előre, az ellenség sürü tüzelése sem állhatta már utjukat. Elsőnek Grosz ért rajával az orosz lövészárokhoz.

Az ellenség alig védekezett már. Bakáink egy gépfegyvert zsákmányoltak és nyolcvan foglyot ejtettek. A többi elmenekült. A csapatot nem lehetett többé fékezni, parancs nélkül vették üldözőbe az ellenséget és az egyre több veszteséget szenvedett. Amikor Grosz hadnagy ezredéhez visszatért, ő is még ötven foglyot hozott magával.

A III. osztályu katonai érdemkereszttel tüntették ki.

A bekeritett huszárjárőr.

Gróf Esterházy Alajos, a 7-es huszárok hadnagya, őrjáratra indult Ludvikovánál. Amint a faluhoz ért, megtudta, hogy a közelben három orosz század és egy üteg táborozik. Esterházy nem fordult vissza, hanem elszántan folytatta utját. Nem is kellett sokáig mennie, máris egy orosz lovasdandárra bukkant. Most már visszatért volna, hogy megvigye a hirt, de semerre sem volt szabad az ut, mindenfelé muszka lovasok cirkáltak.

Egyelőre egy erdőben huzódtak meg a huszárok, de még le sem szálltak paripáikról, máris közeli lódobogást hallottak és egy perc mulva lándzsás orosz lovasok tüntek fel az erdő fái közt. A gróf habozás nélkül előrántotta revolverét és az oroszok vezetőjére fogta. A fegyver eldördült, a muszka lefordult a lóról, mire társai megfordultak és megeresztett kantárszárral elvágtattak.

A huszárok az egész éjszakát az erdőben töltötték. Hajnalban észrevették, hogy a megfutamodott járőr elárulta őket és most mindenfelöl muszka csapatok nyomulnak feléjük. Esterházy néhány huszárjával elszántan felvette a harcot az orosszal.

Csak egy mód volt a menekülésre: ott kell hagyni lovaikat és gyalog kell átgázolni a közeli patakon. A gróf az erdő széléig lopózott előre, ott rajtaütéssel megtámadta a muszkákat s a zür-zavarban a patak partjához rohant. Az oroszok dühösen lövöldöznek rájuk, egy huszár ott esik össze a patak vizében, de Esterházy és a többi huszár átgázol a patakon és halálraszántan felkapaszkodik a partra.

Szerencsére nemsokára összetalálkoztak egy honvédjárőrrel és azzal együtt visszatértek a honvédezredhez — foglyokkal. Ez a rövid története Esterházy ötnapos küldetésének.

Ágyúmentés.

A Tarnafka mellett vivott csatában történt, hogy a 13-ik ágyusezred negyedik ütegének egyik ágyufogatát szétlőtték az oroszok. Lovat akkor egyáltalán nem lehetett kapni s ott kellett hagyni az ágyut. Ceke Miklós hadnagy, aki már többször kitünt a parancsok közvetitésével, vakmerő segédtiszti lovaglásaival és az orosz tüzérállások kikutatásával, vállalkozott rá, hogy az ágyut megmenti.

Két altiszttel visszalovagolt Tarnafkára. De az ellenség is résen volt és nemsokára olyan tüzbe kerültek, hogy az egyik altiszt sulyosan megsebesült. Bekötözték ahogyan lehetett és aztán megtalálták az ágyut is, majd a lovakat kezdték összefogdosni, amelyek az ágyu- és puskatüzben vadul vágtattak összevissza.

— Inkább meghalunk, de az ágyut nem hagyjuk itt! — kiáltotta Ceke és nem is nyugodott addig, mig a lovakat össze nem fogdosta.

Maga fogta be őket az üteg elé az állandó orosz tüzelés közepette, majd az egyik lóra ült és igy vitte vissza az ágyut Ponikvibe, az ütegéhez. A signum laudis-t kapta ezért.

A hid védelme.

Az 1914 október 21-iki drohobici ütközetben az 58-ik gyalogezrednek a hidat védő százada válságos perceken esett át. Tulnyomó számu ellenség szétmorzsolással fenyegette a gyönge csapatot. Visszahuzódtak volna, de a házak mögött az ut sürü orosz tüz alatt állt s hátul is csak a halál lesett rájuk. Rögtönös hátrálással mentsék azt, ami még menthető, vagy megkisértsék az emberfelettit: megtámadják az ellenük áramló tulerőt és legalább egyidőre szabadabban lélegzzenek fel? Musil százados elszánt embereket keresett, akik támadni mernek.

Csernicky Antal hadnagy összeszedte szakaszát, nehány tüzes szóval felvilágositotta őket a helyzetről s aztán kirántott karddal mindnyájuk előtt vetette magát a feléjük rohanó ellenségre. Olyan vad erővel törtek reá, hogy emberhullámát visszavetették, hátrább lökték, mig csak az orosz gépfegyverek utjukat nem állták.

Saját hadállásunkat megtartottuk, az ellenség kitakarodott az övéből; a helyzet parancsolta veszteségteljes visszavonulás helyett a bátor csapat jelentékeny sikert ért el. Csernicky signum laudist kapott.

A becsapott muszkák.

Csarnogurszky Antal hadnagy a harctéren végigélte mindazokat a veszedelmeket, amelyek velejárnak a modern háboruval. Kétszer volt beteg s mikor jobban lett, ismét bevonult a 16-ik gyalogezredhez. 1915 augusztus 28-ikán a monasztersiszkai csatában az ellenségtől megszállott Koropiac ellen hirszerzőjárőrt kellett volna előreküldeni. Napközben lehetetlen volt ez, mivel az ellenség keresztülrajzotta az egész vidéket, de alig szállt le a sötétség, Csarnogurszky hadnagy utrakelt kis csapatával. Erdőn, bozóton, járatlan dombokon hatoltak át éjnek idején. Kevés idő mulva kozákjárőrre bukkantak.

Halk parancsszó, rendelkezés, az ellenséget körülfogják, vezényszó, pontos cél, össztüz, — az orosz előcsapat harcképtelen lett.

A nagy és gyors tüzelésre a hátrábbfekvő gyalogság természetesen azt hitte, hogy az éjszaka védelme alatt nagyobbszámu csapatrészeink támadták meg állásaikat s az oroszok erre hirtelen továbbálltak. Csarnogurszky hadnagy megfigyelte az ellenség gyors eltakarodását s ezzel a fontos jelentéssel tért vissza ezredéhez. A legfelső dicsérő elismerést kapta meg a katonai érdemkereszt szalagján.

Karácsony a Nida partján.

Borzasztó harc folyt 1914-ben épp karácsony táján a Nida partján. A 71-ik és 72-ik gyalogezred a Dankl-hadsereg keretében Scsitniki és Szempiehov községek mellett a legiszonyubb helyeken csatázott.

A 72-esek december 20-án nagy küzdelem árán megszállották Scsitnikit, de alig sáncolták el magukat a községben, éjszaka dühös támadással rontott rájuk az orosz. Eleinte ugy látszott, hogy győz az orosz tulerő. Az ezred egyes részeit már elszakitották, bekeritették. Az orosz tüzérség a mieink minden kitörési kisérletére őrületes ágyuzással felelt.

Prey Zsigmond ezredes a legválságosabb órában 71-esei egész haderejét harcba vetette s a másik ezrednek még szabad részét magával ragadva, rohammal ment neki az orosz övnek, áttörte és a győzelmes ellentámadást Scserbakov faluig terjesztette ki. Ott befészkelte magát s az ellenség naphosszat tartó ágyuzása sem tudta onnan elzavarni.

Nagyszerüen küzdött az egész 71-es ezred, mindenekelőtt Haas Leó főhadnagy, mint századparancsnok. Az éjszakai harc több helyen iszonyatos kézitusává fajult s eközben Haas csapata kiüzte a faluból az ellenséget és a 72-esek körülkeritett csoportjait bravuros támadással kiszabaditotta.

Milcsics János főhadnagy pedig mint századparancsnok a Scsitnikiből kihangzó csatazajra riadót fuvatott és az ellenséget saját elhatározásából hirtelen oldalba támadta. A második kombinált támadásra már kivonult az orosz a faluból. De nem sok időre. Ismerte a hely jelentőségét s uj haderőt vetett harcba, amely a halálra fáradt és nagyon megritkitott csapatainkat kiszoritotta a faluból.

A mieink még sem vesztették el harci kedvüket. Másnap ujból megkezdték a véráztatta talajon küzdelmüket a tegnap elesettek holttestei fölött.

A 16-ik tábori század parancsnoka, Liszt

Ferenc százados délről nyomult Scsitnikinek. Parancsa a Nida kompja ellen való előrenyomulásra szólott, amelyet ép ugy, mint a falunak déli részét, az ellenség szállott meg.

Sebes és vad rohammal a partig jutott el s itt keményen állotta a faluból gyorsan kiküldött orosz tartalékok támadásait. A falubeli oroszoknak igy beállott pillanatnyi gyöngülését a 72-esek arra használták ki, hogy a másik oldalról törjenek be a faluba.

Az igy támadt kézitusában a 11-ik század parancsnoka, Polikait Alfréd százados csodás hősiességgel győzött. A századost, aki rohammal a falu északi szélét foglalta el, éjszaka rettenetes tulerő támadta meg. De lépésre sem hátrált s akkor sem engedett át talpalatnyi tért sem, amikor az ellenség katonái minden akadályt leküzdve, a mieink kifeszitett melle elé jutottak. Nyolc orosz rohant egyszerre a századosra. Emberei mögötte dulakodtak az oroszokkal, késsel, ököllel, foggal viaskodtak, csakhogy századosukig utat törjenek. A századost már számos vágás s szurás érte, harcolva rogyott le, de még a földön is, utolsó leheletéig harcolt és három ellenséget leölve, adta ki lelkét. Prey a III-ik osztályu érdemkeresztet kapta, Haas, Milcsics és Liszt a második signum laudist, Polikait pedig a III-ik osztályu vaskoronarendet.

Ugyanakkor éjjel ujból végigzajlott a harc Scsitniki gránátoktól és tüzvésztől szétdult házsorai között. Az ellenség ujból érvényesitette tulerejét, a mieink két nap alatt már negyedszer mentek rohamra a falu ellen. A 10-ik század parancsnoka, Ungár Alajos főhadnagy oly hévvel rontott az ellenség hadállásába, hogy egyszerre csak egyedül maradt az oroszok közt bekeritve. Pisztolyával és kardjával vakmerően harcolva, olyan elkeseredetten küzdött, hogy utat is vágott övéihez, akik már elveszettnek tartották. Erősitéseket vonva magához, az oroszokat kikergette állásukból. Dicsérő elismerést kapott ezért a királytól.

Ilyen harcokkal telt 1914 karácsonya a Nida partján.

Az ungvári hős.

Dely János, akit a maga rendkivül vakmerő, s a legénységét lelkesitő példaadásért a legelsők között emlegetnek ezredének hősei között, bámulatos hidegvérével, mindig önként jelentkezve s többnyire saját kezdeséből sikeres fegyvertényeket hajtott végre.

Dely a háboru előtt mint őrvezető az ungvári hadkiegészitő parancsnoksághoz volt beosztva irnoki minőségben. Mikor pedig a háboru kitört, önként jelentkezett a harctérre, s beosztották a 66-ik gyalogezred 16-os tábori századába.

Mindjárt az első csatában kitünt Tomasovnál, ahol nehéz harcot vivott a 16-ik század.

Dely százada azt az utasitást kapta, hogy foglalja el a szemközt fekvő magaslat egy részét, amelyet makacsul védelmeztek az oroszok. De az előretörés közben olyan gyilkos tüzbe került a század, hogy a további előnyomulás lehetetlennek látszott. A rákövetkező lassu előre-dolgozásnál egészen a rohamig Dely az elsők között volt, aki betört az ellenséges árokba, sok oroszt levágott s nehány bajtársával együtt harmincnégyet foglyul ejtett. Delyt egy golyó megsebezete a fején, de nem ment el a csatavonalból, hanem bekötözve magát, tovább harcolt.

A Magieránál lefolyt csatában két emberével mint összekötő járőr pontosan irányitott oldalozó tüzével két gépfegyvert szalasztott meg, melyek kitünő állásukból sikeresen lőtték csapatainkat. Delyt ekkor a bronz vitézségi éremmel tüntették ki.

Később október 23-ika és november 3-ika között rettentő csaták dultak a San mindkét partján. Az ungvári ezred Rudnikánál csatározott, s különösen elfajultak a harcok a hirhedt rudniki kastély körül, mert ez a hatalmas kőépület fontos támaszpontja volt az egész San-menti ütközetsorozatnak.

A folyó partján állt az orosz is, a 66-os gyalogezred is, ugy, hogy a kastély a két rajvonal közé esett. A két csatavonal között azonban egy másik tömör gazdasági épület is volt, ahova — mint ezt Dely megfigyelte — egyesével surrantak be az oroszok s igy készülődtek ujabb támadásra.

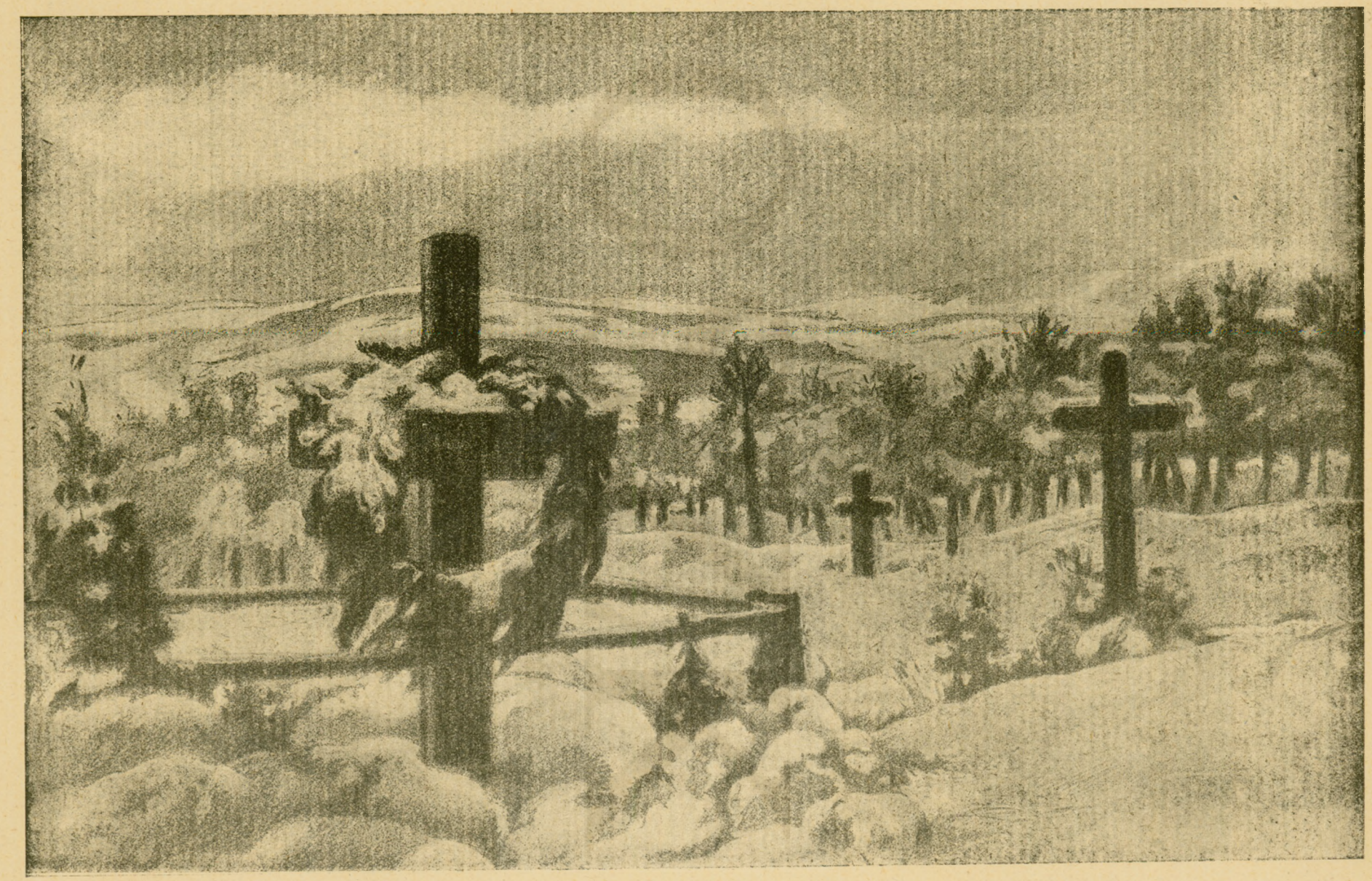
Dely ekkor teljesen önszántából, mikor leszállt az esthomály, a körülötte fütyülő golyók záporában az épületig csuszott előre, ott fölmászott a szétlőtt tetőre s a hasadékon át megfigyelte, hogy a házban orosz katonák és tisztek vannak, sőt az egyik kamrában két saját katonánk fekszik, a 25-ik gyalogezredből. Miután két foglyunkat megmentette, visszatért a lövészárokba s engedelmet kért, hogy az épületcsoportot levegőbe röpithesse.

A következő éjszaka ujra a házcsoporthoz lopódzott. A tetőre kuszva, az egyik üres kamrában elhelyezte a magával hozott ekrazitot. A vezetőzsinórt meggyujtva, leugrott a tetőről, egy közeli barázdába szaladt és ott elbujt.

Az iszonyu robbanás után saját gépfegyvereink erős tüzet inditottak abba az irányba, a ház mögé, amerre a még életben maradt ellenség menekülni próbált. A menekülés esetleges irányát Dely jelölte meg a géppuskás osztag számára, még napközben.

Delyt ezután szakaszvezetővé léptették elő, s az első osztályu ezüst vitézségi éremmel tüntették ki.

A robbanás után állva maradt még az épülettömbnek több fala s ezek kitünő fedezéket nyujthattak az oroszoknak, ha esetleg ujból támadásra készülődtek volna. Dely egy napon megfigyelte, hogy az ellenség serényen dolgozik a fölrobbantott épület felé vezető futóárkon. Néhány önkéntes vállalkozó kiséretében s kézi-

LIMANOVA.

Ahol Muhr ezredes elesett és ahol a Nádasdy-huszárok pihennek.

Barta Ernő harctéri rajza.

bombákkal fölszerelve, a következő éjszaka ujból az épületcsoportig surrant előre.

Dely vakmerő kis csapata, miután a bombákat az ellenség közé dobta, rátört az oroszokra. Iszonyu kézitusa után megsemmisitették az oroszokat, az egyiket pedig, aki rendkivül ügyesen védekezett, foglyul hozták magukkal. Delyt a dulakodásban több bajonettszurás és lövés érte, a kezén pedig oly sulyos sebet kapott, hogy később le kellett vágni az egyik ujját.

Ezután kapta az arany vitézségi érmet.

Sulyos sebéből alig gyógyult föl Dely — akit időközben őrmesterré léptettek elő — jelenkezett az első menetzászlóaljhoz s visszatért a harctérre.

Alig hogy odaért, ujabb tanujelét adta vitézségének. Március közepe táján történt a Dnyeszter partján, Harasimov mellett vivott ütközetekben, hogy Dely százada két szakaszát sikeres rohamra vezette, de eközben egy dum-dum golyó oly sulyosan megsebesitette az orrán s fél szemén, hogy megvakult a jobb szemére.

Delyt ekkor a másodosztályu ezüst vitézségi éremmel tüntették ki, a hadügyminiszterium pedig tiszthelyettessé léptette elő.

Főhadnagy, mint hadosztályparancsnok.

A mai háboru modern keretei közt is történnek olyan bravuros cselekedetek, melyek a középkor lovagjainak romantikus hőstetteire emlékeztetnek. Locher Ágost főhadnagy esete bizonyára ezek közül való.

Locher főhadnagy a temesvári 20. tábori ágyusezredben szolgál és a háboru kitörése óta egy hadosztály segédtisztje. Ebben a minőségében olyan példás kötelességtudást és fáradhatatlan önmegtagadást tanusitott, hogy fölöttes hatósága a „hadosztály vezető és legkitartóbb elemének“ nevezte kitüntetési fölterjesztésében.

A háboru első négy hónapjában négyszer változott a hadosztály parancsnoksága s mindenekelőtt Locher főhadnagy fáradhatatlan munkájának tulajdonitható, hogy a hadosztály e személyi változások alatt is megőrizhette teljes harckészségét.

A főhadnagy egyizben két napig maga volt a hadosztály parancsnoka s igy három napig harcolt Mákosnál az oroszszal. Amikor pedig szünetelt a harc, még az élelmező tisztek szolgálatát is ő látta el.

Voltak napok, amikor nem csupán a magasabb, hanem a kisebb parancsnokok teendői is az ő vállára nehezedtek, mert időközönkint nemcsak parancsnoka nem volt a hadosztálynak, hanem századosok, sőt főhadnagyok sem voltak a kötelékében.

A vitéz főhadnagy Podvisokic mellett a lembergi ütközetben megsebesült, de alig hogy bekötözték a sebét, lóra ült s földeritő utra indult. A terepet, amerre lovagolt, erős tüz alatt tartotta az ellenség, de Locher főhadnagy nem rettent vissza a veszedelemtől és fényes eredménnyel tért vissza.

A makrei csatában több ágyunkat gyorsan az erdő egy olyan pontjára dirigálta, ahonnan tüzéreink sikeresen avatkozhattak bele az ütközetbe. Intézkedése tényleg döntő hatással volt az ütközet kimenetelére.

Mint megfigyelő tiszt a legnagyobb hidegvérrel tartott ki az ellenséges tüzben és rendesen értékes jelentéseket küldött ütegének. Kitüntetését, a hadiékitményes III. o. érdemkeresztet, nagyon megérdemelte.

Orsovai vitézek.

Szerbia leigázásának legfontosabb előfeltétele volt az Aldunán való átkelés kierőszakolása. Ennél a ragyogó katonai teljesitménynél különösen kitüntette magát az orsovai 2. népfelkelő gyalogezred.

Az orsovai hősök bravurjai közül legalább néhányat föl kell emlitenünk.

Alig keltek át csapataink a hatalmas folyón, Gramling Alajos főhadnagy hatalmas lendülettel rohamra vezette századát. A szerbek, akiknek sorait már az is megzavarta, hogy csapataink olyan meglepetésszerüen keltek át a Dunán, az orsovaiak rohamára gyorsan visszavonultak Tekijára. Csapataink természetesen nyomon követték őket.

Gramling főhadnagy a népfelkelőezred második századával ujra rohamot vezényelt a szerbek ellen, s a falu utcáin elkeseredett harc keletkezett.

Katonáink szuronnyal, puskatussal tisztitották meg az utcákat, és Gramling főhadnagyot mindig ott lehetett látni, ahol a leghevesebben dult a harc.

Egyik orsovai baka kezében selyemből készült nemzeti szinü zászló lobogott, amelyet a nagy támadás előtt az orsovai lányok ajándékoztak a főhadnagy századának.

Gramling főhadnagy a csata förgetegében odaugrott a bakához.

— Ide a zászlót! — kiáltotta és felrohant a templomtoronyba, ahol kitüzte a trikolórt. A zászló diadalmasan lobogott a szélben; talán ez volt az első magyar zászló, amelyet kitüztek az elfoglalt szerb földön. Ezer torokból zugott fel az éljen és a derék orsovaiak hatalmas lendülettel kiverték a szerbeket a faluból.

A főhadnagy a diadalmas roham után visszasietett századához, s összegyűjtve katonáit, ismét előrenyomult, és nehéz küzdelem után elfoglalta a Tekija körül fekvő magaslatokat.

Gramling főhadnagy, aki a Dunán való átkelés előkészitő munkájához önként jelentkezett, a III. oszt. érdemkeresztet kapta.

A tekijai nap másik hőse Reisinger József főhadnagy, aki szintén az orsovai 2. népfelkelő gyalogezred második zászlóaljában szolgál.

Miután szakaszával átkelt a folyón, a helyzet helyes és gyors mérlegelésével, saját kezdeményéből

egy meredek szakadék felé vezette katonáit, s onnan oldaltüzbe fogva az ellenséget, nagy mértékben megkönnyitette a szomszédos szakaszon küzdő csapataink dolgát.

Reisinger főhadnagy legfelsőbb dicsérő elismerésben részesült. Ugyanezt a kitüntetést kapta Bánhegyi Lajos hadnagy is.

Bánhegyi szakasza a küzdelem folyamán rettenetes oldaltüzbe került. De a hadnagy nem jött zavarba, hanem gyorsan megváltoztatta szakaszának arcvonalát.

— Előre! — kiáltotta és a szerbekre rontott. Emberei elszántan követték. A szerbek nem tudtak ellenállni az orsovaiak rohamának, hanem menekülni kezdtek. A szakasz egy tisztet és nyolc katonát ejtett foglyul. Bánhegyi katonái az utcai harcokból is kivették részüket.

Méltó bajtársaik voltak Riegler Sándor hadnagy vitézei is. Ez a fiatal tiszt különösen az utcai harcokban tüntette ki magát, halálmegvető bátorsággal üzte ki a faluból a komitácsikat, akik házakból, fákról és pincékből lövöldöztek csapatainkra. Rieglert a signum laudissal tüntették ki.

A megboszult halott.

A legszomorubb hiradások azok, amelyek elhunyt hősök kitüntetését jelentik. Ilyen a sok közt Thomas Győzőé, akinek neve után a veszteségi lajstromban olvashattuk, hogy „már másodszor sebesült meg".

Thomas a 64-ik gyalogezred hadnagya, sulyos sebéből fölépülve, mint zászlóaljsegédtiszt az egyik honvéd-gyalogezredhez került. A legnehezebb föladatokra is rögtön készséggel vállalkozott s 1915 december 15-én Brzozovánál sürü golyózáporban ugratott el az ellenséges állások előtt fontos jelentéssel, amelyet ezredéhez juttatott s igy „válságos helyzetből szabaditotta ki ezredét".

1915 január 2-ikán jelentékeny tulerő szorongatta ezredét. Az oroszok az éj sötétjét rohamtámadásra használták fel, s tömött oszlopokban akartak állásainkon keresztültörni. Egyre ujabb tömegek tódultak a védőkre, akiknek ellenálló ereje már bénulni kezdett. Thomas hadnagy most a tartalék élére állott. Rohamot vezényelt s az ellenséget oldalba támadta. A meglepett oroszok hátrálni kezdtek, a mieink azonban nyomukban voltak és a megkergetett ellenségnek nagy veszteségeket okoztak. Thomast golyó találta el a karján, katonái hasztalanul könyörögtek neki, hogy engedje a sebét bekötözni. A hadnagy „nem ért rá". Előbbre és előbbre vezette katonáit, győzelmes rohama a többit is magával ragadta, ő meg szüntelenül az első sor élén haladva, kergette az oroszokat.

Eközben találta a második golyó. Halálos sebbel rogyott össze, de estében is buzditotta embereit:

— Csak előre fiuk! Bosszuljatok meg győzelemmel!

Igy történt. A hadnagy haldokolva értesült a győzelemről, amelyet ő szerzett meg.

Tiszttársai és legénysége könnyező szemmel állottak sirja körül, amelynek keresztjére fölirták hőstettét is. A fiatal hadnagy emlékének a III. osztályu katonai érdemkereszttel hódoltak.

A huszártávirász.

Az első háborus őszön Malagossednél állt Hauer tábornok lovas hadteste, Jedrezejovban pedig egy német gárda hadtest. E két hadtest és a hadsereg főparancsnokság közt Kenyeres János 6-os huszárfőhadnagy létesitett távirati összeköttetést. A táviró állomás Checinyben volt, ahol gróf Schuler ezredes állomásozott az utóvéddel.

Október 29-ikén este hosszu küzdelem után az utóvéd feladta hadállását. Gróf Schuler ekkor magához hivatta Kenyeres Jánost.

— Főhadnagy ur, az utóvéd kivonul Checinyből. Szakitsa el a táviró-vezetéket.

A főhadnagy szalutált és visszament a táviróállomáshoz. De esze ágában sem volt elszakitani a vezetéket. Még várt, mert az utóvéd nem volt biztonságban. Azután meg a hadsereg-főparancsnokság is küldhetett még utasitásokat Hauer tábornoknak. Közben pedig elromlott a vezeték és a főhadnagy egész hajnalig várt, s a hosszu órák alatt állandóan az a veszély fenyegette, hogy egy orosz ágyugolyó rádönti a táviró állomás házikóját, vagy bekeritik és elfogják.

Pitymallatkor végre kijavitották a vezetéket és Kenyeres főhadnagy továbbithatta a fontos táviratokat.

Mire lóra ült, már a falu határában volt az ellenség. Valóságos golyózáporban száguldott tova, de szerencsésen utolérte gróf Schuler csapatait. Kenyeres főhadnagyot az érdemkereszttel tüntették ki.

Veszedelmes argumentum.

1914 októberének egyik estéjén Torgovski-Posvielnen faluban pihent a pozsonyi honvédezred. Hogy nyugodtan táborozhassanak, kiküldték Kiss Jenő hadnagyot egy század honvéddel őrségre.

Csendes, sötét éjszaka volt. A nagy csendben csak a falu szélén csörgedező patak csobogása hallatszott. Éjfél is elmult már, amikor jelentették a járőrök, hogy az ellenség át akar kelni a patakon.

Kiss Jenő haladéktalanul elindult az ellenség felé. Egy kis falunál találkoztak és minthogy az oroszokkal egy üteg is volt, salveval fogadták a honvédeket. De a pozsonyi fiuk nem ijedtek meg a tulerőtől. Szuronnyal támadták a muszkákra, akik erre az argumentumra lemondtak átkelési szándékukról.

Néhány nap mulva gyors elhatározottságával az ezredet mentette meg a bekeritéstől a fiatal hadnagy. Ez alkalommal is rohammal verte vissza a muszkát, ez alkalommal is ő maga ment legelől a golyók záporában. Kiss Jenőt a signum laudissal tüntették ki.

Ötven muszka és hét huszár.

Orosz szekerészoszlop vonult át Varez községen. Negyven szekér döcögött hadihidveréshez szükséges anyaggal megrakodtan. A parancsnok és ötven katonája, akiket védelmül rendeltek ki, abban a kellemes hitben ringatóztak, hogy bajuk nem eshetik. Magyar-osztrák katonaságnak se a közelben, se a távolban semmi nyoma; a „vörös ördögök" meg csak nem járnak ezen a nyomoruságos mocsaras vidéken.

Az oroszok pipázva ballagtak az uton; parancsnokuk pedig szivarra gyujtott.

Amikor a kocsisor egy kanyarodásnál befordult, az orosz tiszt szinte gépiesen hátranézett, de a kocsisor végét nem látta. Fáradt paripáját megsarkantyuzta és a hátsó szekerek felé lovagolt. Mi történhetett azokkal, hogy meg sem mozdulnak?

— Miért nem mozdultok?! — orditotta rekedten az orosz tiszt, de katonáinak torkukon akadt a szó . . .

Idegen lovasok termettek köztük, mintha a villám hozta volna őket. Atkozódás, szitok és jajszó hallatszott onnan.

Az orosz tiszt szét se nézhetett, már három magyar huszár fogta közre. Nehány perc mulva az egész kocsisor zsákmánya volt a huszároknak, teljes anyagkészletével 70 lóval, 50 főnyi legénységet pedig foglyul ejtettek a magyar huszárok.

Ezt a huszárcsinyt krompachi Cornides Béla huszárfőhadnagy hajtotta végre hét huszárjával, akikkel földeritő utra indult. A főhadnagyot a „signum laudissal", hét huszárját pedig az ezüst vitézségi éremmel tüntették ki.

Az ezred megmentője.

November kilencedikén elkeseredett, nehéz harc folyt Lisniovice mellett. A mi lövészárkainkat a marosvásárhelyi 51-esek védelmezték a tulerőben lévő oroszokkal szemben, akik már oldalról, sőt hátulról is fenyegették a mieinket.

Egyszerre csak az ellenség két erős százada, amely eredetileg be akarta keriteni az 51-eseket, hirtelen hanyat-homlok visszafelé kezdett menekülni. A váratlan és ránk nézve szerencsés fordulatot Pichler Károly százados, a nagyváradi 37-ik gyalogezred egyik géppuskás osztagának parancsnoka idézte elő, aki látva az 51-esek szorongatott helyzetét, géppuskáival észrevétlenül az ellenség elé ment és meglepetésszerű gyors tüzeléssel megzavarta a támadó oroszok sorait.

A géppuskás-osztag főfegyvermestere már elesett a küzdelemben, a legénység nagyrésze is megsebesült, de Pichler százados nem tágitott.

— Kitartás, fiuk! — kiáltotta és maga ugrott oda a gépfegyverhez.

E pillanatban átfurta egy golyó a balkarját. De a százados nem törődött égő sebével, hanem továbbra is a gépfegyver mellett maradt.

Néhány perccel később a jobb karján is megsebesült. Ez a második golyó a csontot is összetörte és szétszaggatta az izmait. De Pichler százados még most se tágitott. Kitartott, mig csak eszméletlenül össze nem esett.

Bravurjáért, amellyel az 51-eseket megmentette a körülzárástól, a hadiékitményes III. osztályu érdemkereszttel tüntették ki.

Egy felrobbantott kolostor.

Régi bucsujáróhelye volt a montenegróiaknak a kosierovi kolostor. A komor épület visszatükröződött a kis Trebinjicsica folyócska tükrében s a háboru alatt erős támaszponttá épitették ki a fekete hegyek harcosai.

Egy szép augusztusi napon heves ütközet folyt le a kolostor mellett. Schmidt alezredes népfelkelői csaptak össze a montenegróiakkal.

Az alezredes kis csapatához volt beosztva csiktaplóczai Györgypál Guidó árkászszázados egy maroknyi árkászcsappattal.

A százados tudta, hogy ebben az ütközetben is a régi kolostorra támaszkodnak a crnagorcok. Gyors elhatározással arra felé vette utját embereivel.

— Fel kell robbantanunk a kolostort, fiuk, — mondotta, — mert különben sohse tudunk elbánni a montenegróiakkal!

Azzal megindult a folyó felé. Az ellenség rettenetes golyóesőt zuditott rájuk, sőt oldaltüz alá is fogta őket, de Györgypál százados árkászai mégis átkeltek a Trebinjicsicán.

A partra érve, a kolostorhoz rohantak, villámgyorsan elhelyezték a robbantó anyagot és meggyujtották a kanócot.

Azzal vissza a folyóhoz.

Egy perc mulva eget-földet rázó dörej kiséretében levegőbe repült az ódon épület. A montenegróiak erős támaszpontja összeomlott. A katonai érdemkereszt volt a százados jutalma.

Huszárok az ágyuk ellen.

Virányi Ferenc alezredes és Tóth-Váradi Asbóth István százados a 9-es honvédhuszárok tisztjei megcselekedték azt a vakmerő bravurt, hogy huszáraik élén rohamot intéztek az ellenséges tüzérség ellen és az egyik ütegnek valamennyi emberét lekaszabolták, az ágyukat pedig elfoglalták. Virányi, aki a veszedelmes roham alkalmával megsebesült, a III. osztályu vaskoronarendet, Tóth-Váradi Asbóth pedig a katonai érdemkeresztet kapta kitüntetésül.

Szolnoki 68-as bakák támadása rajvonalban Dubnó előtt.

29-es honvédek a szegény lakósság holmiját mentik az égő Bresztlitovszkban.

Hegyi harcz az ungi határon.

Népfölkelőink 1914 december 21-én éjszaka rohammal elfoglalták az 1035 méter magas hegyet s ezzel Ungmegyét megtisztitották az orosztól. Az álmukból fölriadt oroszok nagyrészét elfogták.

Szegedi 46-os bakák rohama Bártfa mellett.
Rendkivül véres közelharcban vertek vissza egy egész orosz dandárt.

Háromszéki és csiki székelyek előnyomulása Csernovic felé.

A Hindenburg-ezred bakái az Erdős Kárpátokban.

Hajdumegyei bakák hóförgetegben a Tatárhágón.

21-es honvédek villamos drótsövényeket készitenek az uzsoki szorosban.

Székely bakák (Dési Zoltán ezredének vitézei) Zalescykinél.

1915 junius 22-ikétől 28-ikáig sulyos harcot vivtak a Dnyeszternél s az ötszörös tulerővel szemben is átjutottak a folyón.

Egy kozákszotnya pusztulása Tarnopolnál.

Nehéz tarackunk gránátjai csaptak a támadó lovasok közé s csaknem az egész szotnyát megölték.

Debreceni gyaloghuszárok drótakadályokat készitenek.

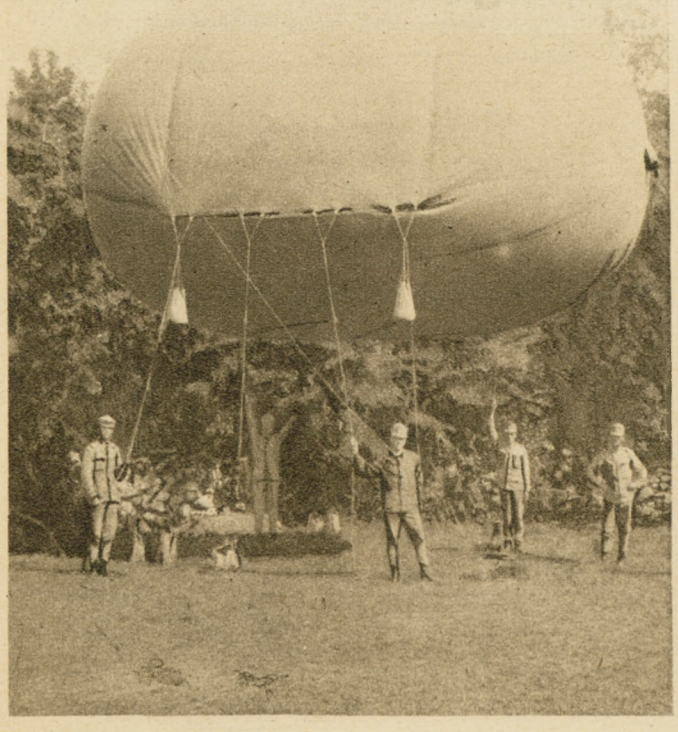

12-es Edward-huszárok harcba indulnak.

A cebrovi állás mögött.
1916 junius.

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

69-esek megfigyelőballonja

Mérges gáz kilövése

Az oroszok nagy rohama a keleti Kárpátokban.

1915 február 4-ikén történt ez a hatalmas, de sikertelen támadás népfölkelőink ellen a Kasztlik-magaslaton, amelynek oldalán sok száz szibériai lövész pusztult el.

A «fehér hollók» és a kozák járőr.

Négy honvéd ártalmatlanná tett egy kozákcsapatot és fontos jelentéseket vett el a kozáktiszttől.

Farkasvermek hegyes karókkal és villamos drótsövények

30½-es mozsárágyunk tüzel Tarnovra.

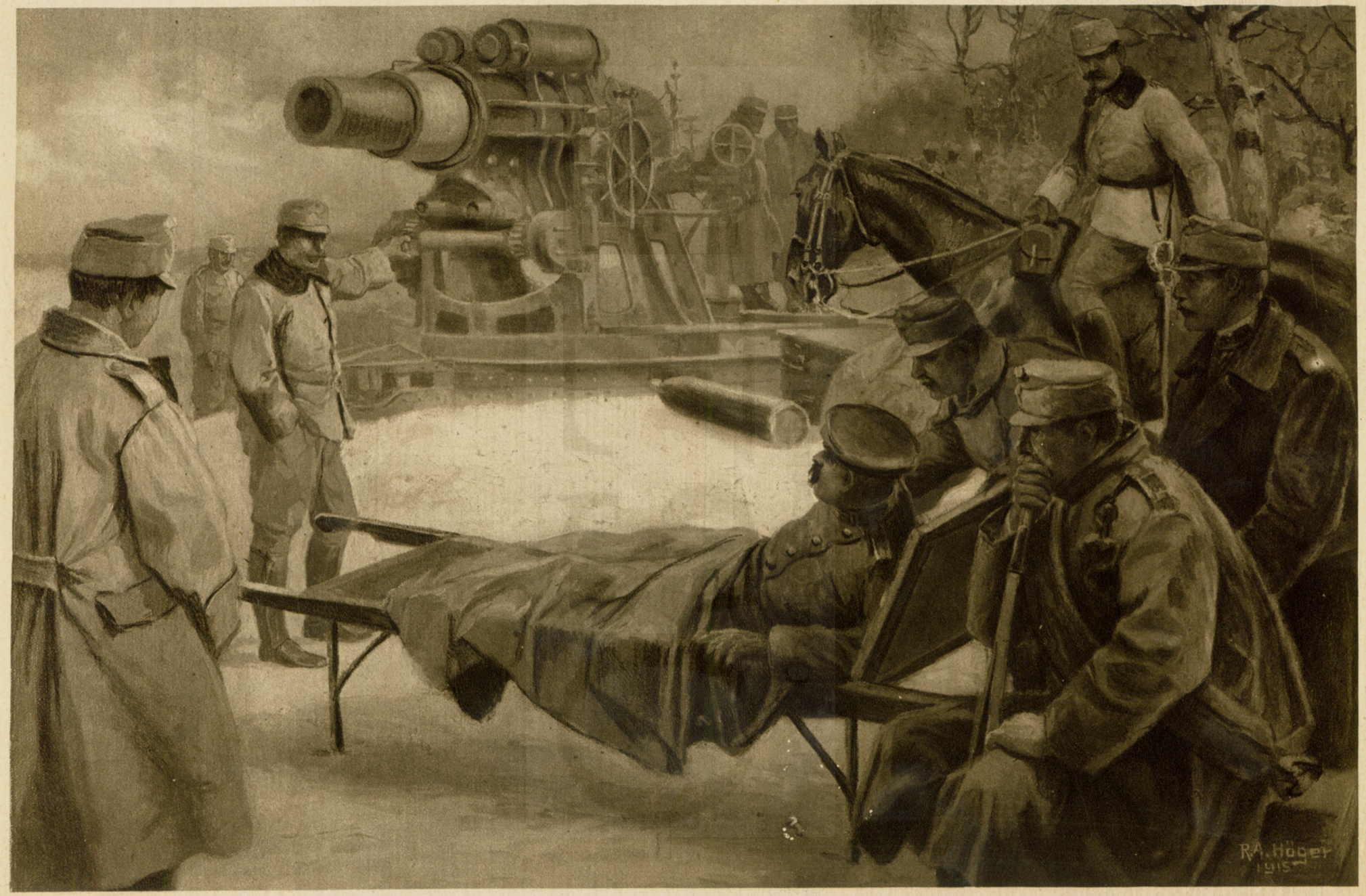

Magyar dandár telefonközpontja a bródyi csata idején.

Jászkun virtus.

Bagyovszky István népfölkelő 70 emberrel meglepő rohamot intézett egy orosz állás ellen, 210 muszkát elfogott, 9 ágyút, 1 gépfegyvert zsákmányolt, amiért az arany vitézségi érmet kapta.

30½-esünk hatása Keletgaliciában.

Haditudósitónk jelentéséből: «Egy gránát lecsapott egy orosz század közé s 500 méteres körzetben rémes pusztitást okozott. Az orosz parancsnok, akinek a jobblábát letépte, kérte szanitéceinket: vigyék az ágyuhoz, hogy saját szemével lássa halála előtt

Honvédeink általános rohama Kolomea ellen.

Nagy utcai küzdelem után 2000 foglyot ejtettek itt s óriási hadianyagot zsákmányoltak 1915 február 18-ikán.

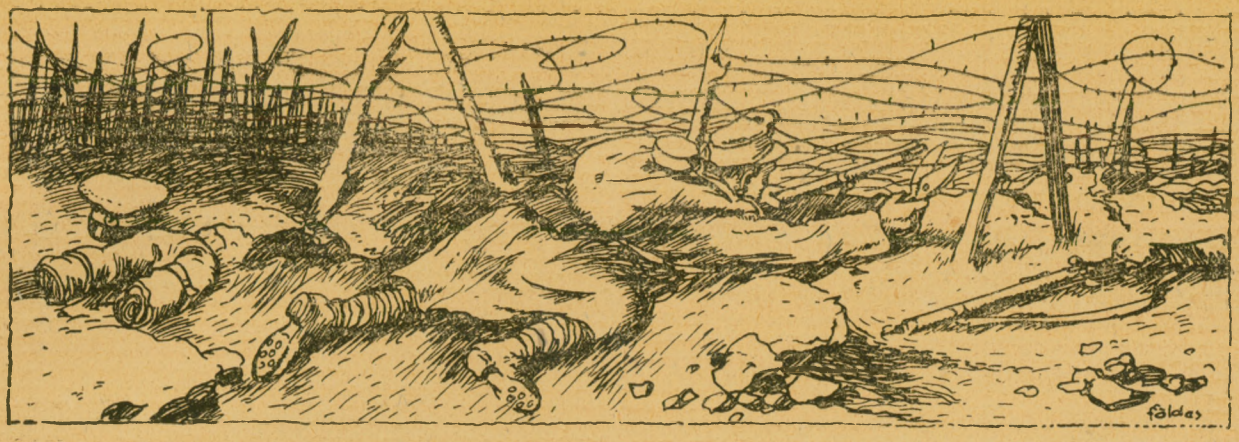
A legveszedelmesebb percben.

Haditudósitónk jelentéséből: «Az orosz hátvéd halálmegvetéssel küzdött. A hid egyes részei már lángoltak, amikor a komáromi 12-esek odaértek. Az oroszok benzines meg petroleumos hordókat görgettek a hidra, de a honvédek idején a vizbe dobtak mindent. Ennek a hős honvédcsapatnak köszönhető, hogy Kolomeát elérhettük, amikor az ellenség egy része még a Pruth déli partján állt.»

HONVÉDHUSZÁROK ÜLDÖZIK AZ OROSZ GÁRDACSAPATOT.

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

A MI HŐSEINK.

— HARMADIK SOROZAT. —

Hetvenkét órás harc étlen-szomjan.

1914 november 9-én délután, sürü ködděl lepett hegygerincen át vezetett az utja a *69-esek* harmadik zászlóaljának. Parancs szerint az 1240 méter magas Zapolje-csucsot kellett elfoglalni. A nagy ködben csöndesen haladt előre a csapat. Közben be is esteledett, tájékozódni nem lehetett. Egyszerre csak heves gyalogsági tüzet kapott az elől haladó tizenkettedik század, mire azonnal csatárvonalba ment át. *Dr. Vasadi Balogh* György feladata volt a jobbszárnyon szélesen kiterjedő arcvonalban biztositani a bekerités ellen szakaszával a zászlóaljat. Térden csúszva-mászva lehetett csak felkapaszkodni a meredek hegyoldalon. Ellenük sürü záporban hullottak a golyók, rohantak a legörditett sziklák. A szakasz azért ment előre, hallgatva, némán, hogy észrevétlenül minél közelebb férkőzhessenek az ellenség állásaihoz; lövést leadni nem volt szabad.

Eközben pár lépésről látták, hogy egy szerb hatalmas követ hengerit a sziklafal szélére, hogy lezuditsa a csapatra. Dr. Vasadi odasugta az egyik bakának:

— Lődd le fiam a bestiát!

Csattant a fegyver és a szerb holtan bukott rá a kőre. De a lövés után tovább menni nem lehetett. Husz-harminc lépésről ropogtak a fegyverek. A köd ritkulni kezdett s a biztos takarásból az ellenség mint a verebeket, úgy szedte le a mi katonáinkat.

Lefeküdt a szakasz, a kövek mellett keresve egy kis takarást. És megkezdődött a tüzelés. Hetvenkét óra hosszat tartott ez a közelharc, amely idő alatt enni-inni nem kaptak. Havat vettek a szájukba, hogy éhségüket és szomjuságukat csillapitsák. A töltés elfogyott, annak pótlásáról a legnehezebb körülmények között kellett gondoskodni többször is.

A sebesültek, halottak száma ijesztően szaporodott; a rajvonal mindig ritkább és ritkább lett. Végre alig tizedmagával maradt, de állását nem adta fel, kitartott ott addig, mignem jött végre a megváltó parancs, mely „vorwärts"-et jelzett. Pár emberével előretört az egész zászlóaljjal egyidőben s az 1240 méteres magaslatot a 69. gyalogezred III. zászlóalja elfoglalta. Dr. Vasadi Balogh György vitéz és körültekintő magatartásáért a signum laudist kapta.

A félkaru hadnagy.

A háboru sokszor hihetetlenül borzalmas helyzetet teremt. Ilyenbe került *Molnár* Ákos budapesti hadnagy is, aki a fővárosban állomásozó bosnyák gyalogezredben szolgált. Vitéz küzdelem során vesztette el a fél karját és ezután léptették elő hadnaggyá. Szomoruan érdekesebb volt azonban az a sulyos küzdelme, amelyért még mint őrmester a nagy ezüst vitézségi érmet kapta. Hiteles vallomása, amely minden más leirásánál közvetlenebbül mondja el az izgalmas történetet, igy szól:

Az orosz harctéren történt. Egy német zászlóalj a délután folyamán hatalmas lendülettel elfoglalta az orosz lövészárok nagyrészét, de a jobbszárnyon lévő oroszokat nem sikerült elüznie, ugy hogy ugyanazon lövészárokban az ellenség is, a németek is benne voltak. 15 lépés választotta el őket, két travers közti üres rész. A mi századunk — csupa derék bosnyák legény — a német zászlóalj tartaléka volt és feladatunk volt éjfélkor az oroszokat oldalról megtámadni, mig két német zászlóalj szembe támadja a bizonytalan számu ellenséget.

Századosunk éjfélkor 39 fok lázzal inditotta meg a tüzet, melyre az oroszok azonnal erőteljesen válaszoltak. Az eredmény: feltünően sok halott és sebesült kétórai lövöldözés után. Helyzetünk igen komoly, mert a két német zászlóalj egyáltalán nem jelentkezett, igy hát a hajnal derengésekor elhatároztam, hogy végét

szakitom a kinos bizonytalanságnak és megnézem az oroszok helyzetét, s ha lehet, a németek után is érdeklődöm. Folytonos lövöldözés közben futottam végig századunk vonalát, amely merőlegesen állt a lövészárokra és beugrottam a lövészárokban lévő, egész napi ütközettől holtrafáradt németek közé. Hasoncsusztam előre, hogy bejussak az oroszokat és németeket elválasztó két travers közti üres térre.

A két travers közti rész közepén egy sulyosan sebesült német katonát találtam. Nem tudott beszélni, a kezével intett csupán, hogy menjek vissza, mert az oroszok még bent vannak a lövészárokban és rögtön észrevesznek. Igy is történt, hét-nyolc fegyver kezdett rám tüzelni, amennyi egy travers mögött elfér. Érthetetlen, hogy nem kaptam sebet, körülöttem mérgesen sziszegtek a golyók és telefröcsköltek földdel, amint a talajba csaptak. Nem volt időm habozni; két hatalmas ugrással a német travers mögé ugrottam, de még ma is fülembe cseng a szegény német halálorditása, aki nekem köszönhette az ujonnan kapott golyókat.

Alig értem kapitányomhoz, midőn előttünk a hajnal szürke ködéből fekete alakok bontakoztak ki.

— Kik vagytok? — kiált rájuk horvátul (amely a bosnyákok nyelve.)

— Bosnyákok — felelnek szintén horvátul.

E percben megismerem a vendégeket.

— Nem igaz, kapitány ur! — kiáltom torkomszakadtából — ezek oroszok — és alig hangzanak el a kapitány tüzet vezénylő szavai, midőn szegény hangtalanul összeomlik.

Az oroszok emelt kezekkel közelednek felénk. De már mi ismerjük a szokásukat és tudjuk, hogy 15 lépés távolságból a levegőben békét és nyugalmat hirdető kezek felénk hajitják az övekben rejtőző kézigránátokat.

— Hurrá! Sturm! — orditom és mint a furiák csapnak le embereim az oroszokra. Néhány kézigránát ágyurobajszerü dörrenése, aztán gyilkos öldöklés.

A lövészárokból segitséget kapunk az agyoncsigázott németektől és a három századnyi oroszból még életben levőket elfogjuk . . .

A két német zászlóalj, melynek az oroszokat szembe kellett volna támadni, csak papiron volt meg. Még délután teljesen megsemmisült.

Hindenburg katonái Görznél.

1915 julius 17-én kora hajnalban elkezdtek az olasz ágyuk tüzelni. A második nagy offenziva volt ez az Isonzo-front ellen. *A Hindenburg nevét viselő 69-es ezred* III. zászlóalja a Podgora és Peoma közötti állásokat védte. A balszárnyon, közvetlenül a Podgara-magaslat oldalán, a legveszélyeztetettebb helyen dr. *Vasadi Balogh* György főhadnagy állott szakaszával.

A hires pergőtüz tizennégy óra hosszat tartott, csekély megszakitásokkal, s ezt az időt az olasz gyalogság támadásai töltötték ki. Ilyenkor a tüzérség a tartalékhoz vezető utakat árasztotta el lövéseivel. Dr. Vasadi Balogh bár nehéz, szorongatott volt a helyzet, nem kérte a tartalék behelyezését, hanem kicsiny csapatával minden támadást visszaverve állotta helyét. Állásai előtt holttestek boritották a terepet. Este kilenc óra felé elcsöndesedett az ellenség s a kimerült és megfogyott szakaszt — végre fölváltották.

Mint annyiszor már, most is meghiusult az olaszok áttörési kisérlete, tiszt és legénység vitéz ellenállásán, kitartásán. Kiválóan bátor magatartásáért dr. Vasadi Balogh másodszor kapta meg a signum laudist.

Önként — a pergőtüzbe.

Az oroszok óriási tulerővel közeledtek állásaink felé 1916 junius 7-ikén, a Luck-Kruppy előtt levő hidfőhöz. Ott állt a többi közt *Fodor* István tizes huszárhadnagy ezredének egy része is. Már kora hajnalban megkezdődött az orosz tüzérségi előkészités, ami hamarosan pergőtüzzé fajult. A délutáni órákban a helyzet nagyon válságosra fordult, mert az orosz tüzérség — — összpontositva ágyutüzét — annyira lőtte a huszas honvédeket, hogy állásuk tarthatatlanná vált.

Ekkor hirtelen parancs jött, a X. lovas hadosztálytól, hogy egy olyan tiszt, akinek minden tekintetben helyén van a szive és aki semmi veszéllyel nem törődik, jelentkezzék. Az első jelentkező volt Fodor hadnagy; ő kapta a parancsot, hogy husz — szintén önként jelentkező — lovassal állásaink elé menjen és ott beásva magát, azt a látszatot keltse, mintha onnan támadni akarnánk s ezzel a honvédek már-már megingó állásairól a pergőtüzet magára vonja.

Fodor körülbelül harmadfél kilométerre hatolt előre husz emberével a mi drótakadályaink előtt. Bajtársai ugy bucsuztak el tőle, mint akit sose látnak többé.

Az oroszok pedig, amikor észrevették az erdőben előnyomuló rajvonalat, — nem tudván megállapitani a számát, — őrületes ágyuzást kezdtek ellene. Erre Fodor beásta magát az embereivel. Kis idő multán megszünt a honvédekre zuduló pergőtüz és egyszerre Fodorék állására irányult.

Rögtönzött, sekély, biztonságot alig nyujtó födözékében állta most a kis csapat a legerősebb tüzet — nyolc hosszu órán keresztül. A hadnagy csupán akkor vonult vissza, amikor erre irásbeli parancsot kapott. Föladatát teljes sikerrel oldotta meg önfeláldozó tettével s a parancsnok kijelentette, hogy nemcsak bajtársai, hanem az egész hadosztály elismerését és tiszteletét kiérdemelte. Nagy kitüntetésre terjesztették föl és életben maradt embereit is egytől egyig nagy ezüstéremmel tüntették ki.

A magára maradt zászlóalj.

A halicsi csatában *Reményi* alezredes honvédzászlóalja visszavonult a Dnyeszter mögé és elszakadt az ezredétől.

Az ezredhez jó ideig nem érkezett jelentés a zászlóaljáról, sőt a keresésükre küldött lovasjárőrök sem tértek vissza. Végre *Répássy* Aurél, a *32-ik tábori vadászzászlóalj* főhadnagya jelentkezett, hogy ő egymaga felkeresi a honvédeket.

Átlovagolt a Dnyeszter fahidján és egy napi kalandos ut végén rábukkant a honvédekre, Bolsovcze falunál. Reményi alezredes honvédei még mindig viaskodtak az oroszokkal. Most azonban, hogy a főhadnagy megvitte a hirt, hogy a többi csapat már átkelt a Dnyeszteren, a zászlóalj is fölszedelődzködött és sietve megindult a fahid felé. Mikor azután az utolsó honvéd is az innenső parton volt, Répássy főhadnagy felrobbantotta a hidat.

Abban a percben feltüntek a tulsó parton az oroszok, de a hidra már nem léphettek, mert az eltünt a Dnyeszter habjaiban.

A megostromolt domb.

A katona-iskola padjából került a hősök mezejére, huszonkét esztendős volt, a bluzán hadnagyi csillag, a szivében el nem csókolt csókok heve — ma ugy beszélnek róla a bajtársai, mint igazi hősről.

Mert az ezredparancsnok is ezt a diszitő jelzőt füzte *Mammusich* János nevéhez kitüntetési előterjesztésében.

A 86-ik gyalogezredben szolgált, amely a szerednicei csatában a hadosztály tartalékja volt. Amikor a hadosztálytartalék rohamra indult, Mammusich János rohant át először a szerednicei hidon, ügyet sem vetve a hid fölött szétrobbanó srapnellekre. Elszánt bátorsággal födözte a gépfegyverosztagot, amelynek oltalma alatt azután a többi század is előre nyomulhatott.

Virradatkor üldözni kezdték az ellenséget és Mammusich János százada ismét rohamra ment.

— Előre, a magaslatokra! — vezényelte Mammusich és megindult a vorobijovkai domb felé.

A 86-os bakák utána. A sturmra meginogtak az oroszok sorai. Mammusich hadnagy a második rohamban is győzött. De a domb lábánál megtántorodott a hadnagy. A szive táján kibugyant a vér, a szürke bluzra. Még egyszer föl akart emelkedni, hogy tovább sturmolhasson katonáival.

Néhány legénye hozzá sietett.

— Én már nem tudok . . . de ti csak menjetek előre.

Fehér arcát rózsaszinre festették a szeptemberi nap első sugarai.

A kitüntetést — a hadiékitményes III. osztályu katonai érdemkeresztet — már csak kihült szive fölé tüzhették.

Aki elvágta a muszka utját.

A nagy visszavonulás idején történt Galiciában. Csapataink teljes rendben átkeltek a folyón, de az orosz nem tartotta tanácsosnak az üldözést. A hid akkor az ellenség ágyutüze alatt állott. Hogy nyugodtan átvonulhassanak, utóvédünk csaknem huszonnégy óráig verekedett önfeláldozón az oroszokkal.

Sietve haladnak át a csapatok a hidon. A lőszereskocsik után fáradt, izzadt lovak vonszolják az ágyukat, géppuskás osztagok kocognak át a hidon, lovasság alatt dübörög a fapadló, majd a gyalogság beláthatatlan szürke sorai kigyóznak végig rajta . . . Eközben a hid alatt is izgalmas, nehéz munka folyik: utászok dolgoznak ott, előkészitik a hid felrobbantását. A legények a hid lába körül, a hid ivei közt és a padozat alatt helyezik el a robbantószert. Egy fiatal zászlós: *Thien* Ferenc vezeti őket.

Végre az utolsó század is átvonult az aláaknázott hidon. Most már csak az utóvéd következik. Katonáink nyomában, mint az áradat, özönlött a hid felé a muszka. De a zászlós még várt, mert a hidon volt még az utóvéd néhány embere. Mikor azután utolsó emberünk is az innenső parton volt, ahol ez alatt jó hadállást készitettek maguknak csapataink, a zászlós a leghalálosabb veszedelem közepett felrobbantotta a hidat, amely rettenetes dübörgéssel mindent elboritó porfelhőben összeomlott.

A zászlós az arany vitézségi érmet kapta jutalmul.

Egy üteg három ezred ellen.

Nagy volt az ijedelem 1914 augusztus 21-én Tarnopolban: közeledtek a kozákok. Két lovas ezredet, egy lövészezredet, valamint egy üteget jelentettek. A városban pedig *Hajduk* Antal kapitány ütegén kivül más haderő nem volt. Hajduk azonban mégis rögtön kivonult, hogy feltartóztassa az ellenséges tulerőt. Egy csomó srapnell olyan pusztitó hatással volt a zárt menet-oszlopokra, hogy a támadások erejét már előre meggyöngitette s az egész ellenséges csapatot kifejlődésre kényszeritette. A kapitánynak most már nemcsak az orosz üteget kellett legyőznie, hanem — minden fedező csapat nélkül — három ezred támadásával szemben is helyt kellett állnia. A mi tüzérségünk szinte hihetetlent művelt most. Szétlőve és rendetlenül hagyta abba az orosz üteg a küzdelmet, majd az orosz lövészsorok akadtak meg, az ólom — és vaslövedékek záporában. A kozákok néhány támadó kisérletét is visszaverték.

A magyar-osztrák üteg nemsokára csaknem sértetlenül vonult be ujra Tarnopolba, amelynek lakossága lelkesen ünnepelte. Az oroszok ezen a napon tulerejükkel sem merészkedtek a város közelébe.

Hajduk kapitány ütege másnap olyan vesze-

delembe került, hogy teljes megsemmisüléstől kellett tartania. Három orosz üteg lőtte szemközt, oldalról és hátulról. Mind a hármat hosszu ideig sakkban tudta tartani, csak amikor a hadiszer már egészen fogyni kezdett és egy lőszerkocsi a levegőbe repült, szánta rá magát a kapitány a küzdelem abbahagyására.

Az üteget sértetlenül vitte vissza és már néhány nappal később uj érdemet tudott vele szerezni a Zlota-Lipánál. A fiatal kapitány a III. osztályu vaskoronarend lovagja lett.

A pricsinovici hegyeken.

Le Beau vezérőrnagy dandárának kellett megostromolnia a pricsinovici hegyeket, amelyeket a szerbek erős födözékek mögül védtek. A támadást a *10-ik tábori ágyusezred* egyik ütege vezette *Barabás* Bernát százados parancsnokságával.

Gyalogságunk már támadásra indult. Az üteg ugy el volt födve a szakadékos terepen, hogy a tábornok nem is küldhette oda sürgős utasitásait. A talajviszonyok és a homály különben is megnehezitették a dandártörzs és az alsó parancsnokságok közt való összeköttetést. Barabás ezért önálló cselekvésre határozta el magát. Az egész dandár feszült figyelemmel követte a tüzérség munkájának hatását. A hegyre az ellenség gyilkosan tüzelt és rajvonalunk csak lassan nyert teret.

Most dördült el Barabás ütegének első sortüze. Jól megritkitotta a szerbek sorait. Gyalogosaink is látták, hogy milyen romboló hatása van ágyuink tüzének.

— Hurrá! Éljen! — tört ki belőlük az öröm és igy üdvözölték az üteg gyors egymás utánban következő sortüzeit.

Ezek annyira elhallgattatták a szerbek lövöldözését, hogy nemsokára sor kerülhetett a szuronytámadásra is. A pricsinovici hegyeket elfoglaltuk s ebben kiváló része volt Barabásnak, amiért nagy kitüntetést kapott.

A szinkovi csata.

1915 szeptember 27-ikén Szinkovtól északra, a 285-ös magaslatnál heves csata tombolt. Az oroszok mély tagozásu sorokban indultak rohamra s rettentő veszteségeik ellenére is egyre uj meg uj tömegeket vetettek harcba. Mi aránytalan kisebbségben voltunk s az előrehajszolt orosz csapatok szakadatlan támadásaival szemben egyik kis oszlopunk szorongatott helyzetbe jutott.

Lipcsey Antal kapitány, az *I. honvédhuszárezred* svadronparancsnoka tartalékállásból végignézvén a csata menetét, pontosan észrevette, melyik percben szükséges a beavatkozása. Saját arcélünk rövid ingadozásából megállapitotta, hogy itt van a lélektani pillanat, melyben a minden oldalról tüzbeboritott legénységnek támogatására kell mennie. Ekkor avatkozott be Lipcsey kapitány. Gyalogharcoló s a karabélyt ökölbe szoritó svadronjának ezt vezényelte:

— Futólépésben előre!

A magyarok ugy rohantak előre, mint a förgeteg, gyalogságunk megritkitott sorai közé. Ezeknek önbizalma megkétszerődött s most a más oldalról is elősietett tartalékokkal rohamra indultak. Valamennyinek az élén ott harcolt Lipcsey kapitány. Ellentámadásunk annyira hatott az oroszokra, hogy menekülve hagyták el állásaikat. Lipcsey vakmerő tettéért a III. osztályu vaskoronarendet kapta meg.

Aki nem teljesiti a parancsot . . .

A K . . . . . előtti harcokban megszakadt a telefonösszeköttetés a hadseregparancsnokság és az egyik elől küzdő hadosztály között s egy fontos parancsot nem lehetett továbbitani. Az a veszély fenyegette a hadosztályt, hogy az általános helyzetről nem lévén kellően tájékozva és a parancsnokság uj rendeleteit nem ismerve, nagyon előretör az erdős terepen.

Frank Lajos vezérkari százados parancsot kapott, hogy a hadosztállyal mindenáron létesitsen kapcsolatot és juttassa el azt a parancsot, hogy az uj védelmi vonalon ássák be magukat. Egy szakasz gyalogost adtak melléje. Ezzel indult este a hadosztály fölkeresésére.

Bár a sötétben nehéz volt a tájékozódás az erdős vidéken, sikerült az összeköttetést helyreállitani. A százados eközben rájött, hogy a hadosztály már sokkal messzebbre haladt előre, mint a parancsnokság akarta, de ez most már az általános helyzetre nemhogy káros, hanem előnyös befolyással lehet.

Sulyos felelősségének tudatában arra határozta tehát magát, hogy az előbbi parancsot nem is adja át, hanem inkább azt köti a hadosztály-parancsnokság lelkére, hogy csak maradjon az elért állásban.

Másnap nagy jelentőségünek bizonyult ez az előretoltság a harc további alakulására nézve. Győztek a mieink. Frank százados azért, hogy a felelősséget magára vállalta, legfelsőbb elismerésben részesült és a katonai érdemkereszt szalagján viselendő bronz érdemérmet kapta meg.

Brestlitovszk felé.

Hogy olykor egy-egy osztag-parancsnoknak is milyen döntő érdeme lehet egy nagy siker kivivásában, annak bizonyságául *Hirsch* Hugó őrnagynak, a *20-ik gyalogezred* egyik zászlóalj-parancsnokának példáját emlitjük meg.

Hirsch 1915 augusztus 25-ikén Brestlitovszktól nyugatra, a 141-es magaslaton levő erőd ellen való támadásnál különösen kitüntette magát. Az erőd roppantul meg volt erősitve, a vaskapu szerepét játszotta az egész bug-menti várra nézve.

Irtózatos ágyu- és gyalogsági tüz ellenére is sikerült az őrnagy példanyujtó személyes vakmerőségének a zászlóaljat ugy vezetni előre, oly ügyesen s oly hidegvérrel, hogy egészen az erődig rontott s ott katonáinak rohamot vezényelt.

Borzasztó kéziharc keletkezett.

A zászlóalj vitézei vad dühvel tartottak meg minden lépésnyi térnyereséget, ujból előre rontottak s ilyen módon egyik sáncot a másik után foglalták el. Az erőd végre is a mieink hatalmába jutott. Számos fogoly, sok hadianyag és élelmiszer lett a zsákmány. Ez a támadás tette egészen szabaddá az utat Brestlitovszk felé. Az őrnagyot a III. osztályu vaskoronarenddel tüntették ki.

Az alezredes rohama.

A cseszniki-i véres ütközetekben egyes csoportjainknak az orosz tulerő heves támadásait kellett feltartóztatnia. Óriási tartalékokból uj meg uj tömegek rohantak ellenünk és fölöttük még kedvezően elhelyezett tüzérségük megsemmisitő shrapnelltömeget zuditott ránk. Ezredeink a borzasztó veszteség ellenére is órák hosszáig kitartottak a helyükön.

Ott harcoló két hadosztályunknak főképp a balszárnyát támadta az orosz folyton megujuló rohamaival, ugy, hogy haderőnk egyes részei kénytelenek voltak a helyüket lassanként elhagyni.

A fenyegetett balszárny mögött tartózkodott a szomszéd hadosztály vezérkari főnöke, *Heller* Farkas alezredes, aki fölismerve a pillanat veszedelmességét — a hátrálók élére állt és azok az orosz tüzérség pusztitó keresztttüzében ujból a régi állásukba törtek előre. Ez az előretörés oly heves volt, hogy a hadosztály szomszédos részei is uj bátorságot és bizalmat meritve rohantak az áradattal.

— Éljen, éljen! — kiáltották a magyarok és vaserővel verték ki az elképedt ellenséget minden állásából ugy, hogy véres fővel menekült.

Az alezredest a III. osztályu vaskoronarenddel tüntették ki.

Véres ágyuharc.

A nagy horozena-vielkai ütközetben történt 1915 szeptember 9-ikén: *Láng* Vilmos alezredes, a *4-es nehéz tarackosztály* parancsnoka, a harc menete szerint ugy találta helyesnek, hogy magát Sirza ezredesnek rendelje alá. A tarackosztály addig más csoporthoz tartozott, de az ütközet során elvesztette az összeköttetést eredeti csoportjával.

— Nagy szükségem van önre, — mondta Sirza tüzérdandárnok — kérem, foglaljon állást rögtön Tartanirovtól északra és onnan ágyuzza az ellenséget.

Láng alezredes tarackosztálya olyan kitünően hajtotta végre ezt a parancsot, hogy tökéletesen megsemmisitette az egyik tüzérüteget, amely Kolonia-Halicsak mellett állt. Egyetlen ágyu sem maradt ép, egyetlen tüzér sem maradt élve. Gyalogságunk aztán az orosz hadállást minden fáradság nélkül nyomban el is foglalhatta. Lángot a III. osztályu vaskoronarenddel tüntették ki.

Huszas honvédtüzérek.

A magyar tüzérek közt rendkivül sokan kitüntették magukat és azokon kivül, akikről az egyes hőstettek leirása alkalmával már megemlékeztünk, a *20-ik honvédgyaloghadosztály* parancsnoksága még a következőkről értesitett bennünket:

Steinitzer Ferenc tényleges főhadnagy, egész sereg kitüntetésnek a tulajdonosa, vakmerő és egyben kötelességtudó katona, a tisztikar disze, akiért alantasai rajongtak. Amikor csapatainkat 1914 decemberében a Kárpátokban nyomon követték az oroszok és ütege válságos helyzetben, ellenséges tüzben, feneketlen sárban megrekedt, a főhadnagy páratlan energiával és elszántsággal az egész üteget megmentette. 1915 novemberében, amikor a Doberdón levő ütegét az ellenség késő este nehéz ágyutüz alatt tartotta és ütege nem válaszolhatott, a legénységet összegyüjtötte és az üteg — énekkarát az egész tüzelés alatt maga vezényelte. 1916 februárjában, amikor a San Michele alján lövő ütege ugyancsak késő este erős ágyutüz alatt állt és a lőszerraktár felrobbant, a nagy tüzben is maga vezette az oltómunkát és az ágyukat megmentette.

Mint kiváló tüzér az ellenségnek óriási károkat okozott a háboru egész ideje alatt, mignem San Michelén a rajvonalban folyt megfigyelés közben, 1916 március 3-ikán egy gránát telitalálat megölte.

*

Lindenfeld Miklós tüzmester különösen mint megfigyelő kiváló eredményeket ért el. 1916 február 16-ikán önként vállalkozott rá, hogy a rajvonalunkhoz közelálló ellenséges ágyuk közt felderitést végez és a géppuska-tüz által pásztázott nyilt terepen előrekuszva, a legnagyobb ágyut „tüz alá vette és helyéből kilőtte". A vakmerő tüzmestert, aki már egy előbbi bravurjáért megkapta a nagy ezüstöt, visszajövet olasz géppuska találta sziven, ugy, hogy meghalt.

*

Vági András főtüzér egészen fiatal pesti legény, de amellett rendkivül komoly, kiválóan vitéz katona, aki mindig felszólitás nélkül, önként jelentkezett a telefon-vonalak helyreállitására. Igy a többi között 1916 augusztus hetedikén, amikor pergőtüzben a vonal elszakadt, noha szolgálatban sem volt, azonnal utrakelt és az összeköttetést rövid időn belül helyreállitotta, amivel igen fontos szolgálatot tett.

Az égő lőszervonaton.

A klenáki pályaudvartól alig ötszáz lépésre levő fasorban a 10. tábori ágyuezred harmadik ütege a szerb tüzérséggel elkeseredett harcot folytatott. Egyszerre a pályaudvar felől rettenetes robbanás hallatszott, amely még az ágyuk dörgését is tulharsogta és óriási láng csapott az ég felé.

Egy teljesen megrakott lőszervonatba az állomáson becsapott egy ellenséges gránát. Lobogó lánggal égett a felrobbant kocsi, a tüz rohamosan terjedt, pokoli dörgéssel már a második kocsi is levegőbe repült. Az egész, igen értékes gyalogsági és tüzérségi lőszerrel megrakott vonat teljesen elveszettnek látszott.

Ekkor dr. *Abrudbányai* Ede tartalékos zászlós századosától engedélyt kért, hogy a vonat megmentésére legalább kisérletet tehessen. A százados, akinek ütegénél kellett maradnia, csak nehezen tudta jóváhagyni zászlósának merész tervét. De hosszu megfontolásra nincs idő. Abrudbányai zászlós máris rohan a füstbe borult állomás felé, két hajtótüzérrel és a szomszéd üteg egyik tizedesével.

Mire odaértek, a mozdonyvezető ott feküdt holtan a vágány mellett, a fütő pedig a mozdonyt az állomásról kivezette. Szerencsére még nem járt messze; a tüzérek teljes erőből futva elérték a gépet. A zászlós felugrott és megparancsolta a fütőnek, hogy térjen vissza azonnal az állomásra.

Ekkor már hat kocsi égett és izzó lövedékek szikraesőként hullottak alá. A lángok már elérték a nehéz tarackok lőszerét, az egész állomás izzó kráterhez hasonlitott, teli füsttel és lánggal, halálos veszedelemmel.

Vissza már nem lehet fordulni. És a zászlósnak sikerült a tizennégy kocsit leakasztani és a mozdony segitségével biztonságra hozni. Mily értékes mennyiségü lőszert jelent ez, azt nem is kell leirni.

De a merész zászlós ugy érezte, hogy dolgát még nem végezte el teljesen. Alig hogy a kocsikat biztonságba hozta, ujból visszatért a már minden oldalról égő állomásra, hogy a raktárban felhalmozott lőszerládákat szintén megmentse. Itt még az ő merészsége is hiábavalónak bizonyult, a lángoknak áttörhetetlen fala nem engedte a raktárhoz. Abrudbányai a nagy ezüstérmet kapta és egyidejüen előléptették hadnaggyá.

A halottak ütege.

Igy nevezték el a *4-ik gyalogezred* gépfegyver-osztályát a Przemislany mellett 1914 augusztus 29-iki és 30-iki csaták után. A vitéz magyarokat minden irányból érte az ágyutűz, gyalogsági fegyvertűz is omlott reájuk, az egyik szakasznál a gépfegyvernek majdnem egész legénysége odaveszett már, a parancsnokot *Paulusz* főhadnagyot sulyos sebbel már elvitték és mind erősebben zuhogott kevés emberünk felé a golyózápor.

Vakmerő elszántsággal ekkor ugrott elő *Bredschneider* Rezső hadnagy, átvette a vezénylést és maga szolgálta ki a gépfegyvert. Alig akadt segitsége, hiszen holtan, vagy sulyos sebbel feküdt már körülötte minden katonánk, akik végső erőfeszitéssel is kitartottak. Az ellenséget, amely tüzelésével a mieinket oldalba kapta, sikerült végre elhallgattatnia.

Ettől a naptól fogva ugy megszerette a gépfegyvert, hogy el sem hagyta, minden csatába maga vezette. Csak sulyos sebe, amelyet a stahszanyi ütközetben kapott, vetett véget fáradhatatlan előnyomulásának. A király a hadi diszitményes III. osztályu katonai éremmel tüntette ki.

Lovon a Kárpátokban.

Bezerédy András tartalékos főhadnagy a háboru kezdete óta derék *8-as huszáraival* tucatszámra vitte véghez a bravurokat. Rendkivül veszedelmes földeritő lovaglást végzett Fenyvesvölgy körül a többi közt, aztán kikutatta a Bisztrica körüli ellenséges haderőt. Tulnyomó számu kozákőrjárattal került ott össze, de mégis rajtuk ütött, néhányat foglyul ejtett, a többi pedig elmenekült.

Még merészebben folytatta a felderitést; kis csapatában csak husz karabélyos volt, de a főhadnagynak ennyi is elég volt egy — Horodenkától délre levő fontos magaslat megszállására. Órákig védte ezt husz emberével, mig gyalogságunk fel nem váltotta.

Ezután még önszántából nagy földeritő utat tett a Magura magaslaton is és vakmerően szerzett hirei a parancsnokságnak kiváló hasznára váltak, győzelmes harc sorsát döntötték el.

Székely roham.

A székely huszároknak nagy részük van abban, hogy az oroszok vörös ördögnek nevezték el a magyar huszárokat. Sok bravuros haditettük közül az elsőt mondjuk el, amelyet 1914 október 27-ikén vittek végbe.

A *3. huszárezred* aznap már kora reggel óta tüzben volt. Estére a gyalogság visszavonult és a huszárok azt a parancsot kapták, hogy leszállva a lóról, foglalják el a gyalogságtól elhagyott lövészárkot.

— De bizony mi nem maradunk ebbe a lyukba! kiáltottak a huszárok és *Hossek* Gyula kapitány, *Kis* Domokos főhadnagy és *Korb* hadnagy vezetésével előre törtek. Olyan sturmot csináltak, hogy 47 orosz — közte három tiszt — részint sebesülten, részint holtan a harctéren maradt, sok fogoly esett és a többi eszeveszetten megfutott.

Pedig a huszároknak alig volt ötven emberük, mig az oroszok több mint ötször annyian voltak. Persze valamennyi huszár megkapta a vitézségi érmet.

Két testvér.

Nemcsak az élet utjait járták együtt, de a halálba is együtt mentek: *Lőry* Károly és *Lőry* Péter. Mindketten a *4-ik nehéztarack-osztagnál* szolgáltak, Károly mint zászlós, Péter mint hadapródjelölt. A háboru eleje óta harcoltak az orosz ellen, soha el nem váltak, együtt tűrték a fáradalmakat, megosztották a veszedelmek sorát és ugyanazokból az ágyukból küldték a pusztulást az ellenségre.

Utoljára Lemberg felszabaditásáért küzdöttek 1915 nyarán, majd a városon tul üldözték a menekülő ellenséget. Ott érte őket a halál, egy gránát végzett a két testvérrel.

Husznapos harc tulerővel.

Debreceni bakák élén husz napon át szakadatlanul harcban állott sokkal erősebb orosz csapatokkal *Schill* Ede *9-ik gyalogezredbeli* főhadnagy. A zászlóaljparancsnok hősi halált halt, a századosok mind elestek, vagy megsebesültek, a legénység is iszonyu veszteségeket szenvedett, s ugy látszott, hogy már nem tarthatják az állást a folyton növekedő orosz áradat ellen.

Ebben a kétségbeejtő helyzetben arra vállalkozott a főhadnagy, hogy az ellenségtől rövid távolságra hét különféle század szétszórt legénységét összegyüjti és belőlük nehány hadapród támogatásával uj csapatot alkot.

Meg is tudta cselekedni ezt és az egészségtelen mocsaras terepen, bár élelem is alig volt, még aztán több mint nyolc napig helyt tudtak állni a debreceni bakák az alig kétszáz lépésre levő ellenséggel szemben.

Az orosz srapnelek zápora alatt a kezdetben egészen primitiv árkokat egyre erősebb sáncokra épitették ki, amelyeknek falain minden orosz roham megtört.

A főhadnagyot „majdnem emberfölötti tevékenységének“ elismeréseül a 3. osztályu vaskorona-renddel tüntették ki.

A németek közt.

Linsingen tábornok volhyniai frontjának egy kis részét tartotta *Bán* Miksa főhadnagy magyar legényeivel. A maga századán kivül még egy felbomlott századnak talán a fele volt a kommandója alatt, összesen vagy háromszáz ember. Mellette jobbról más szemek kapcsolódtak a nagy, szövetséges ember-láncba; szálas porosz fiuk sürü vonala és mellette balról szintén németek.

A németek közé ékelt kis magyar csapat ellen sürü orosz tömegek indultak támadásra; amint később kiderült, egy egész gyalogezred, négy-ötezer orosz állt a háromszáz magyarral szemben. A főhadnagy tudta, mit kell csinálnia: egész közelre engedi a támadókat, azután tüzel csak rájuk. Már csak kétszáz lépésre vannak, a sápadt arcu, dobogó szivü tömeg, rohannak előre, megint tovább. Már csak száz lépés, már csak ötven, most indulnak a végső, mindenre elszánt nekiugrásra. Most, csak most törhet ki a főhadnagy torkán a rettenetes izgalom, a minden idegszálat tépő várakozás egy hörgő üvöltésben:

— Feuer! Tüzelj!

És most dörögni kell minden puskának, most lőni kell célozva, nyugodtan, mig ott benn vadul dobog meg a kinzott sziv, lázba remeg a megkinzott lélek. Lőni kell, mig a jajkiáltás tulzugja a hurrát, mig kavargó, orditó örvénynyé bomlik a támadó rajvonal, mig egymásra roskadt halottak tömegében botlik meg a halálrémületében ide-oda ronggyá tépve, megtiporva, megalázva, fájdalmában orditozva előretörő iszonyu tömeg. Mi kell ehhez? Csak emberfeletti megpróbáltatásokat is elbiró idegzet, férfisziv, a hazaszeretet fanatizmusa .... Csak ez adhat erőt az olyan tettre, amilyen Bán Miksa főhadnagyé és háromszáz legényéé volt.

Kilencszáz orosz holttest maradt a győztes magyarok előtt, háromszáz oroszt lefegyverezve küldtek hátra. A főhadnagyot a szomszédos német csapatok tisztei elhalmozták szerencsekivánataikkal és a német hadvezetőség is kitüntetéssel, a vaskereszt második osztályával jutalmazta. Persze fölterjesztették magyar kitüntetésre is.

Uzsoki csata.

Uzsoknál történt 1915 február havában. 23-ikán el kellett foglalni az ellenségtől egy igen fontos magaslatot. Este indult meg a roham, a két teljes órai tusa meghozta az eredményt, a hegy a miénk. De hogyan? Méteres hóban kellett a hegyre mászni kézi- és gépfegyverek pusztitó tüzében. Már-már megtörtént a roham, de egy ember kevés honvédjével még mindig tulkiáltotta a rémes fegyverropogást, még mindig hangzott a „rajta“, aztán mind gyöngébb lett a fegyverropogás, mind erősebb a „rajta“ és vitt magával és sodort magaelőtt mindent, mig végre elült csatazaj. És a hegy tetején fent állott *Hulyák* Valér tartalékos főhadnagy, az eperjesi főgimnázium tanára. A hegy az övé volt. Február 25-ikén el akarták venni a muszkák, egyenként lopóztak oda és amikor már általánosan kezdődött a támadás, a tanár-főhadnagyot megölte egy orosz golyó.

Igy irta le Hulyák Valér hőstettét Zipszer Ödön százados, aki a slafkei templom mellett temette el a vitéz tanárt.

Négyes huszárok.

A galiciai harcok kezdetén a 4-ik huszárezred több százada sok veszélyes és nehéz feladatát, mint hirszerző különitmény nagy elszántsággal oldotta meg. *Szentkirályi Nagy* Aurél századost a negyedik századdal Husyatinból Jarmolincy felé küldték. Négyszer kellett magát heves harcok között tulerőben levő ellenségen keresztülvágnia. Egy alkalommal alig vágta át magát az ellenséges vonalon, egész kozákdandár támadta meg. De a századost most sem hagyta el szerencséje. Vad rohammal sikerült az ellenséges gyürüt áttörni és százada roncsaival az övéihez visszatérni.

Knapp Alfréd századost az 5-ik századdal Dunavevaj irányába küldték ki. Két kilométerrel célja előtt háromszor erősebb cserkeszlovasságra bukkant, amellyel a harcot rögtön felvette. Bár a harc elején két golyó találta, vitézül harcoló huszárjainkat tovább buzditotta, néhány cserkeszt pisztoly-lövésekkel maga is elüzött és végre szorongatott zászlósának sietett segitségére, pedig a vérveszteségtől kimerülten alig birt a lábán állani.

Sturm Dénes főhadnagy eközben átvette a parancsnoklást és sikerült az ellenséget mindaddig visszatartani, mig valamennyi sebesültet kocsira nem rakták és a cserkeszeket oly erővel visszaverték, hogy ujabb támadást intézni nem mertek.

Ép ily bátran és sikeresen harcolt a 6-ik század *Sztankay* Oszkár százados vezetésével. E harcokban különösen *Binder* Ottó főhadnagy tüntette ki magát. A dicsőségben gazdag ezred eme nagy napjainak emlékére Nagy és Knapp századosok a hadiékitményes 3-ik osztályu katonai érdemkeresztet, Sztankay százados valamint Sturm és Binder főhadnagyok a bronz katonai érdemkeresztet, mint a „legfelsőbb dicsérő elismerés“ jelét nyerték el.

Agyuk és kozákok sortüze közt.

1915. augusztus 26-ikán az *58-ik gyalogezred* Stryhaince előtt állt Natajad községnél. A zászlóaljparancsnok a következő parancsot küldi *Martinovics* Jenő századosnak.

— Két századdal, tehát egy fél zászlóaljjal nyomuljon előre a Stryhaince felé lévő magaslat irányában. Ott erős ellenséges lovasság gyülekezik. Ha elérték a megfelelő poziciót, foglaljanak ott állást és ügyeljenek rá, hogy az ellenség esetleges támadását, amelyet a mi brigádunk balszárnya ellen intézhet, elháritsák.

A zászlóaljparancsnok utasitásának valamilyen félreértése folytán az egyik század nem csatlakozott Martinovics századához. Indulni pedig azonnal kell. A százados tehát egy századdal indul el.

Vagy hét kilométert nyomult előre már a század, amikor Martinovics észrevette, hogy déli irányban Rekszyn falutól nyugatra egy 382 méter magas dombon ellenséges tüzérség fejlődik fel; a frontja nyugat felé irányult, a mi diviziónk ellen, a domb déli lejtőjén pedig három-négy szotnya kozák helyezkedik el s fedezi az ágyukat.

Martinovics habozás nélkül megindult a domb felé, hogy elüzze onnan az orosz tüzérséget. Közben hatalmas sürü erdő volt, s ahogy Martinovics százados az erdőn keresztül vonult a domb felé, hét szakasz eltévedt a pokoli sürüben.

Fél zászlóalj helyett most már csak két szakasz — körülbelül száz ember — fölött parancsolt Martinovics. Ezzel érkezik oda az erdő széléhez. Itt rajvonalba fejlődik a kis csapat és heves tüzet indit a dombon álló kozákok ellen.

A váratlan támadás nagyszerüen sikerült. A tüzérüteg galoppban vágtatva menekült Stryhaince felé, a kozákok pedig Rekszyntől nyugat felé vágtattak. Itt leszálltak a lóról és heves tüzet inditottak Martinovicsék ellen. Közben az orosz üteg is kibontakozott és ágyutüzet intézett a két szakasz ellen. A helyzet sulyos volt. Egyfelől az ágyutüz, másfelől a kozákok sortüze. Itt csak a roham segit. És Martinovics száz embere a golyók gyilkos záporába veti magát és borzalmas pánikot kelt a kozákok soraiban.

Most uj veszély fenyeget. Nyugati irányból észrevétlenül uj orosz lovascsapat közelgett, hogy megtámadja Martinovics embereit. Cserkesz lovasok voltak. *Wéber* Ferenc tartalékos felismeri a közelgő veszélyt. Jelenti Martinovicsnak. A két szakasz gyilkoshatásu gyorstüzeléssel fogadja a cserkeszeket és rövidesen szétugrasztotta őket. Közben arra is jut idejük, hogy megszállják a magaslatot és lehetővé tegyék a mi főerőnknek, hogy zavartalanul bontakozzék ki az erdőből és később Stryhainceig üzze az ellenséges főerőt.

Hármas bravur.

A *16-os gyalogezred* különösen kitüntette magát a Vierscice mellett vivott nehéz harcokban. *Sáfrán* Géza őrnagy zászlóaljával órák hosszat ellentállt a legiszonyubb gyalogsági és srapneltüzben és nem engedett tapodtat sem az ellenségnek. A roppant tulerő dacára ellentámadásba mentek át a honvédek és hősiességük eredménye az volt, hogy a már biztos győzelmében bizakodó ellenséget ép a döntő pillanatban állásaiban leszögezte. Ennek folytán egy harcba-vetett uj dandárnak sikerült az ellenség szárnyát átkarolni, s igy e rendkivül véres ütközet egészen a mi javunkra dőlt el,

Ezen a napon történt, hogy *Zachán* Pál százados halálmegvetéssel rohamra vezette embereit a jól megerősitett orosz lövészárkok ellen. A gépfegyverek leghevesebb tüzelésében szuronnyal bevette azokat és számos foglyot is ejtett.

Schäffer József tartalékos hadnagy, a hires

céllövő, amikor századja tüzének hatása a nagy veszteség folytán alászállott, legénységének első vonalába feküdt, az egyik sebesült fegyverét magához vette, és egymaga leadott 600 lövést, amig csak ereje cserben nem hagyta és aléltan össze nem rogyott. Kétségbeesett tüzelése iszonyuan hatott az oroszokra és nem csekély része volt abban, hogy százada az egész ütközetre nézve igen fontos állást tarthatta.

Félig megfagyva . . .

1914 november 7-ikén az a dandár, amelyhez *a besztercei 63-ik gyalogezred* egyik zászlóalja is be volt osztva, állását megváltoztatta. Ennek födözésére az Ott százados parancsnoksága alatt álló zászlóaljnak kellett elfoglalnia az R.-től északra fekvő magaslatokat. A zászlóalj még nem érte el a hegytaréjt, amikor az ellenség tulerővel átkelt azon és a zászlóaljat puska- és gépfegyvertüzzel árasztotta el.

Az oroszoknak három gépfegyver-osztaga volt, a magyar zászlóaljnak csak egy, de ennek a parancsnoka — *Rimbás* György főhadnagy — rendkivül ügyesen operált. Észrevétlenül az ellenség oldalába került és egy vizmosásból pusztitó tüzzel árasztotta el az oroszokat. A gépfegyver-osztag védelme alatt a zászlóalj visszavetette az oroszokat és elfoglalta a magaslatot. Az oroszok két ellentámadást intéztek, de mind a kétszer nagy veszteséggel hátráltak meg katonáink és a gépfegyverek golyózápora elöl. S az egész idő alatt Rimbás főhadnagy térdig érő, jéghideg, rohanó vizben állott, — majdnem megfagyva kezelte a gépfegyvert és tizenegyezer töltést lőtt ki. A király a kiváló tisztet a hadi diszitményes katonai érdemkereszttel tüntette ki. Ez már a második kitüntetés volt, amelyet vitéz magatartásáért kapott.

Magyarok a Lovcsenen.

1916 január 10-ikén délután négy órakor a *7-ik honvédgyalogezred* 3-ik népfelkelő zászlóalja nehéz harcok után elérte a Lovcsenen lévő Zanjevdót. Hóviharban, rengeteg fáradság után, meredek hegyi utakon küzdötte fel magát a zászlóalj s itt azt a parancsot kapta, hogy nyomuljon előre Krstac ellen és foglalja el a műuthoz vezető szorost, amely borzalmas gyalogsági és tüzérségi tüz alatt állott.

A zászlóalj első századát bizták meg a nehéz feladattal.

A század parancsnoka *Földes* Nándor főhadnagy volt, aki rajokban vezette előre a század egyik felét; a másikat hasonló alakulatokban Schlögel Henrik tisztjelölt vezette. Az előnyomulást hatásosan támogatta Somló Béla főhadnagy gépfegyverosztálya.

A montenegrói tüzérség nagyszerüen belőtt ágyuival borzalmas golyózáport zuditott a kis csapatra, de bakáink egyetlen rohammal bevették a szoros két oldalán lévő magaslatokat. A montenegróiakat lekergették a magaslatokról, a szorost elfoglalták s a mögötte felállitott két 24 centiméteres mozsarat zsákmányul ejtették.

Most már a zászlóalj másik két százada is odaérkezett és a derék honvédek a rettentő ágyutüzben egész éjjel rendithetetlenül kitartottak.

A fontos szoros igy szilárdan birtokunkban maradt és csapataink, valamint tüzérségünk folytathatták előnyomulásukat Nyegus és Cettinje felé.

Az aknarakó.

Sulyos helyzetben voltak a *3-ik honvédgyalogezred* egyes csapatrészei az olasz harctérnek talán legveszedelmesebb pontján. Szükség volt arra, hogy az ugynevezett Haláldombot kikutassák és megállapitsák, hogy milyen olasz csapatok rejtőznek ott. A kemény feladatra *Barakonyi* Károly hadapródjelölt vállalkozott önként. Több napos őrjáratra indult és 150 lépésre közelitette meg az olasz állást. Egy elhagyott födözékből megfigyelte az ellenséget két álló napon át, gondja volt a saját tüzérségünk lövéseinek a hatására is és közben aknákat is tudott lerakni. Végül altisztjeivel együtt kimászott a rejtekhelyből és olyan közel csuszott az ellenséghez, hogy sikerült pontosan megállapitania: milyen csapatok állanak a Haláldombon.

— Olyan vállalkozás volt ez, — mondotta a parancsnoka később, — hogy hőskölteményt lehetne róla irni.

Barakonyi kitünően megoldotta feladatát, fontos jelentést küldött hátra, de ő maga sulyosan megsebesült és nemsokára ki is szenvedett. Emlékét az arany vitézségi éremmel tisztelték meg.

Az ezred megmentője.

A *marosvásárhelyi 51-ik gyalogezred* nehéz harcot vivott az ellenséggel Lisniovice mellett 1915 november 9-ikén. A nagy tulerőben levő oroszok már oldalról, sőt hátulról is fenyegették a vitézül harcoló vásárhelyieket, amikor az ellenség két erős százada — amelynek célja a mieink bekeritése volt — hirtelen megzavarodott és hanyat-homlok menekült visszafelé.

— Mi történt ott? — kérdezte a parancsnok, aki maga sem értette meg a zavaros helyzetet.

— Ugy látszik, vannak még csodák.

Az történt, hogy *Pichler* Károly százados, a *nagyváradi 87. gyalogezred* egyik géppuskaosztályának parancsnoka észrevette az 51-esek szorongatott helyzetét s gépfegyvereivel észrevétlenül az oroszok elé sietett. Meglepő, gyors tüzelésével sikerült megzavarnia a támadó gyalogságot. Amikor aztán a küzdelemben az osztag főfegyvermestere elesett és a legénység nagy része megsebesült, vagy harcképtelenné lett, a százados maga ugrott a gépfegyverhez s attól

fogva személyesen irányitotta a tüzet, noha egy golyó keresztülfurta a bal karját. Fájdalmával nem törődött, tovább a fegyver mellett maradt. Néhány perccel később jobb karját sebezte meg egy dum-dumgolyó, ugy, hogy a csont több helyen összetört s izmait széjjelszakgatta. A százados két sulyos sebével tovább is kitartott, amig eszméletlenül össze nem esett.

Csakis a százados magatartásának érdeme, hogy az 51-ik gyalogezred megmenekült a körülzárás veszedelmétől.

A szegediek óbestere.

Akkor még az orosz fronton verekedtek a *46-os bakák*. A szegedi fiuknak báró *Henneberg* József volt az ezredesük.

Oskozieniczébe iparkodott az ezredes egy zászlóaljjal, hogy csatlakozzék ott táborozó dandárunkhoz.

Késő éjszaka is marsolt a zászlóalj és egy országut közelében váratlanul egy szekerészcsapatunkra bukkant. A szekerészeket és a velük levő századokat egy nagyobb orosz csapat verte vissza.

A visszavonulás — az orosz tulerőre való tekintettel — természetesen nem mehetett végbe teljes rendben és a báró zászlóalja sem vonulhatott igy tovább.

Az ezredes gyorsan átlátta a helyzetet. Mindenekelőtt rendet teremtett a szekerészcsapatban, majd mintegy ezerötszáz embert gyűjtött össze a katonák közül és saját csapatához osztotta be őket. Azzal folytatta utját Henneberg ezredes — de a muszka felé.

Elfoglalta a knihynicei magaslatokat és beásta magát a tulerőben levő oroszokkal szemben.

Jégesőként hullt a golyó, de a bárót mindig az első sorokban lehetett látni. Golyót kapott a lábába, de ezért még alkonyattájt is ott küzdött az első rajvonalban, még három golyót kapott, de nem tágitott a helyéről, mig össze nem roskadt.

Még fel sem gyógyult egészen, máris visszatért ezredéhez, hogy az olasz harctér legveszedelmesebb pontján, a Doberdón küzdjön az olaszokkal.

Limanova után . . .

Ez a csodálatos kis történet 1914 december 22-ikén kezdődik. Két hegy közt a völgyön keresztül hosszu lövészárok huzódott, ez zárta el az orosz elől a neusandeci utat. Alsó részét népfelkelők tartották megszállva, a mordarkai magaslaton huszárok álltak. Mikor beesteledett, visszahivták őket; hadd pihenjenek.

Éjjel az oroszok csöndesen belopóztak az árokba. Amikor öt óra felé jött *Muhr* ezredes embereivel, hogy a poziciót megint elfoglalják, orosz bajonettek villantak meg előttük. Olyan sötét volt, hogy a huszárok csak akkor kaptak észbe, amikor közvetlenül az árok szélén álltak szuronytávolságra. A magyar huszárok karabélyaggyal, ásóval támadtak s mikor a vas összetört kezükben, puszta ököllel küzdöttek tovább. Az oroszok szuronnyal harcoltak és lövöldöztek. Muhr ezredes elesett, legtöbb tisztjével és sok bátor huszárjával együtt.

Igy kezdődött a mordarkai huszárharc, amelynek utójátéka is véresen érdekes volt. Ennek a hőse emőkei *Janik* László 13-as huszárfőhadnagy. Megsebesült, de azért meg akarta menteni egyik sebesült bajtársát, *Bernolák* kapitányt. Bevonszolta egy paraszthazba. A kapitány meghalt, a főhadnagyot elfogták és sok más fogollyal együtt elvitték.

Hét napig tartó izgató kalandos ut végén Rzeszovba vitték, amely négy évig véletlenül Janik garnizonja volt. A főhadnagy reggel álruhát szerzett és megszökött. Teljes három hétig kóborolt az orosz front mögött. Még a katonai parancsnokságok épületeibe is bemerészkedett és miután elég fontos adatot szedett össze, vissza akart szökni hozzánk. Ötször próbált átlopózni Duklánál — nem sikerült. Végre találkozott egy előkelő orosz urral, aki az orosz vöröskeresztnél müködő leányait kereste. A lányok ugyanis rejtelmes módon eltüntek. A főhadnagy szolgának ajánlkozott és sikerült megnyernie az orosz ur teljes bizalmát. Hosszu bolyongás után át is jutott a muszka rajvonalon. Annyira le volt rongyolódva, hogy senki rá nem ismert. Bártfán találkozott az apjával, aki ép egy hatalmas levélhegy előtt ült, a barátok, ismerősök részvétüket fejezték ki fia hősi halála felett.

A főhadnagy leült és négy nap, négy éjjel szakadatlanul irt. Jelentést készitett az orosz front mögött tett utjáról, amelyet oly fontosnak tartottak, hogy a katonai érdemkeresztet adták érte.

De egész sereg kitüntetést kapott még azután, mert gyorsan visszament a harctérre és Tlumacnál küzdve meg is sebesült, fölgyógyulása után pedig ujra visszament a harctérre. Okna mellett századát rohamra vezette, amikor több orosz golyó eltalálta és hősi halált halt.

A professzor.

Szabadságharcunk krónikásai feljegyezték, hogy a magyar nemzet e vérzivataros napjaiban egymás mellett küzdött a tanár és a tanitványa. A világháboru ujra bajtársakat nevelt a tanárokból és a tanitványokból. A diákok tegnap még Vergiliust forditgatták az iskola öreg padjaiban, de holnap már fegyver nyomja fiatal vállukat és holnapután talán együtt mennek a harctéren felderitő utra a tanárjukkal, aki már a háboru elején otthagyta békés katedráját.

Fehérváry Dezső is a katedráról ment a harctérre. Kisszebenben tanároskodott, Arany János költészetének szépségeit magyarázta a diákoknak. De jött a háboru és Fehérváry tanár ur is egyenruhába öltözött, hadapródjelölt volt a 82.

gy.-ezredben és már augusztusban elvitték a harctérre. Lengyelországba már mint zászlós került.

Egy őszi este rátörtek az oroszok erdei hadállásunkra. A rettenetes küzdelemben elpusztult a zászlóalj tisztikara, csak Fehérváry professzor maradt életben a tisztek közül, ő vette át a zászlóalj vezetését. Harmadnap, amikor véget ért a csata, járőrt kellett kiküldeni. A halálra fáradt bakák közül senki sem vállalkozott az utra. Kiment hát maga a professzor, felderitette az oroszok hadállását és másnap uj rohamra vezette a 82-eseket. Ekkor kapta meg a nagy ezüst vitézségi érmet.

A gorlicei áttörés idején a Viszloka mentén sturmolt Fehérváry ezrede. A professzor szakasza törte át elsőnek az orosz frontot, egy orosz őrnagyot, két századost és két más tisztet fogott el és néhány nap mulva, a születése napján, feltűzték a mellére az arany vitézségi érmet. Aztán hadnagy lett, majd századparancsnok és a volhyniai harctéren, egy sikeres oldalozó támadás után, megkapta a Signum laudist.

1915 októberében azután a katonai érdemkeresztet is megkapta. Ezt a magas kitüntetést Rovnó alatt érdemelte ki, ahol beásta magát az ezrede. A hadállást megerősiteni már nem volt idejük és igy az oroszok könnyü szerrel megtámadhatták őket. De Fehérváry halálraszántan tartotta hadállását, ugy hogy a szomszédos századok is visszafoglalhatták elvesztett állásaikat.

Fehérváry professzor tizenhat hónapos frontszolgálat után, beteg tüdővel került egy tátrai szanatóriumba: itt tüzték fel a mellére a katonai érdemkeresztet is.

A vivóbajnok.

Zulavszky Béla, a világhires magyar kardvivóbajnok még 1914 őszén halt meg, a bosnyák határon. A szomoru eseménynek legendába illő részletei a következők:

A montenegrói egyesült seregek feltartóztatására Zulavszky Béla őrnagy csapatát rendelték ki. Ez a csapat mintegy 480 főnyi legénységből állt. A feladat az volt, hogy a Gat hegységet kell megtisztitani az ellenségtől. Zulavszky rendeletére rohamot intéztek a hegy ellen s az ott levő, akkor még kisszámu ellenséget elűzték s birtokukba vették a hegytetőt. A Gat tetején a csapat másik fele, mintegy 240 ember sáncot hányt, a többi kisebb csapatokban a Kvesel, a Steppen Vrh hegyeken helyezkedett el.

Igy felkészülve várták a montenegróiak támadását, amely nem sokáig késett. Két divizió montenegrói szerb-francia egyesült sereg jött ellenük és két hét centiméteres ágyut és géppfegyvert vontatott fel. A helyzet kétségbeejtő volt. Teljesen körül vették őket, de az őrnagy megfogadtatta, hogy addig nem hagyják el állásaikat, mig egy ember is élve marad.

Öt nap, öt éjjel tartott az elkeseredett harc. A hatodik nap soha el nem felejthető győzelmet aratott az akkor már nagyon megfogyatkozott sereg. Szivós ellenállása ugyanis azt a hitet keltette az ellenségben, hogy nagyfölényü csapattal került szembe és a végső ostromot meg sem kisérelve, megkezdte visszavonulását.

Zulavszky ekkor rohamra vezette czapatát, amely futásra kényszeritette az ellenséget. Roham közben erősitést is kaptak, ugy hogy az ellenségre döntő csapást mérhettek.

A fényes végső győzelmet Zulavszky már nem élte meg, a legnagyobb harc hevében mellén találta a golyó s halálos sebével elbukott . .

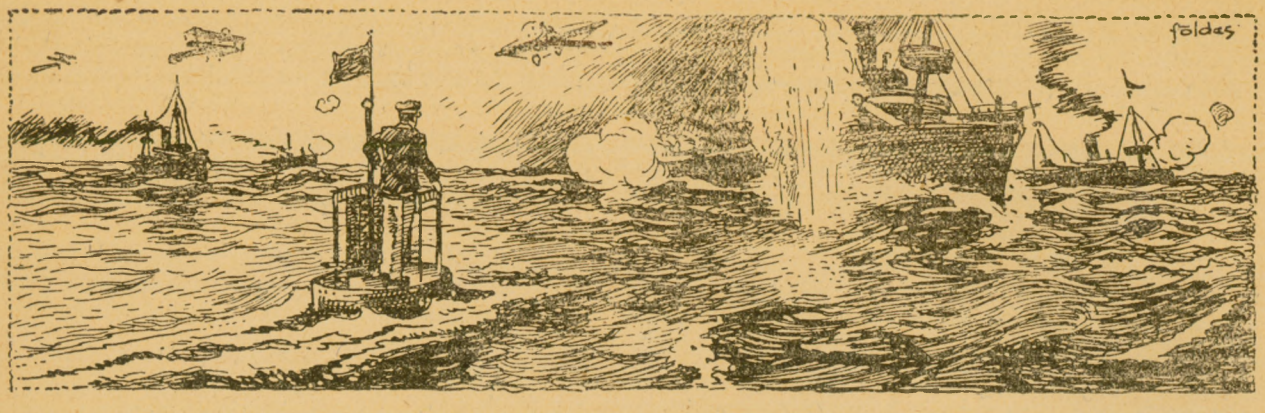
A 20-as honvédhadosztály vezére.

Somorjai *Lukachich* Géza mint ezredes és a 38-as gyalogezred parancsnoka 1914 julius 7-ikétől 14-ikéig az alsó Száván Jarak és Bezanja közt határőr-szolgálatban állt, majd ezredével a Szabács melletti és szeptember 7—12-ike között a szerémségi nagy harcokban vett részt. Mint az 1. hegyidandár parancsnoka szeptember 19-ikétől 22-ikéig, háromnapos gyilkos harc után megverte a szerbeket Krupanje mellett, a Jagodnján és ezt a rendkivül fontos magaslatot, a Boranja-Planina kulcspontját elvette tőlük. Egyuttal hat gyorstüzelőágyut, öt géppuskát és rendkivül sok lőszert is zsákmányolt. A király „vitéz és győzedelmes magatartásáért" a Lipótrend lovagkeresztjével tüntette ki.

Szerbiai előnyomulásunk alatt, 1914 november 6-ikától december 5-ikéig, az összes csatákban résztvett, folyton maga előtt kergetve az ellenséget. November 25-ikén ezerkétszáz lőfegyverre leolvadt dandárjával Valjevótól délre, Brajkovice mellett, tizenhatórás menet után, részben éjjel és nappal hóban, hátába került a tizenkétezer emberből álló szerb Sumadija-hadosztálynak és ezt állásainak elhagyására kényszeritette, ugy, hogy a szerbek pánikosan menekültek. December 5-ikén — bár ezen a napon is győzelmes előnyomulásban volt — parancsot kapott a visszavonulásra és Valjevónál december 8 és 9-ikén vivott sulyos utóvédharcok után, 13-ikán ismét átlépte a Szávát. Nem sokkal ezután vezérőrnaggyá lett.

1915 május 16-ikán a doberdói fensikra került 2-ik hegyidandárjával, s az első Isonzo-csatában a fensik nyugati része ellen, főképpen Polazzonál és Redipugliánál junius 15-ikétől julius 14-ikéig szakadatlanul folyó olasz támadásokat mind véresen visszaverte. A király ezuttal a II. osztályu katonai érdemkereszttel tüntette ki.

1915 julius 22-ikén mint a 20-as honvédhadosztály parancsnokát a Monte San Michele és San Martino-szakasz védelmével bizták meg. A 2, 3, 4, 5 és 6-ik Isonzo-csatában az olaszok minden támadását visszaverte és hadosztályával a 6-ik Isonzo-csatában csak akkor hagyta el a San Michelét, amikor erre felsőbb helyről parancsot kapott. Mint hadosztályparancsnokot a II. osztályu vaskoronarenddel tüntették ki.

MAGYAR HADITENGERÉSZEK.

Verdun előtt magyar-osztrák ütegek álltak, a gallipolii félszigeten magyar tüzérek is résztvettek azokban a diadalmas harcokban, amelyek az angolok sulyos vereségéhez vezettek. A világháboru minden frontján, az önfeláldozás egész nagy harcterén, mindenütt diadalmaskodik a magyar hősiesség. Legendás lett a vitézség, ahogyan a magyar katonák harcolnak — mindegy akárhol — a Visztula, a San, a Nida, a Drina, vagy az Isonzó mellett, a volhyniai mocsarak között épp ugy, mint a 2700 méteres magasságban, a stilfsi-hágó mellett, az erdélyi hegyek közt. Külön büszkeségünk és örömünk, hogy ugyanez a magyar hősiesség csodálatosan megállta a helyét a tengerek végtelen harcterén is.

A haditengerészet — különféle okokból — hosszu időkig idegen volt a magyarságnak. Ma tele van magyarokkal a flotta, a legfelsőbb vezetésben még kevésbbé, a tisztikarban már inkább, de főként és elsősorban, annál sürübben, a harcoló legénység soraiban; ahol elszántság, vitézség, halálmegvetés kell, — ott vannak a magyar tengerészek.

A harcoló hadihajók legénységének átlagban a fele magyar. Az ágyuk mellett legnagyobbrészt magyar tengerész-tüzérség áll s a hidroplánokon a levegőben, valamint az U-hajókban a tenger szine alatt, egyformán mindenütt ott vannak a magyar tengerészek. Névtelenül és ismeretlenül harcolnak ezek a tengerészek a babérért, amely koszoruszámra hull a szárazföldön harcoló csapatainkra, levelenkint is alig jut a flottánál levő magyar haditengerészekre, akik pedig a tengerek titokzatos és veszedelmes frontján páratlan dicsőséget szereznek a magyar vitézségnek.

Haus Antal nagy-admiralis megbecsüli és tudja, hogy mit köszönhet a magyar-osztrák flotta a magyar haditengerészetnek. A legnagyobb elismerés hangján nyilatkozik mindig a magyar tengerészekről s a maga részéről azt az elismerést nyujtotta számukra, ami tőle a legtöbb. Amikor a flotta főparancsnoka lett, első dolga volt, hogy — ötven évesnél idősebb korában — megtanult magyarul és a haditengerészet főparancsnoka ma, ha egy hadihajóra kerül, magyarul beszél a magyar tengerészekkel. És akik ismerik a magyar szivet, azok tudják, hogy ezt a szivet a magyar szóval lehet legbiztosabban megfogni.

*

A magyar haditengerészek között kétségkivül első helyen áll

Horthy Miklós sorhajókapitány,

aki őfelsége szárnysegéde volt a háboru kitörése előtt és a schönbrunni kastélyt cserélte fel a világhirüvé lett *Novara* parancsnoki hidjával. Őfelsége kis cirkálója, a Novara vitte véghez a flotta legszebb haditetteit; a hadüzenet napján, az egész flotta kifutása alkalmával legmesszebb merészkedett az olasz partokig, amelyeket azután is többizben fölkeresett. Ortona bombázása, San Giovanni di Medua előtt az albániai harcok idején, a Montenegróba és Albániába való élelmiszer- és muníciószállitások megakadályozása és az otrantói szorosban öt angol őrhajónak az elpusztitása, mind Horthy Miklós sorhajókapitány és a Novara nevéhez füződik.

Az otrantoi szoros a tengerek harcterének a csernovica, itt folynak a leghevesebb küzdelmek.

ltt sülyesztette el Trapp György sorhajóhadnagy a Leon Gambettát, a francia admiralhajót és tengeralattjáróink több más nagy sikere füződik ehez a helyhez. Az otrantói szoros a legfontosabb ut az Adriából a Földközi-tengerbe és az entente flottájának legnagyobb érdeke, hogy hajóink elől ezt a szorost mindenképpen elzárja. Az öt angol őrhajó, amelyeket 1916 julius 19-én Horthy sorhajókapitány elsülyesztett, a tengeralattjárók ellen való hálókat tartották.

A tengeralattjárók ellen a hajók ugy védekeznek, hogy hálókkal — acélsodronyokkal egymáshoz erősitett üveggömbökből állanak ezek a hálók — zárják el a tengert harminc-negyven méter mélységig. Az öt angol őrhajó az otrantói szorosban ezeket a hálókat tartotta. Horthy a Novarával megjelent az otrantói szorosban, áttört a kordonon, megkerülvén a vonalukat, délfelől olyan irányból támadta meg őket, ahonnan ellenséges támadást nem sejthettek és a Novara ágyui tiz perc alatt végeztek az öt angol őrhajóval.

A Novarának nemcsak a parancsnoka magyar, de tisztjeinek és legénységének is legnagyobb része Magyarországból való, ahogyan

a Zenta

legénysége is tulnyomórészt magyar volt, amely a háboru legelső napjaiban tizenhétszeres tulerővel szemben utolsó emberig hősiesen tartotta magát, mikor már minden oldalán lángokban állott és menthetetlen volt, nem adta meg magát, lobogó disszel sülyedt el.

Ismeretesek a Zenta titáni küzdelmének a részletei és a szenvedések, amiket hősiesen viseltek a montenegrói fogságba jutott tengerészek mindaddig, mig 1916 februárjában a Montenegróban előnyomult csapataink kiszabaditották őket.

Repülőink bravurjai ismeretesek, tudjuk, hogy itt is a legszebb sikereket érték el a magyarok, csak

Konyovics Demeter sorhajóhadnagy,
Vámos Lajos tengerészhadapród,
Molnár János repülőmester

hőstetteire kell gondolni.

A dunai flottilla, amely a szerbiai akciókban tüntette ki magát, szinte egészen magyar.

Lucich Károly sorhajókapitány,

a dunai flottilla főparancsnoka magyar ember. Rokonszenves egyénisége ismeretes a magyar delegációból, ahol éveken keresztül Montecuccoli admirális mellett ült s a tengerészeti költségek költségvetés vitájában ő válaszolt magyarul a felszólalásokra.

Wulff Olaf Richard sorhajóhadnagy,

a Temes parancsnoka norvég származásu familiából származik, ő már szinmagyar ember, évek óta Budapesten lakik. Monitorjának legénysége legnagyobbrészt magyar, ő maga rendesen magyarul beszél a tengerészekkel. Belgrád első és második bombázása idején fényes szerepet játszott a Temes, az első Temes is, amely még az első szerbiai offenzivánál aknára futott és elsülyedt és a második Temes, az uj monitor, amelyet közben a háboru alatt épitettek és a diadalmas monitorról neveztek el.

Az igazi hódolat és elismerés illeti haditengerészetünk ez ismert és hiressé vált hősei mellett azokat a névtelenül, ismeretlenül harcoló hősöket, akikről azt is alig tudjuk, hogy vannak. Pedig vannak, élnek, szenvednek és meghalnak, azaz harcolnak. A tengeren, tenger alatt, levegőben és mint tengerész-gyalogság a szárazföldön is, az isztriai sziklák között. A magyar haditengerészek méltók az Isonzo hőseihez.

*

Herczeg Géza haditudósitó, aki a flottaparancsnokság engedélyével két hónapot töltött egyik hajóhadosztálynál, irja Konyovics sorhajóhadnagyról a Hősök Albuma számára a következő sorokat:

— Február másodikán Konyovics Demeter sorhajóhadnagy egy ismeretlen tengerész-tiszt volt. Február harmadikán felszállt a hidroplánjával, Valona előtt ellenséges ágyuk tüzében leszállt a háborgó tengerre, miközben két olasz hadihajó közeledett feléje és a rendkivüli szituációban megmentette egy lezuhant hidroplán két utasát. Február negyedikén megjelent a flottaparancsnokság hivatalos kommünikéje, mely egyszerü szavakkal ugyan, de örök időkre a történelem márványába véste a hős sorhajóhadnagy nevét.

A valonai bravur hőse, *Konyovics* Demeter sorhajóhadnagy magyar fiu. Bácskai. Bácsszenttamáson született 1888-ban, most huszonnyolc éves. Apja, Konyovics Demeter néptanitó a zombori állami elemi iskolában. Nagybátyja Konyovics Dávid országgyülési képviselő; Konyovics György győri főügyészhelyettes unokafivére a hős sorhajóhadnagynak. A vaskoronarendnél, amivel őfelsége tüntette ki Konyovicsot, meghatóbb a kitüntetés, amivel Zomborban tisztelték meg. Bravurjának a napján a zombori helyőrség fáklyás térzenét adott a hős apjának, az ősz néptanitónak, Zombor városa pedig egyik utcáját nevezte el dicső fiáról.

Egy k. u. k. Marineflugstation hangárjai között kerestem fel a valonai bravur hősét. Hogyan irjam le? Olyan, mint — ahogyan minden mérsékelt fantáziáju ember könnyen elképzelheti. Fiatal, szeretetreméltóan fiatal, elegáns, karcsu, erősen barna az arcbőre, élénk fekete a szeme és fekete haját a középen hordja elválasztva. Rendkivül rokonszenves, mert van egy alaptulajdonsága és ez nem tettetett, vagy erőszakolt póza, hanem jellemvonása, — bámulatosan szerény. A rendkivüli dicsőség, ami mindenféle formában rázudult, inkább megdöbbenti, mint

elszéditi, nem hordja magasabban fejét a babérral a homloka körül, inkább meghajtja fejét, mint egy teher alatt.

Kérdéseimre Konyovics sorhajóhadnagy igy mondotta el a bravuros repülés történetét:

— Február másodikán reggel hétkor indultunk. Egy csoport, amely három hidroplánból állott. Én vezettem a csoportot; a megfigyelő tisztem Ritschel fregatthadnagy volt. Amikor felszálltunk, egész szép és nyugodt idő volt, csak a Drin-golf után változott meg egyszerre. A heves szél felkorbácsolta a tengert alattunk, minden fehér lett a habos hullámoktól. Kilenc óra negyven perckor öt kilométerre voltunk Sasenotól, a shrapnelek kezdtek egyre sürübben jönni felénk. Egymástól rendesen ezer méter távolságban repülünk, de az egyre hevesebb tüzben kiszélesitettük a távolságot.

Valona előtt elváltunk és ki-ki előre megszabott feladata irányát vette. Én a valonai kikötő felé repültem, társaim a szárazföldi ütegeket rekongnoscirozták Megfigyelőm mindenáron egy hajót szeretett volna elpusztitani és nehéz bombáit a kikötőben nagyszámban álló olasz hadihajókra lanszirozni. Sikerült neki egy szállitóhajót, amin valószinüleg petroleum vagy benzinhordók voltak, felrobbantani.

Mindenfelől egyre hevesebben tüzeltek és Valona kikötőjéből, tisztán láttuk, egy parton álló hangárból egyszerre öt olasz hidroplán szállt fel. Nem emelkedtek magasra, mint „kriechende Wasser" alattunk elcsurogtak. Körülbelül készen voltunk s visszafelé fordultunk. A tüzelés egyre hevesebb lett. Én 2200 méter magasságban voltam, pontosan láttam a történteket.

Láttam, amint egy hidroplánunk egyenesen belerepül a srapnel-felhőkbe s láttam, amint egyszerre egy srapnel eltalálta és lefelé száll. Láttam, hogy baj van, megfigyeltem azt is, hogy társam forszirozza a motorját, de hiába, nyilván a rezervoár sérült meg, minden olaj elveszett, nem tudta magát megmenteni. Cikk-cakk repülésben utána szálltam. A helyzet veszedelmes volt. Ha társam nem tud tovább siklani, hanem Saseno és Valona között száll le, végünk van, de ő tovább siklott és a Vojusa torkolatától nem messze ért le a háborgó tengerre. Háromnégyezer méterre voltunk a sasenai ütegektől. Nyilván látták, hogy mi történt, hogy ketten leszállunk, lőttek is, de a levegőtávolságot rosszul becsülték, röviden lőttek, nem találtak. Egy patrullozó cirkáló és egy torpedózuzó is ellenünk jött, de nem lőtt ránk, látta, hogy leereszkedtünk, föltételezte, hogy baj történt, nem lett volna humánus lőni ránk . . .

A megsérült hidroplán, amelynek *Hell* sorhajóhadnagy volt a vezetője és a megfigyelő tisztje *Severa* tengerészhadapród, már a háborgó vizen volt, amikor én leereszkedtem és mivel egy kis pechem volt — igen, még nekem is volt egy kis pechem! — kissé brüszk landunggal, kissé hibásan értem le, mert a „zündungot" elállitottam s a propeller megállt. Egészen álló motorral pedig nehezebb kikötni. Száz méterre voltam a megsérült hidroplántól. Habozni nem volt idő. Az egész az ellenség előtt, közvetlenül szemeláttára ment, sietni kellett. A leszállástól az ujból való felemelkedésig összesen tiz perc telt el. Kész voltam a tervemmel. Elpusztitani a hidroplánt, hogy ne kerüljön az ellenség kezébe, a hajótörötteket fölvenni és hazarepülni. Kiadtam a parancsot:

— Elpusztitani!

A kadet már nekiesett a puskájával és ütötteverte a gép értékesebb részeit. A pilota előlről a hébellel rombolta a gépet. A viz már szivárgott és a gép lassan sülyedt. Sikerült a motoromat felkurblizni és nem repülve, hanem a viz szinén gurultam a másik géphez. Közvetlen közelébe nem mehettem, nehogy a heves szél hozzánk csapja a sérült hidroplánt és megsebesitse a mi gépünket is. Tizenöt méterre lehettünk egymástól. Mind a ketten a vizbe ugrottak és tizenöt métert uszva érték el gépemet. Eközben a benzin-rezervoárra nehány lövést adott le a megfigyelőm, hogy biztosabban sülyedjen a gép.

Vigyázva kellett fölvenni a két társamat, mert aggódni lehetett, hogy a deszka eltörik. Hell ült a megfigyelő helyére, Ritschel a nyakára, a kadét elől bujt a gépbe. Most voltak a legizgalmasabb pillanatok, föl tudunk-e emelkedni. Borzasztó volt. A gyomromban éreztem a gép erőlködését, nem ment, mindig visszahanyatlott. Először, másodszor, ötödször . . . . Reménytelen kezdett lenni. Fájdalom, de közölnöm kellett a két megfigyelővel, hogy ha nem megy, ők fogságba kerülnek, mert őket le kell tennem a vizre, a sülyedő szárnyakra. Képzelheti, milyen szomoruak lettek. Az ütegek tüzeltek. Ujra és ujra forsziroztam a motort, ezerkétszáz, aztán ezernégyszáz forgást csinált a propeller, hatodszor, hetedszer visszahanyatlott, nem ment, végül nyolcadszor egy utolsó erőfeszités, ettől függött minden, a gép fölemelkedett.

— Hurrá! — kiáltottuk valamennyien.

Hátranéztünk, a hidroplán már elsülyedt. A két megfigyelő boldogan sóhajtott fel és nyilván megkönnyebbülten gondolt a szomoru sorsra, ami rájuk vár, ha nem tudunk fölemelkedni. Egy olasz kórházhajó is volt a közelben. Az ütegek lőttek utánunk, de bajt nem okoztak. A cirkáló és torpedózuzó kis ideig üldözött bennünket. Boldogan repültünk visszafelé, csak Hell sorhajóhadnagy fázott, didergett a nagy szélben, nedves ruhában; konyakkal, cigarettával láttuk el s kezeit az én bundámba dugta. Pontban egy órakor értünk vissza. Hat óra hosszáig repültünk. A háboruban ez volt a leghosszabb időtartamu harcolva-repülés.

Azóta egész sereg ujabb hőstettét emlegették Konyovicsnak. Talán leginkább azt, amely a déli Adrián, a Foucault nevü francia tengeralattjáró elsülyesztésekor történt, mikor Severa zászlóssal két elfogott francia tisztet hidroplánján vitt haza.

A "Temes" utjai.

Ő felsége "Temes" hajója már régen a Száva fenekére került, — megsemmisülten a számtalan alattomos akna valamelyikétől, amelyeknek veszedelmét ez a hajó annyi időn át és oly gyakran kerülte ki. Napról-napra meggyötörte az ellenséget, az éj beálltával ide-oda sikló megfoghatatlan árnnyá változott, reggel pedig ágyui ujra a födött szerb állásokba röpitették a halált; pontónokat sülyesztettek el, hidrészeket lőttek rommá, a gyalogság partmenti lövészárkait is szétrombolták.

Tengeri nagy hadihajóinkhoz viszonyitva csak dióhéjnak mondható a "Temes", mégis annyi regényes bravurt hajtott végre, hogy elfeledni sohasem lehet. És miután fölépült az uj Temes, sőt a régit is sikerült kiemelni viz-sirjából, elmondhatunk néhány részletet a multból.

Éjszaka borul a Dunára. Szeptemberi köd üli meg a part bokrait, a hold reszkető fényt ömleszt a viz mozgó tükrére. Nesztelenül, füstöt nem eresztve, kisértetiesen siklik a part hosszában dunai hajórajunk néhány monitorja, *Wulff* Richárd Olaf sorhajóhadnagy a parancsnokuk, aki merész terv végrehajtására készül: a Szávába való váratlan betörésre. Csapataink uj támadását kell támogatniok. A vezető ügyessége, amelyet őfelsége a vaskoronarenddel ismert el, minden intézkedést teljes szabatossággal tett meg. A "Temes", a járőrhajócska, a "Kőrös", a "Bodrog", a "Szamos" — mind a helyén van s mind kész a közös tervbe villámgyorsan beleilleszkedni.

Elől a "Temes", *Vok-Collins* sorhajóhadnagy a parancsnoka. Itt van *Stock* Alajos fregatthadnagy, akiről azt mesélik, hogy nem fogja a golyó; mialatt a tüzelést vezeti a gyorstüzelő ágyuknál és gépfegyvereknél, csak nevet s ha egy-egy golyó surolja, azután tovább vezényel. Ott van *Hiska* János főtörzsgépápoló is, aki a hajó gépszerkezetét éjjel-nappal kifogástalan és ütközetrekész állapotban tartja.

Most dördül el a szerb partról az első lövés. A teljes gőzzel haladó "Temest" felismerték s gyilkos hajnali üdvözletet küldenek feléje. A kapitány hidját csapkodják a golyók, a gépfegyverek mellől máris sulyos sebbel hanyatlik hátra egy ember. *Kulcsár* István betegápoló a kórházszobából a födélzeten keresztül a parancsnoki hidra szalad s a nehéz sebesültet a legsürübb puskatüzben leviszi. Ez a derék ember hivás nélkül is mindig elsőnek jelenik meg, golyózáporban gondozza és viszi el a sebesülteket. Amikor később a nagy ezüst vitézségi éremmel tüntették ki és szállásmesterré léptették elő, a legénység harsány örömkiáltással ünnepelte.

Most hangtalanul dolgozik az egész legénység, megfeszitett izmokkal, mint egy szabatos műszer.

Turcsics Iván gépfegyverirányitónak, mialatt gépfegyverét kezeli, golyó szalad a lábába.

— Lefeküdni — kiáltja a tiszt. De Turcsics nem hallja és tovább tüzel.

A tüzelés szünete alatt erőszakkal kötik be a sebét, utána megint gépfegyvere mellé megy s az egész uton Jarakig szakadatlanul tüzel. Itt nyolc napra kórházba viszik orvosi kezelésre, de öt órával később már megint a fedélzeten látható és a szidásra mosolyogva csak azt mondja:

— Hagyjatok itt a hajón, hisz csak itt lehet az ember ujból egészséges.

Példája hat az egész legénységre, *Blazevics* tartalékos matróz is dacolt a lövedékszilánkokkal, amelyek szolgálatközben megsebezték. Panasz nélkül látta el azután is a gépfegyvert. Ez már igy volt szokás a "Temes"-en.

Az ut további folyama alatt a köd eloszlott, a hajó pedig aranyos napfényben kitünő célul szolgált az ellenségnek. Belgrád ormairól ágyú- és puskagolyók sürü tömegben zuhognak a "Temes"-re. Lábuk előtt az aknamezők, de a parancsnok és a tisztek ügyesen vezetik át a hajót ezen a kétszeres poklon.

A parancsnoki hidon levő gépfegyver megsérül, az oda tömegesen hulló golyótól pedig helyre sem lehet állitani. *Kozjad* Vencel kvártélymester azonban gyorsan szétszedi a géppuskát, a lőszer-kamrába száll alá, hogy tartalékalkatrészeket szerezzen és ismét harcképes állapotba hozza a fegyvert, mintha csak ujoncoknak mutogatná a gép szerkezetét.

Amikor a nap aláhanyatlik, a sötétséget ki kell használni a hajó állásának az ellenség elől való elrejtésére. *Schmidt* József és *Rohacsek* Márton gépszállásmesterek most mutatják meg, hogy mit tudnak. Nappal olyan pompásan szabályozták a gőzfeszültséget, hogy a hajógép kiadta azt az erőt, amit csak kellett. Most olyan titokzatosan varázsolják tovább a füstfellegeket, hogy ezer szerb hiuzszem sem követheti nyomon a "Temest". És micsoda szerény hősök ezek itt lenn a gépházban! Schmidtet egy srapnel-burok darabja sebezte meg sulyosan, de ő sem tágit a gőzelzáró szeleptől, mig csak a vérveszteségtől és a fájdalomtól ájultan össze nem rogy.

Nem csoda, ha ilyen személyzettel a hajó a Száva-torkolaton szerencsésen átjutott és szárazföldi csapataink segitését megvalósithatta.

Napkeltekor a hajó Zimonyba készült vissza. A hid táján és előtte még négy akna mutatkozik, amelyeket a szerbek az éjszaka raktak le sietve. A monitor teljes sebességgel halad az aknáig, a távolság már nagyon csekély, visszafordulni lehetetlen. Minden szem a kormányrudra mered most. Itt, utolsó, alattomos helyen zuzódjék ronccsá a hajó ezernyi veszély leküzdése után? A szerbek pokoli ágyu- és puskatüzet zuditanak a hajóra.

De *Farkas* Mihály kormányos keze meg sem rándul. Békében a Folyam- és tengerhajózási részvénytársaság kormányosa, most páratlan hidegvérrel a sürü aknák között hajszálnyira

kormányozza el a "Temest" ugy, hogy a hajót megmentette az elsülyedéstől.

A legénység ujjongása közepette érkezett vissza a monitor kikötőjébe.

Alig tiz nappal később a hajó másodszor is ilyen utra indult. A Szávába kell behatolni. Másodszor is leküzdi a tüznek és az áradatnak minden veszedelmét. Amikor sietve kell a horgonyt szedni, mert az ellenség nagyon közeli partról lövi a hajót, egy matróz még egy bravuros cselekedetet hajtott végre.

Pahala József gépfegyverirányitó önként siet a hajó orrára s addig tart itt ki, mig az ellenséges rajvonaltól biztos távolságra alá nem bocsáthatta a horgonyt. A derék matróz közben óriási pusztitást végzett gépfegyverével a szerbek közt.

Ezek a sorok nem meritik ki a "Temes" hőstetteit. Csak néhány vázlatszerü vonást nyujtanak róluk. De az Adria hajókolosszusai mellett ezekről a kis monitorokról sem szabad megfeledkeznünk.

A zöld folyó ura

Ha monitorja a Száva partjának sötét ligetei közt siklott tova és a part minden lejtőjéről lesett rája veszély: akkor örült csak igazán és ilyenkor a zöld folyó urának érezte magát. De sebesülten és bekötött sebbel párnák között nyugodni nem tudott s türelme sem volt ilyen pihenésre. Alig épült fel, összetett kézzel könyörgött katonai előljáróinak:

— Eresszenek a hajómra!

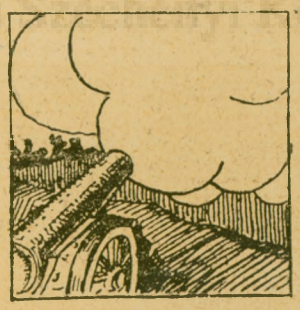
Böszl Győző fregatthadnagy a háboru első napjától mint a „h" őrhajó parancsnoka merészségével és szüntelen tettvágyával tünt ki. Ismerte a folyó minden örvényét és a Száváról oly nagyszerü tájékoztatót szerkesztett, amely az ott dolgozó törzskari személyek szolgálatát nagyon megkönnyitette. Ha az ellenséget nem ágyuzhatta, akkor a sötétben a szerb határvédelem fedezékeit vette szemügyre. Egyetlen leplezett lövészárok sem kerülte ki figyelmét és akár fölfelé, akár lefelé hajózott, mindenféle vázlatokat csinált, amelyeket parancsnokságának adott át. Igy fedezett fel egy olyan szerb lövészárkot is, amely csak a rácsai gázlóról volt lőhető.

A gázló ott mindenütt alattomos veszedelmeket rejt s igy a szerbek lövészárkukban teljes biztonságban érezték magukat.

A fregatthadnagy azonban a rácsai veszedelmekkel dacolva, elintézte a szerb árok szétrobbantását. Csak miután az ellenséget nagy fáradsággal megépitett sáncaival együtt elpusztitotta, adta ki a parancsot a gázló elhagyására.

Öt nappal utóbb, 1914 augusztus 14-ikén, Mitrovicza alatt az ellenség golyója eltalálta, sulyos sebet ütvén rajta, de fölgyógyulása után még sokszor támadt az ellenségre s gyakran ajánlkozott nehezebb kiküldetésekre.

Egy napon azután önként indult olyan kiküldetésre, amelynél a halál leskelődött rá, és erről az utjáról vissza sem tért többé.

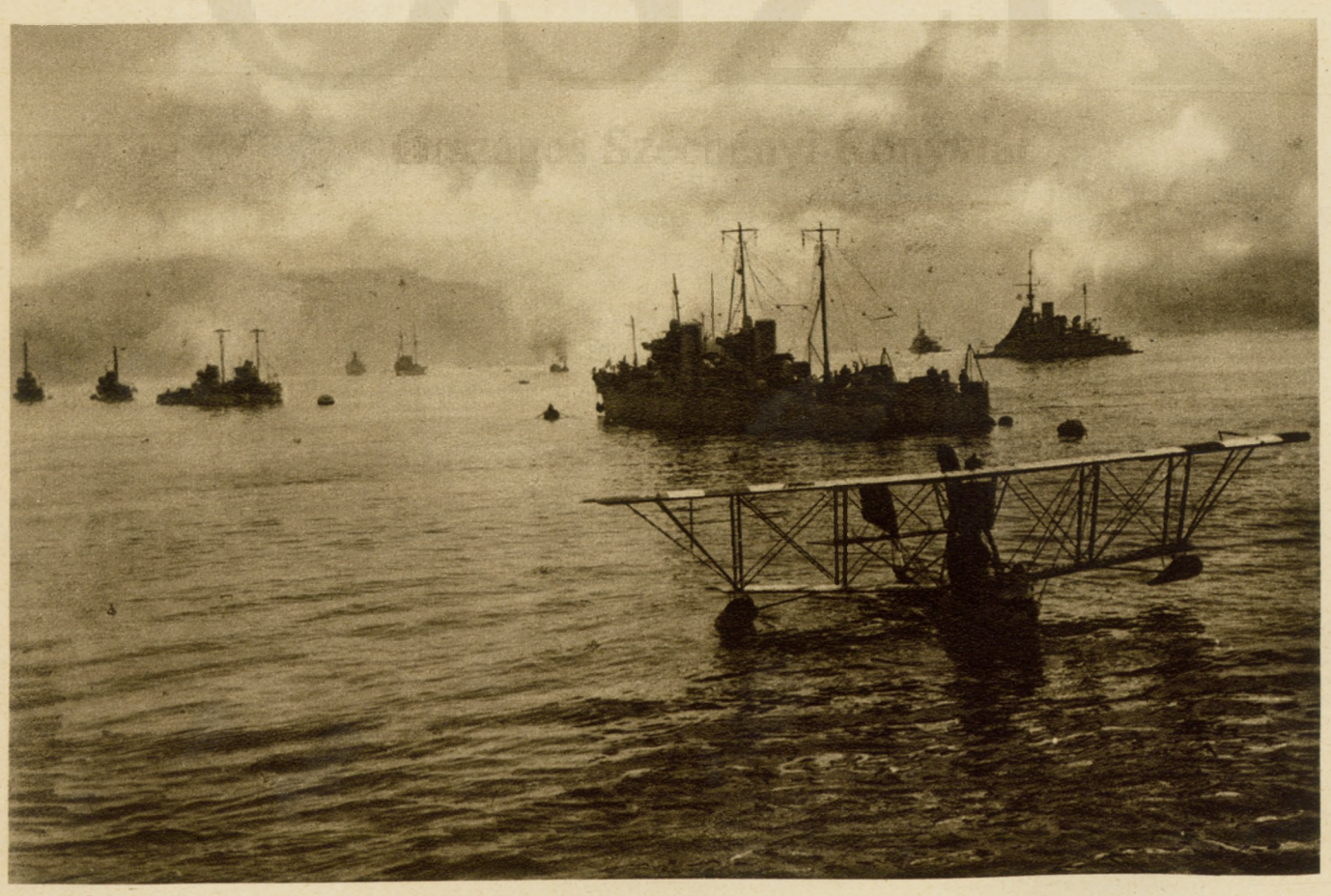
A magyar repülőtiszt bravurja.
Konyovits sorhajóhadnagy két bajtársát, akiknek gépei elpusztultak, fölveszi saját hidroplánjára.

Konyovits Demeter Velence bombázása után hazatér.

A Szent György hadihajó ágyuzza az olasz partot.
A rimini-i partról, mint a kép jobboldalán látszik, visszalőnek az olasz ütegek.

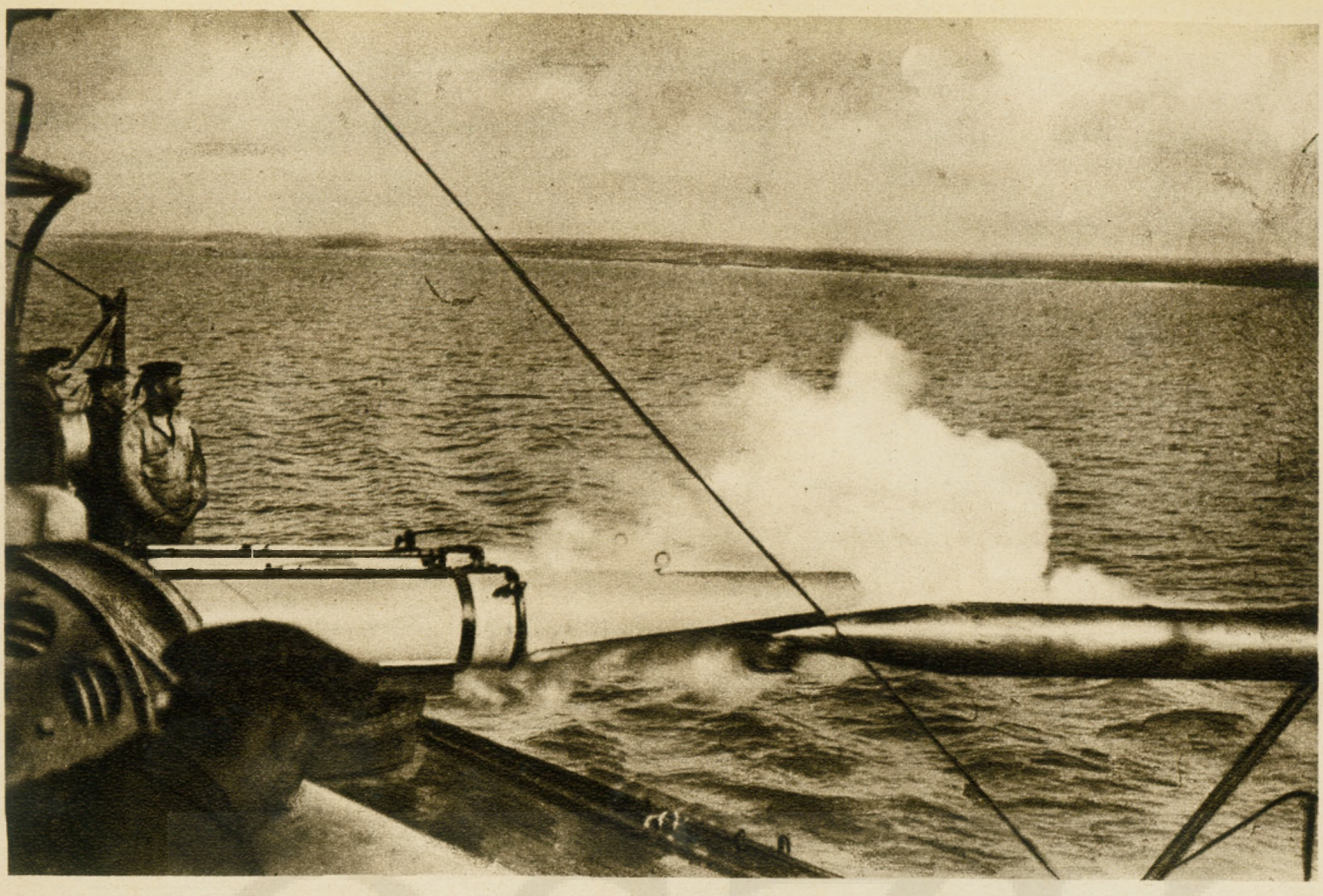

Molnár repülő hidroplánja Valona bombázása után visszatér a flottához.

A Lovcsen megostromlása a tenger felől, 1916. január 11-ikén.

Magyar csapatok első rohama.

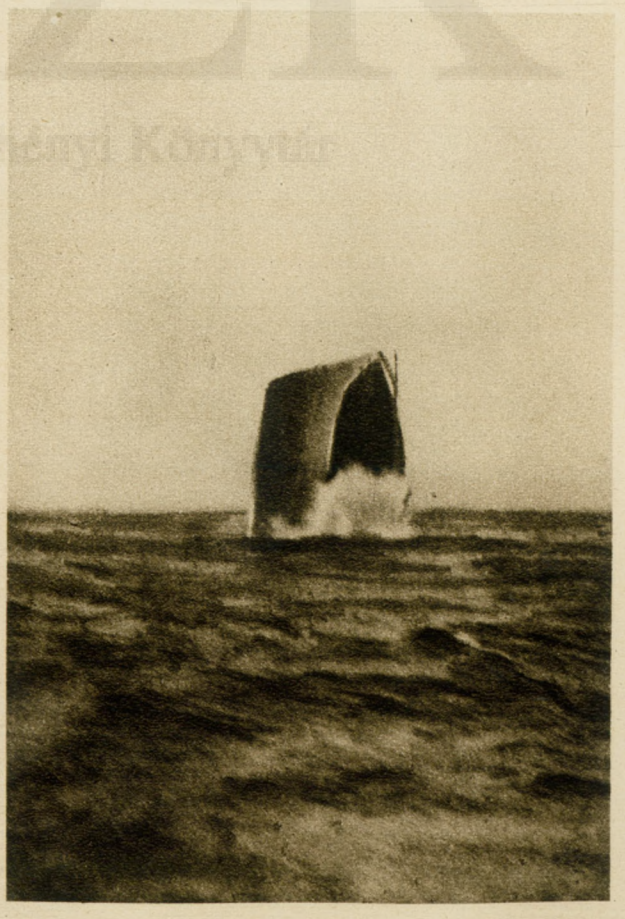
Ágyutűz — torpedóval.

A fölvétel abban a pillanatban készült, amikor egy nagy olasz hajót ágyuztak s egy torpedót is lőttek ki, amely a hajót elsülyesztette.

Hogyan pusztul el egy hajó?

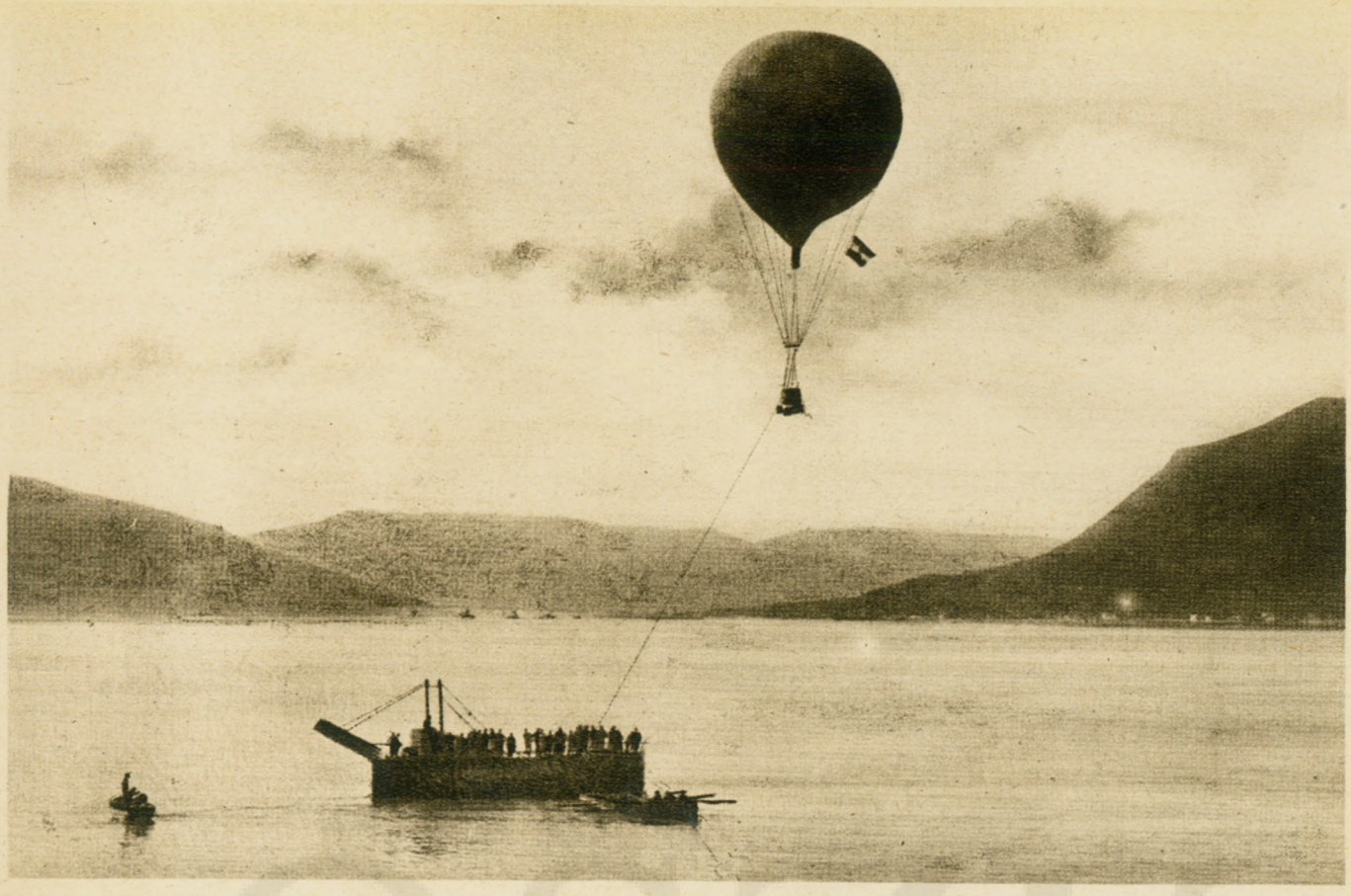
A torpedó-okozta robbanás légberöpiti a gőzöst.

A hajó, amely 5000 olasz katonát is vitt, elmerül.

A Kövess-hadsereg magyar zászlóaljai rohammal elfoglalják a Bobia-magaslatot 1915 november 3-án

Megfigyelő léghajó irányitja az ágyutüzelést a Lovcsen ostroma alatt a cattaroi öbölben.

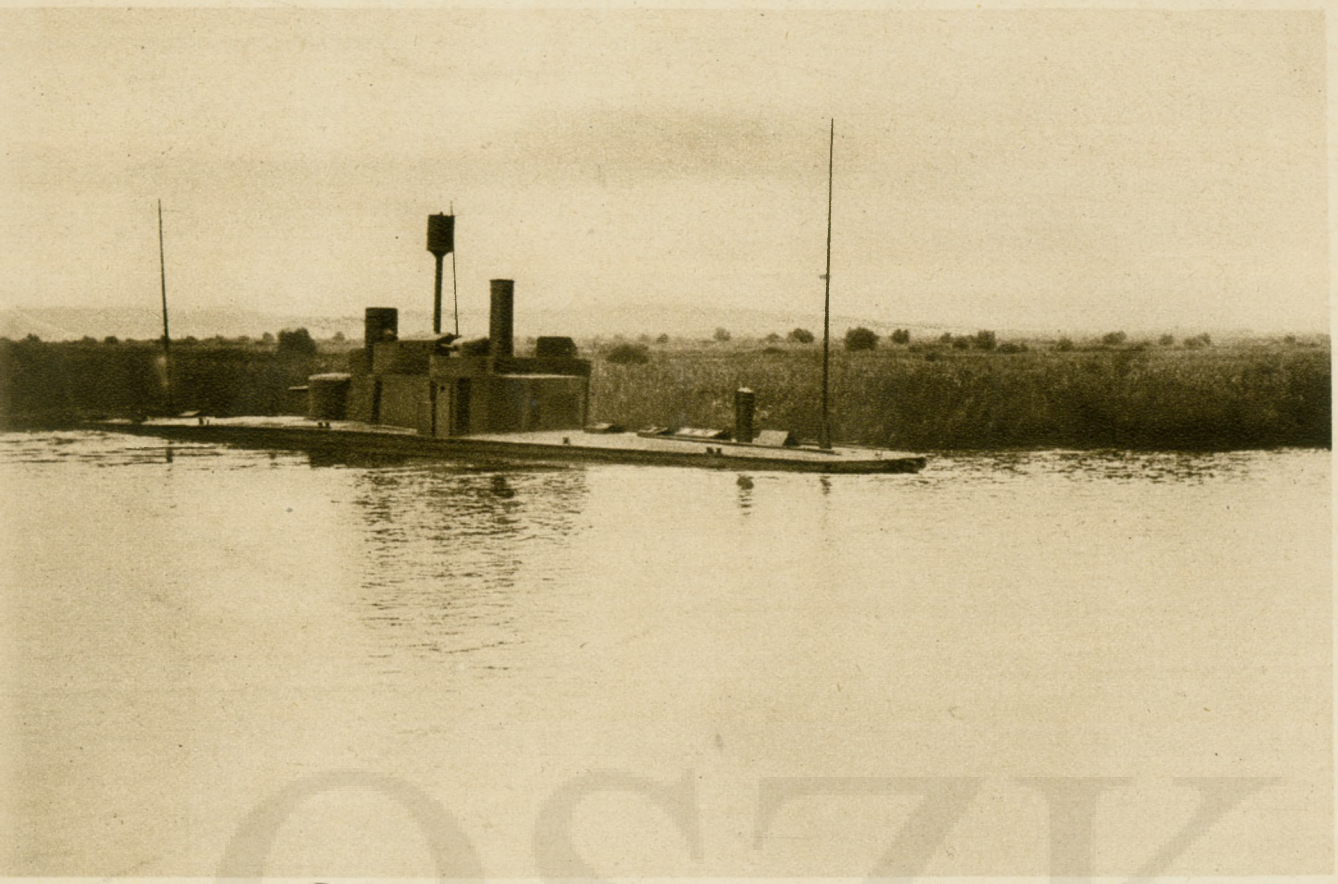

Az «U 5», amely öt angol hajót sülyesztett el. A «Renaudin»-t elsülyesztő «U 6» díszes fogadtatása.

A bácskai vitézek.

A nagy szerb előretöréskor Zimonynál visszaszoritották csapatainkat. Erősitésül ujvidéki honvédeket küldtek oda, akik pihenés nélkül rögtön, a legnagyobb golyózáporban rohantak a szerbekre, megverték őket és minden ágyut visszahódítottak.

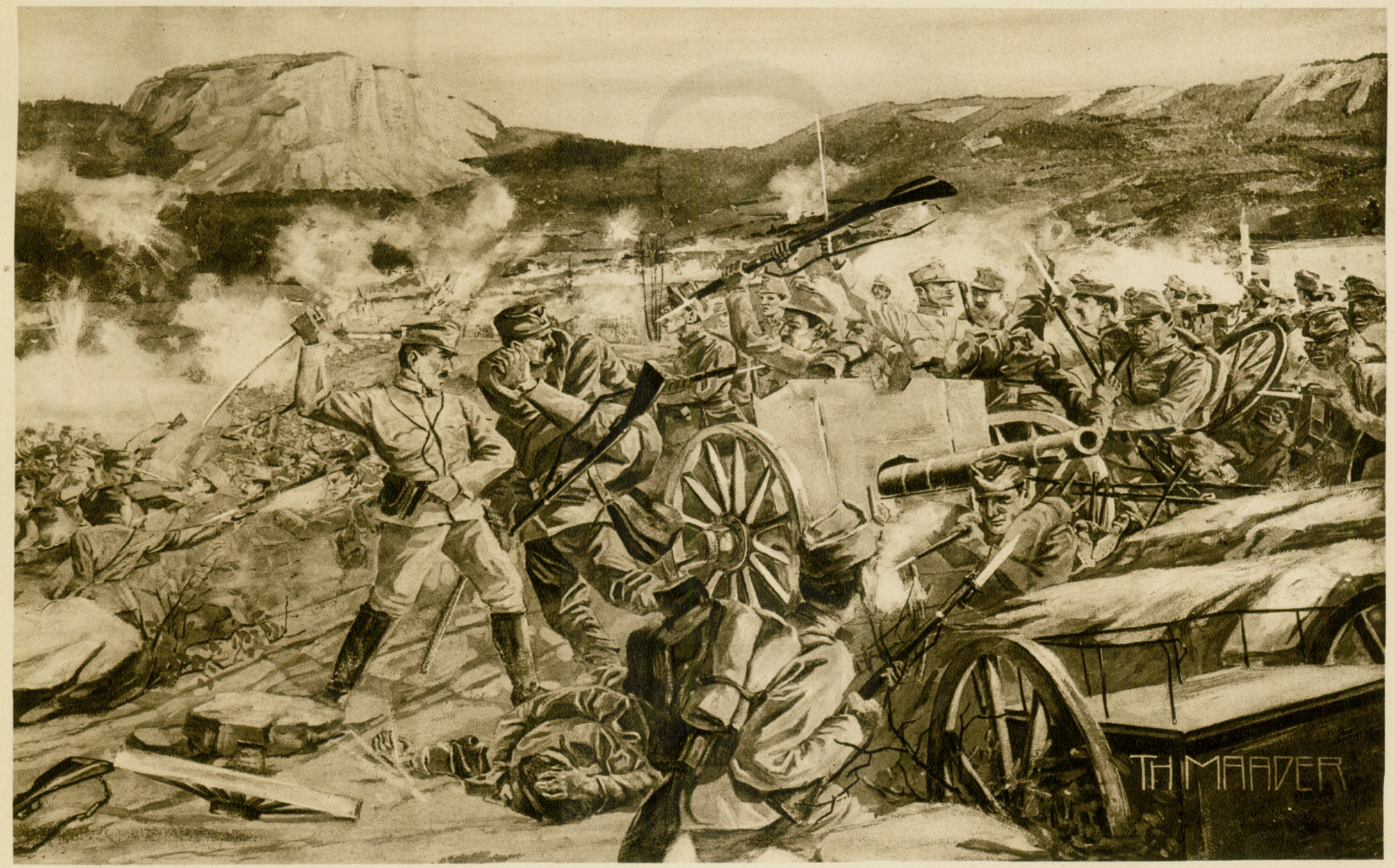

Álmonitor a Száván.
Kátránypapirból és fából készült a szerbek megtévesztésére.

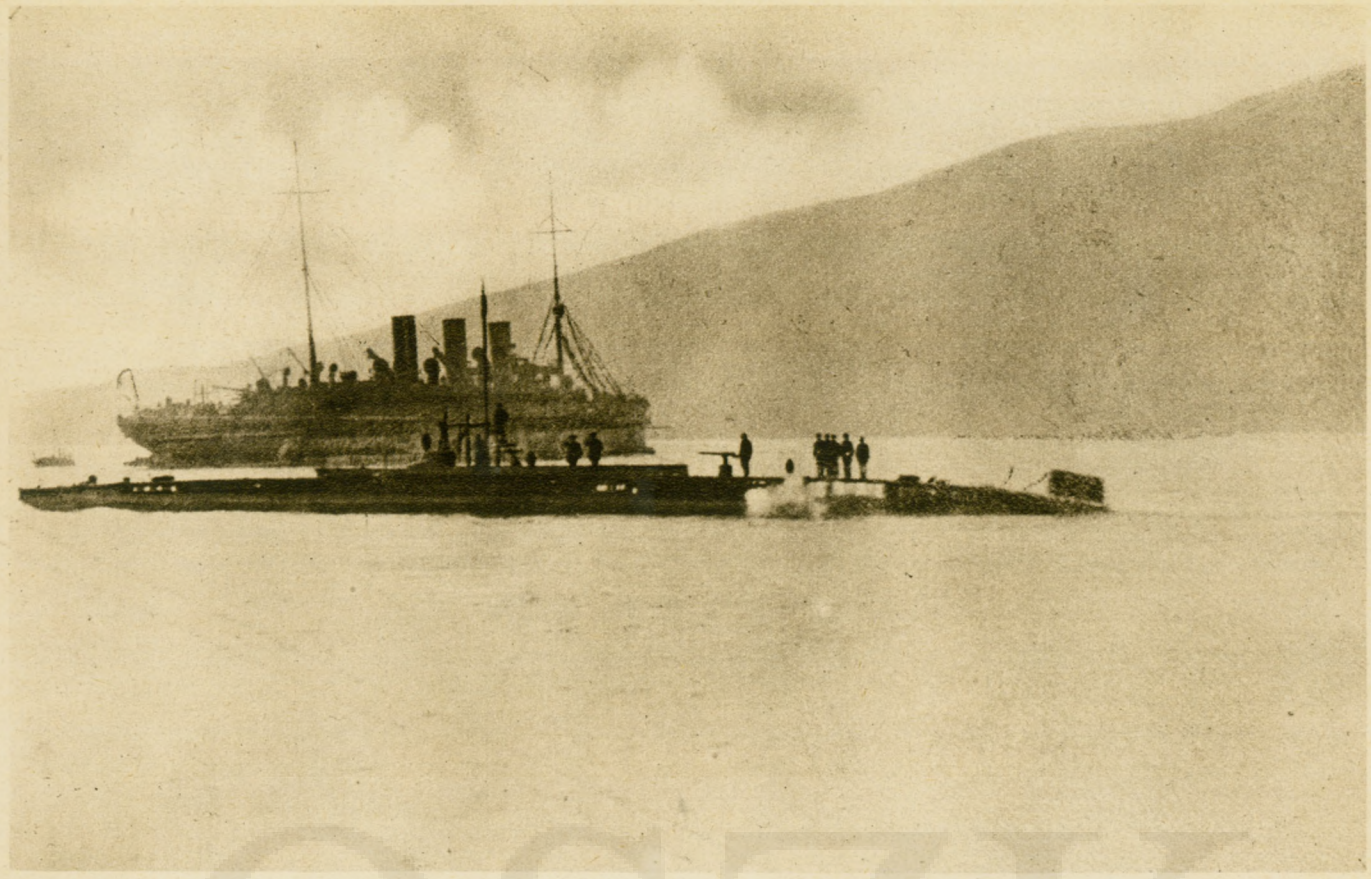
Magyar őrszem a durazzoi mólón.

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

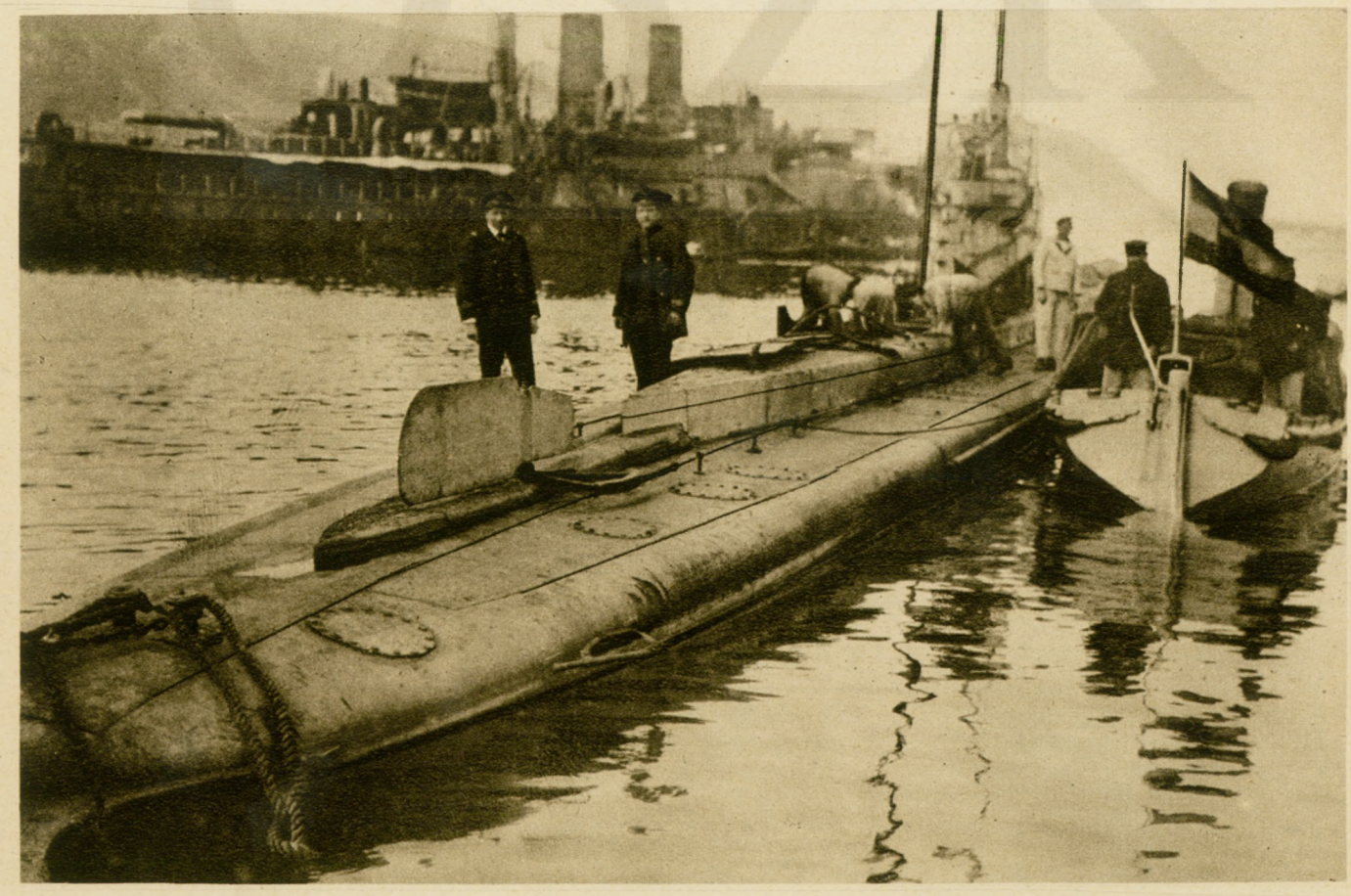

Kézitusa a Romanja-Planinán.

A Boszniába betört szerbeket, akik a Romanja-fensikon sáncolták el magukat, fehérvári bakák kétnapos nagy küzdelemben tönkreverték. Sok gyorstüzelő ágyu s az egész trén hátrahagyásával menekültek a megmaradt szerbek át a határon.

A «Curie» francia tengeralattjáró.
Tengeri csatában elfoglaltuk s most mi használjuk.

A legszebb magyar-osztrák tengeri hőstett végrehajtója.
Trapp György U-hajója, amely a «Giuseppe Garibaldi» nagy csatahajót elsülyesztette.

A legfájóbb emlékű helyek.

A predeali román-magyar határ.

A szurdoki szoros.

Predeal, ahol az első magyargyilkolás történt.

A tömösi szoros.

Brassó a Cenk-hegygyel.

Népvándorlás az országuton.
A lakosság menekül — az ujoncok bevonulnak.

A vöröstoronyi szoros.

Öreg népfölkelők a Hargitán.

Előőrseink megmásszák a Domogled-hegyet.

A huszár sárkánnyal üzen az oláhoknak.

Sebesült-szállitás a herkules-fürdői hegyoldalon.

A gyujtóbomba beüt egy kis oláh faluba.

A gyimesi határ, ahol a románok legelőször törtek be.

HONVÉDEK ELLENTÁMADÁSA A DOBERDÓN.

Ö. I. Z.

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár